

Torsdagen den
8 december 1977

Torsdagen den 8 december

Kl. 12.00

§ 1 Justerades protokollet för den 30 november.

*Om uttalanden
rörande energispa-
rande i bostäder*

§ 2 Om uttalanden rörande energisparande i bostäder

Statsministern THORBJÖRN FÄLLDIN erhöll ordet för att besvara *Olof Palmes* (s) den 1 december anmälda fråga, 1977/78:179, och anförde:

Herr talman! Mot bakgrund av två uttalanden av mig och bostadsminister Elvy Olsson beträffande effekterna av energisparande i bostäder har Olof Palme frågat mig, vilket av dessa uttalanden som återspeglar regeringens officiella ståndpunkt.

Ett sparprogram av det slag som regeringen inom kort lägger fram måste självfallet i första hand inriktas på att åstadkomma bättre hushållning med samtliga energislag och därmed begränsa den totala energiförbrukningen. Nu är det emellertid också så, att olika energiformer är utbytbara mot varandra. Elektrisk ström, som ju kan produceras på många sätt, har alltmera kommit att användas för uppvärmning av bostäder.

Därför kan man mycket väl översätta den energimängd som sparas genom ett sparprogram för uppvärmning av bostäder och andra lokaler till såväl olja som kärnkraft. Det finns med andra ord inte någon sådan motsättning mellan Elvy Olssons uttalande och mitt, som Olof Palme låter påskina i sin fråga.

OLOF PALME (s):

Herr talman! Jag får tacka för svaret, fast det var ju fasligt pinsamt att bevittna detta nästan desperata försök att blanda bort korten.

Så här förhåller det sig. Under 1976 års valrörelse utlovade centerledaren Fälldin en sparplan som skulle göra kärnkraften onödig. Denna sparplan skulle undanröja behovet av samtliga de reaktorer som riksdagsmajoriteten beslutade om 1975. Den sparplanen var ju hela grundvalen för centerns energipolitik. Till detta knöt man alla de moraliska kraven, de högstämda fraserna och allt det andra. Jag påpekade då att åtgärder för energihushållning i bostäder är en väsentlig del av 1975 års energibeslut och att det är utomordentligt viktigt att spara olja. Men man sparar i mycket ringa grad elektrisk ström, och därför är det icke hederligt att förespegla människorna att sparåtgärder för att isolera bostäderna skulle eliminera behovet av elkraftsalstrande reaktorer.

Herr Fälldin framhärdar emellertid i sitt senaste uttalande. Han har gått ned till en besparing på 6–8 reaktorer genom isolering av bostäder.

Torsdagen den
8 december 1977

---

*Om uttalanden
rörande energispa-
rande i bostäder*

Det är i och för sig en halvering och i så måtto en förbättring.

Men i det läget uppträder plötsligt bostadsminister Elvy Olsson i rollen som det lilla barnet i sagan om kejsarens nya kläder och säger, precis som jag: Ja, energisparande i bostäder har ingen nämnvärd betydelse i debatten om det framtida behovet av kärnkraft. Det är ju olja man sparar.

Strax därpå kommer folkpartiets och moderaternas energiexperter. Först Carl Tham: Det väsentliga med sparplanen är att den sparar olja och inte el. Och Anders Wijkman: Att automatiskt översätta en viss mängd värme till att motsvara en lika stor mängd elektricitet är detsamma som att sätta likhetstecken mellan äpplen och päron.

Så är det ju. Herr Fälldin står alltså helt isolerad. Han säger att man visst kan byta olja och kärnkraft, men det går inte, eftersom husen ju finns där redan: De isolerbara husen är f. ö. till 90 % eldade med olja, och det är på den man kan spara. Endast i mycket liten utsträckning kan man spara elkraft.

Man talar väldigt mycket om moral i energidebatten, men den främsta moral som vi politiker bör ålägga oss är att ge allmänheten korrekta sakuppgifter, så att den kan ta ställning. Det är i det avseendet herr Fälldin sviker. Vore det inte bra om han kunde försöka ta sig samman och säga: Tyvärr gav jag felaktiga uppgifter i valrörelsen. Elvy Olsson, Tham, Wijkman och Palme har rätt i att det är olja som sparas på detta sätt. Också det är en viktig fråga, men den har icke med debatten om kärnkraften att göra.

Statsministern THORBJÖRN FÄLLDIN:

Herr talman! Jo, Olof Palme, det är viktigt med korrekta uppgifter. Olof Palme sade 1975 och senare genom en hel valrörelse att vi kommer att ha ett behov av elkraft år 1985, som uppgår till 160 TWh. Hur korrekt var den uppgiften? Var det inte så att man byggde på denna åtgång av elkraft för att motivera den kraftiga kärnkraftssatsningen? Den bedömning av det faktiska behovet av elkraft som jag och centern samtidigt gjorde har enligt ur partipolitisk synpunkt neutrala utredningsorgan visat sig ligga mycket närmare verkligheten än den som socialdemokraterna gjorde. Detta om det korrekta i det avseendet.

Temat för Olof Palme och andra kärnkraftsanshängare när det gäller att försvara 13 reaktorer är ju numera att man skall ersätta oljan med kärnkraft. Det finns i princip två vägar att gå om man vill minska oljeförbrukningen. Den ena är att ersätta oljan med annat bränsle, t. ex. uran. Den andra är att hushålla och effektivare utnyttja oljan, så att man kan minska oljeförbrukningen.

Nu säger jag: Om en utbyggnad av kärnkraften motiveras med att den skall ersätta olja, inte med att den skall tillgodose ett oundgängligt elbehov, borde Olof Palme rimligen också erkänna att ett motsvarande sparprogram kan omräknas i kärnkraft. Jämför värmemängderna! Till detta kan också läggas den miljövinst som ligger i att spara energi i stället för att tillföra sådan i annan form.

OLOF PALME (s):

Herr talman! Det mest barmhärtiga jag kan säga är väl att jag hoppas att herr Fälldin begrep vad han sade. Jag tror inte att någon annan gjorde det. Låt mig mycket enkelt beskriva vad det gäller genom att säga: Man sparar icke palsternackor genom att låta bli att äta kålrötter. Så enkelt är det. Man kan leka med terawatt och dra nytta av lågkonjunkturen genom att säga att förbrukningen av palsternackor icke exakt kan bedömas. Men man kan icke på den grunden säga, att eftersom förbrukningen av palsternackor blir mindre har vi sparat kålrötter.

Om man räknar med att ha tillgång till olja kan man bygga oljekraftverk. Men ni har ju lovat att ni inte skulle bygga flera sådana än vad också vi förordar. Men det som återstår är ju frågan om uppvärmning och isolering av bostäderna, som i det isolerbara beståndet till 90 % är uppvärmda med olja. Om man, vilket jag livligt hoppas, kan nå stora spareffekter där, minskar förbrukningen av olja men icke av elektrisk ström som genereras i kärnkraftverk.

Detta är glasklart, och det har i stort sett varenda människa som yttrat sig i debatten – vi, moderaterna, Elvy Olsson, Tham och alla andra – varit ense om. Men ändå framhärdar herr Thorbjörn Fälldin att han har ingen trovärdighet alls på denna punkt. Men ändå – för allmänhetens skull – gå ut och tala om att ni hade fel och säg hur det ligger till, så att vi kan börja diskutera på ett realistiskt sätt!

Statsministern THORBJÖRN FÄLLDIN:

Herr talman! Jag tror att det är föga meningsfullt att Olof Palme och jag står här i kammaren och sätter betyg på varandras trovärdighet. Opinionsundersökningar om inställningen till kärnkraftsfrågan tycker jag inte talar till Olof Palmes fördel när han yttrar sig i trovärdighetsfrågan. Beträffande talet om palsternackor m. m. så kan vi väl med förlov sagt använda bildspråk litet till mans. Men vad Olof Palmes bild säger i denna fråga, det begriper jag uppriktigt sagt inte. I fråga om biomasseprocessen har jag aldrig hört talas om palsternackor som något alternativ.

Tillbaka till ämnet! Om Olof Palme, när han nu inte kan peka på att elbehovet kommer att vara så stort som han själv sade 1975 och sedermera, motiverar reaktorer på den grunden att han skall ersätta oljeförbrukningen med kärnkraft, då måste Olof Palme rimligen acceptera att ju mer vi kan minska oljeförbrukningen på det ena eller det andra området, i desto större utsträckning bortfaller behovet av att öka kärnkraften. Om Olof Palme inte förstår detta, trots den diskussion som han själv driver om utbytbarheten, är det sannerligen inte mitt fel.

OLOF PALME (s):

Herr talman! Jag tror att det är utomordentligt meningsfullt att statsministern och jag fortfarande diskuterar detta spörsmål. Jag tror att allmänheten förstår det här ganska snart. Vi använder olja för att driva oljekraftverk – ineffektiva, smutsiga och dyra. Det är bra om man kan

Nr 43

Torsdagen den
8 december 1977

---

*Om uttalanden
rörande energispa-
rande i bostäder*

*Om uttalanden
rörande energispa-
rande i bostäder*

minska den oljeförbrukningen. Det sker bl. a. med hjälp av vattenkraft och genom kärnkraft. På längre sikt kan man väl också tänka sig vindkraft m. m.

En helt annan sak är den olja som vi använder för att värma upp hus. På det området bör vi vara sparsamma för att få ned förbrukningen av olja. Det är alldeles utmärkt. Men det minskar inte annat än i mycket ringa grad behovet av elektrisk ström i landet. Det är väl glasklart. Jag försöker förenkla resonemanget genom att tala om palsternackor och kålrötter, men det går lika bra att använda äpplen och päron, som moderaterna har gjort.

Varför kan nu inte Thorbjörn Fälldin erkänna detta grundläggande faktum – det är en enkel fråga, men jag tvingas ställa den – att det föreligger en skillnad mellan att använda olja i oljekraftverk för produktion av elektrisk ström och att använda olja för att uppvärma hus som redan står där? Föreligger icke en skillnad mellan dessa två sätt att använda fossila bränslen?

Statsministern THORBJÖRN FÄLLDIN:

Herr talman! Jag tror också att det kan vara av ett visst värde att diskutera sakfrågan. Vad jag ifrågasatte var om det fanns någon mening i att Olof Palme och jag betygsätter varandras trovärdighet m. m.

Ta Olof Palmes egen bild! Det är viktigt att minska oljeförbrukningen i oljekraftverk, för då minskar man de negativa miljöeffekterna av utsläppen. Men når man inte samma effekt på oljeimporten, på de negativa miljöverkningarna, om man sparar lika många kubikmeter olja i hus som värms upp genom oljeeldning? Den olja som man sparar in i husen kan om man så vill användas till oljekraftverk. Det finns annat man kan göra också. Man kan låta bli att driva oljekraftverken som oljekondensverk. Man kan gå vidare med att ordna uppvärmning och el-energiproduktion i ett och samma sammanhang. Det går inte att särskilja olja från olja. Besparingen är lika effektiv i det här fallet. Det är ett ofrånkomligt faktum. Utbytbarheten gäller båda gångerna.

OLOF PALME (s):

Herr talman! Här kryper ju väsentliga upplysningar fram. Herr Fälldin vill köra i gång oljekraftverken med den olja han sparar på bostadsisoleringen. Den besparingen tänker han inte använda för att förbättra vår bytesbalans. Den skall han sätta in i oljekraftverk. Men det lovade man heligt under valrörelsen att inte göra. Nej, oljekraftverk skulle ni i lika liten grad som socialdemokraterna använda. Det var en nödlösning.

Är det så ni tänker, innebär det en hel omläggning av centerns energipolitik. Men då blir det etter värre, eftersom besparingen av olja inte blir så stor. Jag tror att det är oerhört viktigt för vår miljö att vi får ned oljeförbrukningen över huvud taget i landet. Jag tror att det är mycket viktigt för vår bytesbalans och vår ekonomi att få ned oljeförbrukningen så att vi slipper betala oljeräkningarna. Det är utomordentligt viktigt

Torsdagen den
8 december 1977

*Om åtgärder mot
tvångsingripanden i
vissa ärenden
rörande vårdnad av
barn*

för vårt nationella oberoende att vi slipper bli beroende av den mycket osäkra tillförseln av olja – så långt vi nu kan. Men här lägger centern tydligen om sin energipolitik för jag vet inte vilken gång i ordningen. Är det så? Är vi inte överens om att man på alla fält skall spara på olja?

Statsministern THORBJÖRN FÄLLDIN:

Herr talman! Olof Palme! Om man skall påverka den oljeförbrukning som i dag sker på alla möjliga områden i vårt land genom att ersätta den med elkraft och dessutom minska behovet av olja totalt, nog bortfaller väl då det ersättningsbehov av elström som Olof Palme hänger upp hela sin argumentering på. Det behöver inte innebära att man börjar bygga några nya oljekondensverk. Det borde herr Palme rimligtvis erkänna.

Att spara olja är från alla synpunkter överlägset jämfört med att ersätta olja med kärnkraft. Om sparandet sker på det ena eller det andra stället har från importsynpunkt eller miljösynpunkt ingen betydelse. Effekterna blir där desamma. Men det viktiga är att Olof Palme och andra kärnkraftsvänner säger att vi skall ersätta olja med el; det är enda möjligheten att få behov av de 13 kärnkraftsreaktorerna. Där ligger skillnaden.

OLOF PALME (s):

Herr talman! Det här blir intressant. Allright! Vi skall spara olja i bostäder. Er sparplan är förmodligen dålig, för ni har inga pengar och inga styrmedel. Det är i och för sig ett bevis på att den här regeringen bara tänker sitta en period – om jag får tolka tidningarna.

Nu säger herr Fälldin att vi nu skall använda den insparade oljan till att åtminstone till en del driva oljekraftverk. Men i valrörelsen var vi ense, och ni ville ha lika låg oljeförbrukning för kraftändamål som vi. Det lovade ni heligt. Sviker ni det vallöftet, så var så god. Först skall vi då bygga 13 – eller blir det 10 eller 12 – kärnkraftverk. Sedan skall ni stänga av dem. Så skall ni köpa olja utomlands för att sätta i gång tillgängliga oljekraftverk, smutsa ned miljön och förstöra bytesbalansen. Kan icke herr Fälldin förstå att detta är ett miljömässigt och ekonomiskt kvalificerat vansinne? Så dyrt skall väl icke centerns hugskott – den här sparplanen – behöva bli för det svenska folket.

Överläggningen var härmed slutad.

§ 3 Om åtgärder mot tvångsingripanden i vissa ärenden rörande vårdnad av barn

Justitieministern SVEN ROMANUS erhöll ordet för att besvara *Jörn Svenssons* (vpk) den 29 november anmälda fråga, 1977/78:168, och anförde:

Herr talman! Jörn Svensson har frågat mig vad regeringen avser att

Torsdagen den
8 december 1977

*Om åtgärder mot
tvångsfrigripanden i
vissa ärenden
rörande vårdnad av
barn*

göra för att tvångsfrigripanden, vilka hindrar ett barn att stanna i en miljö där det uppbart självt vill vara, skall kunna undvikas.

Bestämmelserna om överflyttning av barn finns i 21 kap. föräldrabalken. Av dem framgår att möjligheterna att med tvång flytta ett barn exempelvis till vårdnadshavaren är starkt begränsade med hänsyn till barnet. Har barnet fyllt 15 år, får överflyttning inte ske mot dess vilja, om det inte är nödvändigt med tanke på barnets bästa. Detsamma gäller om barnet är yngre men har nått motsvarande grad av mognad. I praktiken torde stor hänsyn tas till barnets önskemål även när det är yngre än 15 år.

Jag kan vidare nämna att tvångsfriglyttning kan vägras om det finns anledning att vårdnadsfrågan omprövas av allmän domstol. Detsamma gäller om det finns en beaktansvärd risk för barnets kroppsliga eller själsliga hälsa. Beslut om överflyttning fattas av förvaltningsdomstol, i första hand av länsrätt. Sedan årsskiftet gäller att rättens beslut i allmänhet inte kan verkställas förrän det har vunnit laga kraft. Beslut om överflyttning kan prövas på nytt, bl. a. om nya omständigheter har kommit fram.

Bestämmelsen om överflyttning av barn ger enligt min mening stort utrymme för hänsynstagande till barnets egen inställning. Myndigheterna är också i övrigt skyldiga att handlägga frågor om tvångsfrigförande mot barn med stor varsamhet. Jag har emellertid stor förståelse för att det kan vara berättigat att ändra nuvarande bestämmelser så att det klart framgår att även yngre barns personliga önskemål skall tillmätas betydande vikt i överflyttningsärenden. Problemet har redan uppmärksamats. I början av detta år tillkallade jag med regeringens bemyndigande en kommitté för att utreda frågan om att förstärka barns rättsliga ställning. I direktiven (Dir. 1977:25) uttalade jag att utredningens uppgift allmänt skulle vara att undersöka i vilka fall och på vilka sätt barns intressen och behov bör tillgodoses bättre än f. n. genom föreskrifter som särskilt tar sikte på barnens rätt. Bland de frågor som borde ägnas särskild uppmärksamhet nämnde jag reglerna om vårdnad och umgängesrätt samt överflyttning av barn. Jag har inhämtat att kommittén, som har ett omfattande uppdrag, redan är sysselsatt med dessa frågor.

Någon ytterligare åtgärd från regeringens sida är enligt min mening inte påkallad f. n.

TOMMY FRANZÉN (vpk):

Herr talman! Med anledning av att Jörn Svensson insjuknat har jag ombetts att motta svaret av justitieministern. Jag får tacka för svaret, även om jag inte finner det tillfredsställande.

Det nuvarande rättsläget leder till alltför många orimligheter och övergrepp mot barn. Vårdnadshavarens möjligheter att utöva tvång mot barnet – även i livsavgörande ting – är närmast obegränsade. Praxis har visat att hänsyn till barnets önskan inte tas om inte barnet fyllt 12 år. En mogen och medveten tio-åring, som klart redovisar sin inställ-

ning, har ingen talan; det blir tvångsomhändertagande. Att rättspraxis skrämmar barnet till flykt är ett exempel på den juridiska stelbentheten och den totala avsaknaden i domstolspraxis av en förnuftig och mänsklig anpassning till verkligheten och de individuella förhållandena. Men inte bara tvångsåtgärder mot barns vilja är principiellt förkastliga. Bakom tvångsåtgärderna döljer sig ofta en förhistoria, och denna förhistoria är vad som lett fram till den orimliga tvångsåtgärden.

Vårdnadsfall avgörs utifrån en konservativ grundsyn, som inte står i samklang med verkliga samhällsförhållanden. Domstolarna är alldeles för benägna att avgöra vårdnadsfall så, att moderskap får ett företräde framför faderskap. Det är en tyst förutsättning att barnen anses stå närmare modern än fadern – en förutsättning som inte har förankring i verkligheten och som bygger på en vidskeplig och ovetenskaplig inställning till barnens behov. Följden blir att modern ofta får vårdnaden om tre eller fyra barn, vilket många gånger innebär en orimlig belastning. Om det äldsta barnet velat följa modern tvingas de andra barnen att foga sig häri, trots att de kanske inte har samma önskan. Domstolen anser dem vara för unga för att man skall kunna ta hänsyn till dem. Det fall som föranlett frågan är ett typexempel på detta.

Justitieministern svarar att man utreder frågan om barns rättsliga ställning. Jag undrar då: Vilken åldersgräns skall gälla, och vilken ställning skall barnen få rent rättsligt? Det finns en konservativ grundsyn i våra domstolar, och hur skall justitieministern ändra den? För det är detta det gäller, att köra över de konservativa uppfattningarna hos dem som skall döma i de här frågorna.

Någon ytterligare åtgärd är inte aktuell, säger justitieministern. Men det gäller inte bara att ändra lagen, utan det gäller framför allt att ändra rättstillämpningen. Vad ämnar justitieministern göra för att åstadkomma en ändring i den konservativa grundsyn som leder till de här problemen?

Justitieministern SVEN ROMANUS:

Herr talman! När det gäller en tvist mellan föräldrar om vem som skall ha vårdnaden om barn skall frågan avgöras med hänsyn till barnets bästa. Det är de synpunkterna som myndigheterna skall lägga på frågan, och då inte bara den domstol som träffar avgörande i själva vårdnadsfrågan utan också den förvaltningsdomstol som skall ta upp frågan om överflyttning av barn. Även på själva verkställighetsstadiet skall man ta hänsyn till barnets bästa.

I alla dessa fall behöver man de sociala myndigheternas utredning som stöd för att man skall kunna ta ståndpunkt. Det är mycket svåra frågor, och enligt lagstiftningen behandlas ärendena så varje gång då det uppkommer fråga om någon åtgärd – både i vårdnadsfallet, i fråga om överflyttningen och på verkställighetsplanet. Det är inte så enkelt att man kan säga att det alltid skall vara den som faktiskt har barnet som skall behålla det. I så fall skulle man tillåta att personer som kidnappat barnet eller utan något skäl behåller det får rätt.

Om åtgärder mot tvångsinskränkningen i vissa ärenden rörande vårdnad av barn

Torsdagen den
8 december 1977

*Om åtgärder mot
tvångsingripanden i
vissa ärenden
rörande vårdnad av
barn*

Det är emellertid faktiskt så att det relativt sällan förekommer mål av den här typen. Jag har några uppgifter från länsrätten i Stockholm. I år har hittills kommit in 55 ansökningar till länsrätten om hämtning. Beslut om hämtning har meddelats i endast fyra fall, varav endast ett fall verkligen ledde till hämtning.

När det gäller den speciella fråga som nu är uppe, om man skall ta hänsyn till uppfattningen hos barn som är yngre än 15 år, är jag helt enig med frågeställaren. Den frågan utreds nu av en kommitté, vars arbete pågår.

TOMMY FRANZÉN (vpk):

Herr talman! Det är givetvis glädjande att justitieministern medger att de här frågorna är ytterst allvarliga. Även om antalet fall exempelvis vid länsrätten i Stockholms län är mycket litet är detta trots allt ett ingripande och en viktig fråga för den enskilda människan, för det enskilda barnet.

När justitieministern säger att man skall ta hänsyn till barnets bästa och att de sociala myndigheterna här skall spela en stor roll måste man ställa frågan: Hur fungerar de sociala myndigheterna i nuvarande läge? På många platser i landet – jag kan som exempel ange Gävle – avråder sociala myndigheter föräldrar från att söka gemensam vårdnad i enlighet med det riksdagsbeslut som fattats. Det gäller fall där den gemensamma vårdnaden skulle kunna klara ut problemen. Många gånger har tvister undvikits tack vare att föräldrarna haft gemensam vård. Man måste då ställa frågan i ett längre perspektiv: Varför motarbetar de sociala myndigheterna och även de allmänna advokaterna just det här beslutet? Och vad tänker justitieministern göra åt det? Det gäller trots allt att få en anpassning till verkligheten från den konservativa syn som otvivelaktigt finns kvar.

Justitieministern SVEN ROMANUS:

Herr talman! Den kommitté som arbetar med de här problemen har till uppgift att se inte bara på frågor om överflyttning utan också på själva vårdnadsfrågorna. Ett uppslag som finns nämnt i direktiven är att det skulle kunna finnas någon förtroendemans som kunde särskilt beakta barnens ställning. Jag förmodar att det är ett uppslag som ligger helt i linje med vad frågeställaren vill komma till.

TOMMY FRANZÉN (vpk):

Herr talman! Jag noterar att justitieministern alltså inte har för avsikt att försöka få rättstillämpningen i nuvarande läge att följa de beslut som har fattats i riksdagen. Justitieministern ger här inget svar på frågan hur man i nuvarande läge skall få domstolarna att följa riksdagens beslut.

När det gäller att få de sociala myndigheterna att följa de beslut riksdagen har tagit beträffande gemensam vårdnad som en möjlighet att klara av de flesta problem som kan kvarstå har justitieministern inget

direkt förslag att lägga fram i dag utan hänvisar till en utredning som kan ta avsevärd tid. Flera fall av tvångsingripanden kan alltså under den tiden bli resultatet.

Överläggningen var härmed slutad.

§ 4 Om åtgärder mot tvångsingripanden i vissa ärenden rörande vårdnad av barn

Socialministern RUNE GUSTAVSSON erhöll ordet för att besvara *Allan Åkerlinds* (m) den 1 december anmälda fråga, 1977/78:183, till justitieministern, och anförde:

Herr talman! Allan Åkerlind har frågat justitieministern när en ny lagstiftning som tar hänsyn till barnets vilja vid placeringar enligt barnavårdslagen kan föreläggas riksdagen.

Arbetet inom regeringen är fördelat så att det är jag som skall svara på frågan.

Barnavårdslagen anger ingen åldersgräns för när barn skall höras under utredning i ärende hos barnavårdsnämnden. På vilket sätt och i vilken utsträckning barnet bör ges tillfälle att medverka under utredningen får bedömas med beaktande av barnets mognad och övriga omständigheter. Av barnavårdslagens och förvaltningslagens bestämmelser följer emellertid att i vart fall ett barn som har fyllt 15 år skall underrättas om vad som har framkommit under utredningen och beredas tillfälle att yttra sig. Ett barn som har fyllt 15 år får även självt föra talan i fråga om omhändertagande för samhällsvård eller utredning.

Barnavårdsnämnden har ansvaret för vården av den som har omhändertagits. Lagen föreskriver ingen skyldighet för nämnden att samråda med barnet eller föräldrarna vid vårdens utformning. Någon generell rätt att föra talan mot beslutade ändringar i vården föreligger inte.

Jag vill också erinra om barnavårdslagens bestämmelser om förbud mot att flytta fosterbarn. De näraliggande bestämmelserna i föräldrabalken om överflyttning av barn har behandlats nyss av justitieministern med anledning av en fråga av Jörn Svensson (1977/78:168).

Socialutredningen har tagit upp hithörande frågor i sitt betänkande (SOU 1977:40) Socialtjänst och socialförsäkringstillägg. Socialutredningen framhåller vikten av att även barn under 15 år hörs under utredningen så snart barnets mognad och övriga omständigheter medger det. Med hänsyn till de stora individuella skillnader som här kan finnas har socialutredningen ansett att den frågan inte bör bli föremål för rättslig reglering. Ett barn över 15 år skall enligt förslaget få föra sin talan självt. Vården bör utformas i samråd med barnet och föräldrarna och det bör finnas rätt att föra talan mot beslutade ändringar i vården.

Som framgick av justitieministerns svar nyss kommer utredningen (Ju 1977:25) om barnens rätt, som tillsattes i början av detta år, in på samma

Nr 43

Torsdagen den
8 december 1977

---

*Om åtgärder mot
tvångsingripanden i
vissa ärenden
rörande vårdnad av
barn*

Torsdagen den
8 december 1977

*Om åtgärder mot
tvångsingripanden i
vissa ärenden
rörande vårdnad av
barn*

frågor. Utredningen skall sålunda enligt sina direktiv undersöka hur barns intressen och behov bättre skall kunna tillgodoses än f. n.

Socialutredningens förslag remissbehandlas f. n. De frågor som Allan Åkerlind tar upp kommer därför att behandlas under det fortsatta arbetet med utformningen av en ny socialvårdslagstiftning.

ALLAN ÅKERLIND (m):

Herr talman! Jag ber att få tacka socialministern för svaret på min fråga.

Som jag nämnt i frågan motionerade jag redan för tio år sedan, 1967, om den här saken. Jag begärde då att barnet alltid skulle beredas tillfälle att yttra sig, om barnet uppnått sådan ålder att han eller hon kunde antas förstå vad saken gällde, samt att barnavårdsnämnden vid ärendets behandling skulle ta största möjliga hänsyn till barnets önskemål.

I andra lagutskottets utlåtande nr 51, 1967, behandlades motionen positivt. Man sade där att de frågor, till vilka förslagen anslöt, enligt utskottets bedömande borde bli föremål för utredning. Man förutsatte att den översynen skulle ske utan tidsutdräkt. Det uttalandet gjordes alltså av utskottet och godkändes av riksdagen för tio år sedan.

Det har gått lång tid sedan dess, och de här frågorna är fortfarande, efter tio år, under utredning. Jag beklagar detta djupt. Det är inte främst den sittande regeringen som är ansvarig för det utan i första hand den föregående. Med hänsyn till de relativt positiva svar som lämnats i dag både av socialministern och justitieministern hoppas jag att utredningsarbetet nu skall gå fort och att det orimliga förhållandet att värnlösa barn fortfarande kan jagas av polis och barnavårdsnämnd för att placeras där de inte vill vara snarast skall kunna avskaffas, även om det bara förekommer i enstaka fall, som vi nyss hörde.

Litet otäckt är det också att lagen, som också sades i svaret, inte föreskriver någon skyldighet för nämnden att samråda med barnet eller föräldrarna vid vårdens utformning. "Någon generell rätt att föra talan mot beslutade ändringar i vården föreligger inte", hette det i svaret. Det är också saker som bör tas upp till omprövning.

Jag hoppas att en ny lagstiftning på detta område med det snaraste kommer till stånd, där barnens rätt – det är ju den det gäller – bättre tillvaratas. Jag ser fram mot det. Jag tycker i alla fall att svaren inger hopp om att det snart skall ske någonting på detta område.

Socialministern RUNE GUSTAVSSON:

Herr talman! Jag vill bara göra den kommentaren till Allan Åkerlinds anförande att utredningen i den del den berör socialvården är klar. Den remissbehandlas nu och skall sedan beredas i departementet.

Jag vill också understryka att socialutredningen i sitt betänkande från olika aspekter har tagit upp frågan om underårigas hörande. Utredningen har därvid framhållit hur betydelsefullt det är att barnet, när det är fråga om placering utanför det egna hemmet, får ge sin mening till känna.

Den som utreder ärendet måste söka nå sådan kontakt med barnet att han på ett sätt som är anpassat till barnets mognad kan berätta för barnet vad som förestår och skälen till det. Av utredningen framgår också hur viktigt det är att barnavårdsnämnden vid sitt ställningstagande känner till barnets inställning.

Jag hoppas, Allan Åkerlind, att vi ganska snart kan klara av den här frågan.

ALLAN ÅKERLIND (m):

Herr talman! Jag hoppas också, herr socialminister, att denna fråga skall kunna klaras av snart. De uttalanden som har gjorts nu visar, tycker jag, att vi har kommit en bit på väg. Jag beklagar emellertid att socialutredningen enligt vad som nämns i svaret har ansett att frågan inte bör bli föremål för rättslig reglering. Blir den inte det är jag rädd för att missförhållandena kommer att bestå. Jag hoppas att vi får en bättre ordning och en bättre rättslig reglering till barnets bästa.

Överläggningen var härmed slutad.

§ 5 Om skyldighet för idrottsklubb att betala sociala avgifter för idrottsutövare

Socialministern RUNE GUSTAVSSON erhöll ordet för att besvara *Karl-Erik Svartbergs* (s) den 30 november anmälda fråga, 1977/78:174, och anförde:

Herr talman! Karl-Erik Svartberg har frågat mig om jag är beredd att lämna förslag till riksdagen om att idrottsklubbar och förbund skall vara skyldiga att betala sociala avgifter för dem som får ersättning för förlorad arbetsinkomst i samband med idrottsutövning.

Rätten till sjukpenning och ATP grundas i allmänhet på inkomst av eget arbete i form av antingen anställning eller annat förvärvsarbete. Frågan om en person i en viss situation skall anses som anställd arbetstagare är inte närmare reglerad i lagstiftningen utan avgörs med ledning av den rättspraxis som utbildat sig på området. Sådana ersättningar som avses i frågan torde därvid i rättstillämpningen inte ha ansetts som inkomst av förvärvsarbete och således inte avgiftspliktiga eller förmånsgrundande.

Hithörande frågor har med anledning av en motion i ämnet behandlats av socialförsäkringsutskottet. I det av riksdagen godkända betänkandet 1976/77:8 uttalade utskottet att det finns skäl för att en utredning görs av frågan om idrottsmännens sociala förmåner och finansieringen av dessa. En förutsättning för att en sådan utredning skall bli meningsfull är emellertid enligt utskottet att man på ansvarigt håll inom idrottsrörelsen söker åstadkomma en kartläggning av verksamhetsformerna inom elit-idrotten i syfte att uppnå mera enhetliga normer för engagemang av

Torsdagen den
8 december 1977

*Om skyldighet för
idrottsklubb att
betala sociala
avgifter för
idrottsutövare*

och ersättning till idrottsmän. Utskottet angav också att Riksidrottsförbundet avsåg att i samråd med närmast berörda specialidrottsförbund påbörja en undersökning av möjligheterna att få till stånd enklare och mera enhetliga former för verksamheten inom elitidrotten. Utskottet ansåg sig med det anförda ha besvarat motionen, som därmed avlogs.

Enligt vad jag erfarit är avsikten att nämnda undersökning skall vara avslutad i god tid före riksidrottsmötet år 1979.

Jag vill här även nämna att angränsande frågor om reglerna för beräkning av pensionsgrundande inkomst har tagits upp vid remissbehandlingen av pensionskommitténs betänkande Pensionsfrågor m. m.

Mot denna bakgrund kan jag f. n. inte ge något närmare besked om den fortsatta behandlingen av frågan. Jag avser emellertid att ta upp frågan till behandling så snart tillräckligt sakmaterial finns tillgängligt.

KARL-ERIK SVARTBERG (s):

Herr talman! Jag tackar socialministern för svaret. Tyvärr andas det kanske bara litet för mycket av "vänta och se".

Socialministern hänvisar till socialförsäkringsutskottets betänkande 1976/77:8. Man skulle också kunna gå tillbaka till propositionen 1975/76:46 och socialförsäkringsutskottets betänkande nr 17 det riksdagsåret. Det handlade om enhetliga regler för beräkning av socialförsäkringsavgifter på uppdragsinkomster. Riksdagen beslöt att uppdragstagare skulle befrias från avgiftsskyldighet och att uppdragsgivaren i stället automatiskt skulle vara skyldig att erlagga socialförsäkringsavgifterna.

Märkligt nog har detta inte kommit att gälla de idrottsutövare som på grund av träning eller tävling har ersättning från sin klubb eller sitt förbund för exempelvis förlorad arbetsinkomst.

Elitidrotten ställer i dag sådana krav på sina utövare att dessa behöver en omfattande ledighet från sina arbeten. Genom juridiskt bindande kontrakt tillförsäkras idrottsutövarna kompensation från sina klubbar. Om denna övergång till halv- eller helprofessionalism kan man ha olika uppfattningar – den diskussionen får vi ta i ett annat sammanhang. Nu existerar i princip ett anställningsförhållande mellan idrottsutövaren och hans klubb, och då får vi acceptera det.

Tidigare har försäkringsdomstolen ställt två fotbollsspelares inkomster utanför sjukförsäkringssystemet med motiveringen att de utövat en hobby, trots att de hade juridiskt bindande kontrakt.

Det har förekommit resonemang om att idrotten inte har råd att ta på sig de sociala kostnaderna – då måste ersättningarna sänkas. Får man föra ett sådant resonemang? Det ligger ju precis i linje med det försvar som förs fram i rättegångarna mot de s. k. gråfirmorna.

En annan förklaring från idrottsledarna är att de aktiva är i elden 10 à 15 år och att de, när de lägger av, är så unga – drygt 30 år – att de ändå hinner skaffa sina ATP-poäng. Man vill hoppas det. Men vad händer med familjen om en aktiv avlider?

Låt mig sluta med ett exempel. Två personer är intensivt upptagna med samma fotboll. De gör ruscher, de spelar till varandra, de nickar osv. Båda har ledigt från sina ordinarie arbeten. Båda har avdrag på sin lön. Båda får ersättning av sin klubb för förlorad arbetsinkomst. För A betalar klubben sociala avgifter, för B inte – beroende på att A är tränare och B är spelare. Jag skulle vilja fråga socialministern: Är detta rimligt? Är detta konsekvent?

Socialministern RUNE GUSTAVSSON:

Herr talman! Karl-Erik Svartberg säger att mitt svar andas något av att jag vill vänta och se. Jag tycker emellertid att de exempel som Karl-Erik Svartberg här anförde verkligen visar att det är många problem förknippade med denna fråga. Det är detta jag framhållit i svaret, och det var också detta som utskottet framhöll. Därför måste vi göra en noggrann kartläggning av dessa problem.

Vi har också fått uppgifter om att Riksidrottsförbundet håller på att göra en sådan kartläggning och att den skall vara klar till riksidrottsmötet 1979. Riksdagen har tidigare gjort det uttalandet att en av förutsättningarna för en sådan här utredning var att man internt inom idrottsrörelsen först gick igenom frågan om utformningen av ersättningarna till idrottsmännen. Det är väsentligt att man först har det grundläggande materialet. Utskottet ansåg – och riksdagen anslöt sig till den uppfattningen – att innan man har gjort en sådan kartläggning är det inte möjligt att bedöma i vad mån inkomster av idrottsutövning bör ge rätt till socialförsäkringsförmåner och att skapa enhetliga och rättvisa regler härför.

Jag vill sedan än en gång påminna om att denna fråga tas upp i de remissvar som vi nu får in med anledning av pensionskommitténs betänkande. Jag hoppas att vi skall kunna klara detta, men det är som sagt viktigt att vi har ett material.

KARL-ERIK SVARTBERG (s):

Herr talman! Jag hoppas också att det kommer att klarna.

Jag delar socialministerns uppfattning att man behöver ett grundläggande material för att klara upp frågan. Men jag är litet mer försiktig än socialministern när det gäller att överlåta åt arbetsgivaren – klubben eller förbundet – att lämna det kompletterande materialet. Det är ungefär som att överlåta åt Svenska arbetsgivareföreningen att utreda hur och när man skall betala ATP-avgifter för de anställda. Jag kan alltså inte dela socialministerns uppfattning i det avseendet.

Jag tycker att svaret andas litet av vänta-och-se. Men om bara den här utredningen påskyndas så att vi får en noggrann kartläggning kan jag acceptera det.

Vad jag uppehållit mig vid är enbart ersättning för förlorad arbetsinkomst – jag har inte gått in på de ganska omfattande kontrakt därutöver som finns inom elitidrotten. Och jag tycker det borde vara en enkel historia att klara av den biten.

Torsdagen den
8 december 1977

*Om översynen av de
privata skolornas
ställning*

Socialministern RUNE GUSTAVSSON:

Herr talman! Det är också viktigt att klara ut vilken inkomst det gäller, vilken lönesumma dessa avgifter skall grundas på.

KARL-ERIK SVARTBERG (s):

Herr talman! Jag uppehöll mig alltså vid ersättning för förlorad arbetsförtjänst.

Det finns ett anställningsförhållande, ett juridiskt bindande kontrakt mellan idrottsutövaren och hans klubb, och om man därutöver betalar ersättningar får man naturligtvis ta konsekvenserna av detta. Ersättning för förlorad arbetsförtjänst skall klubben eller förbundet betala sociala avgifter för. Idrottsutövaren skall ha ett normalt socialt skydd i vårt samhälle.

Överläggningen var härmed slutad.

§ 6 Om översynen av de privata skolornas ställning

Statsrådet BRITT MOGÅRD erhöll ordet för att besvara *Lena Hjelm-Walléns* (s) den 1 december anmälda fråga, 1977/78:182, och anförde:

Herr talman! Lena Hjelm-Wallén har frågat mig om jag vill redovisa målsättningen för översynen av privatskolorna och vilka arbetsuppgifter som gäller för utredningsmannen.

Fullgörande av barns skolplikt i annan skola än grundskolan regleras i skollagens § 33 och 34. I § 34 stadgas att skolplikt får fullgöras i enskild skola, om skolan godkänts för ändamålet. I samma paragraf står det: "Godkännande skall meddelas, om skolans undervisning till art, omfattning och allmän inriktning väsentligen motsvarar grundskolans och skolan förestås av person, vilken äger erforderlig skicklighet för undervisningen och är väl lämpad att förestå skola."

I samband med grundskolereformen och vid tillkomsten av den skollag som alltså gäller, anförde dåvarande departementschefen bl. a. att "de krav man ställer på arbetet i en enskild skola får inte i författningarna ges en så statisk utformning eller tillämpas så snävt att det i realiteten blir omöjligt att driva sådan verksamhet".

Utvecklingen beträffande de enskilda skolornas ställning har dock blivit oenhetlig. Gällande bestämmelser tillämpas inte lika från fall till fall. De två besvärärenden som omnämns i frågan belyser detta. Regeringens beslut i dessa ärenden fattades helt inom ramen för nu gällande bestämmelser. Ärendena bekräftar emellertid nödvändigheten av att klarlägga rättsläget i fråga om enskilda skolor såsom det uttrycks i skollag, särskilda bestämmelser m. m. Vidare måste de enskilda skolornas ställning ånyo penetreras mot bakgrund av den utveckling som skett inom det allmänna skolväsendet sedan grundskolans genomförande 1962.

En sakkunnig har därför tillkallats. Utredningsmannen har givit be-

rörda skolor, kommunala skolstyrelser, statliga skolmyndigheter, kommun- och landstingsförbunden m. fl. möjlighet att komma in med material och synpunkter i frågan. Arbetet avses utmynna i en departementspromemoria som analyserar gällande bestämmelser och redovisar principiella och praktiska problem i anknötning till frågan om de enskilda skolornas ställning inom skolväsendet.

LENA HJELM-WALLÉN (s):

Herr talman! Jag tackar för svaret på min fråga.

I budgetpropositionen 1977 talas det om att "den allmänna problematik som sammanhänger med såväl riksinternatskoleutredningen som de övriga privatskolorna bör prövas i annat sammanhang". När en utredningsman kallades till departementet, antog jag att det var för att göra denna översyn. Eftersom det var en principiellt viktig fråga, väntade jag också att direktiv skulle utfärdas. Därav blev dock ingenting.

Via riksdagens upplysningstjänst fick jag veta att några särskilda direktiv inte hade meddelats för den sakkunniges arbete. Hans arbetsuppgifter är inte heller begränsade till något bestämt utredningsuppdrag, utan han deltar mer allmänt i handläggningen av de ärenden inom utbildningsdepartementet som rör enskilda skolor.

Man har alltså i utbildningsdepartementet litet svårt att bestämma sig för vad avsikten egentligen är med hanteringen av privatskolefrågorna. Svaret i dag är undanlidande på ett sätt som gör mig misstänksam. Uppgifterna för utredningsmannen verkar mycket svävande och dessutom motstridiga.

I dagens svar nämns att vad regeringen önskar göra angående privatskolorna är att "klarlägga rättsläget" och "analysera gällande bestämmelser". Men, Britt Mogård, vad är det för konstig ordning att först godkänna två privatskolor mot de berörda kommunernas beslut och därefter börja klarlägga rättsläget och analysera gällande bestämmelser? Vore det inte lämpligare att i principiellt viktiga frågor först låta klarlägga rättsläget, analysera gällande bestämmelser och sedan fatta beslut? Så var i alla fall beslutsgången på den socialdemokratiska regeringens tid.

Britt Mogård säger också att utvecklingen har blivit oenhetlig och att de beslut som den borgerliga regeringen fattade om godkännande av dessa privatskolor belyser detta. Ja, på så sätt att den borgerliga regeringen nu börjar tillämpa en annan praxis än den som rådde under den socialdemokratiska regeringens tid.

Vidare sägs i svaret att skolväsendets utveckling sedan 1962 är en anledning till översynen. Ja, i så måtto att det numera mindre än någonsin finns behov av privata skolor. I och med reformen av skolans inre arbete har det blivit möjligt att anpassa skolan till lokala behov och förutsättningar. Alltså är behovet av privata skolor i dag mindre än någonsin.

Däremot sägs i svaret ingenting om regeringens avsikt, och det var ändå den jag frågade om. Mer rakt på sak var statssekreterare Anders Arfwedson i en intervju i Arbetet den 26 augusti. Han säger i att det

Torsdagen den
8 december 1977

*Om översynen av
de privata skolornas
ställning*

gäller att se över dels reglerna för skolor som skall godkännas, dels vilka som skall få ekonomiskt bidrag från staten. Detta tyder på avsikter som är mycket mer långtgående än som framgår av statsrådet Mogårds undan-
glidande svar.

Jag vill därför ha ett direkt svar på frågan: Är det den borgerliga regeringens avsikt att smygvägen återinföra privatskolssystemet i detta land?

Statsrådet BRITT MOGÅRD:

Herr talman! Gällande lag skall tillämpas, menar Lena Hjelm-Wallén. Ja, det är faktiskt svårt att bestämma sig för hur frågan om enskilda skolor skall handläggas. Såsom ansvarig skolminister måste jag ta hänsyn till alla barn och ungdomar i Sverige. Jag anser det alltså nödvändigt att veta inte bara hur det allmänna skolväsendet är utformat utan också hur många enskilda skolor som finns i landet. Det finns långt över 100 stycken. Visste Lena Hjelm-Wallén det? Nej, knappast, eftersom den uppgiften har tagits fram av min utredningsman. Jag har inte kunnat få veta det på annat sätt. Ändå går mindre än 1 % av alla elever i enskilda skolor, vilket kan jämföras med antalet i Danmark som är ca 10 %.

Inom parentes sagt kan man såsom socialdemokrat ha en annan inställning än Lena Hjelm-Wallén. Ritt Bjerregaard, socialdemokrat och dansk utbildningsminister, säger att i verkligheten är det så, att den privata skolan, som ofta bär namnet den fria skolan, inte behöver vara särskilt fri, men den skapar genom att den finns frihet för den enskilde att själv välja mellan olika möjligheter. Jag tycker inte det är så dumt sagt.

Det är också nödvändigt att känna till vilka barn som går i de enskilda skolorna. Det räcker inte alls, Lena Hjelm-Wallén, att som skolminister tro att det rör sig om de rikas barn.

Tillämpningen är alltså oenhetlig i dag. Waldorfskolan godtas t. ex. i Göteborg och Hudiksvall men avvisas i Norrköping och Lund. Stockholm godtar Kristofferskolan men avvisar Martinskolan, som också är en Waldorfskola. I det sistnämnda fallet besvarade man sig i länskolnämnden och fick rätt. Vissa bidrag utgår från kommunerna, t. ex. för eleverna vid Kristna skolan i Örkelljunga. Ca 4 % av skolpliktiga eleverna där går i Kristna skolan. I Örebro däremot har man dragit in de skol-sociala förmånerna.

Det hävdas ofta i debatten att existensen av enskilda skolor är ett hot mot det allmänna skolväsendets organisation och att de skulle vålla samhället stora kostnader. I vilka avseenden är de påståendena sanna? Det går faktiskt att någorlunda ta reda på detta. Menar Lena Hjelm-Wallén att jag inte får klarlägga denna fråga? Den handläggs icke ännu, för det är icke möjligt att göra. Den klarläggs.

LENA HJELM-WALLÉN (s):

Herr talman! Jag beklagar, Britt Mogård, men några klara besked om den borgerliga regeringens inställning i frågan var detta knappast. Jag

---

*Om översynen av de
privata skolornas
ställning*

frågade om avsikten nu var att återuppliva privatskolesystemet, men på detta fick jag alltså inget svar. Jag förmenar inte på något sätt Britt Mogård rätten att klarlägga läget – det kan nog vara nyttigt – men det brukar finnas avsikter bakom politikernas ställningstaganden och göranden, och det var detta jag frågade om.

Den borgerliga regeringen önskar uppenbarligen ge intryck av att den är vänligt inställd mot privatskoleverksamheten, men samtidigt vill man alltså inte ge besked om sina avsikter. Jag vill verkligen varna för det här spelet. Jag gör det med största allvar.

Redan har den borgerliga regeringen beslutat godkänna två privata skolor. Tidigt i höstas fanns det, vet jag, ytterligare nio ansökningar i utbildningsdepartementet om godkännande av privata skolor. Jag är säker på att mängden ansökningar kommer att öka, särskilt då man som ett led i utredningsarbetet sändt en rundskrivelse till inte mindre än 39 privata skolor. Vad som kan förväntas av det initiativet är väl inte annat än petitionslistor om godkännande och statsbidrag. Den karusell som därigenom satts i gång kan bli nog så besvärlig, och det är här min allvarliga varning kommer in.

Jag hade hoppats att vi hade kommit så långt i skoldebatten och i den politiska uppslutningen omkring det allmänna skolväsendet i vårt land att inte privatskoleverksamhetens tillskyndare återigen skulle vädra morgonluft.

Statsrådet BRITT MOGÅRD:

Herr talman! Det finns inte och skall inte finnas utrymme för ett tyckande i den här frågan – den regleras i lag. Har man en annan uppfattning om enskilda skolors berättigande, och det har uppenbarligen Lena Hjelm-Wallén – tala om besked om avsikter! – så är det riktiga tillvägagångssättet att föreslå att Sverige frånträder konventioner som vårt land har anslutit sig till och att vi ändrar lagen. Varför har Lena Hjelm-Wallén som skolminister inte föreslagit det? Parallellen med monarkifrågan är slående.

Jag finner det stötande att göra människor – i detta fall föräldrar och elever – beroende av vad olika politiker, olika statsråd eller olika regeringar tycker. I en demokrati har medborgarna rätt att veta vilka regler som regering och riksdag fastslagit och skall kunna lita på att de reglerna tillämpas intill dess de ändras. Det är min avsikt att försöka få fram regler som är så entydiga att man inte kan ha denna mycket egendomliga diskussion.

Tyvärr fanns det alltså inte i arv från skolminister Lena Hjelm-Wallén en så klarlagd situation att jag kunde börja arbeta vidare på det hela. Jag anser att det beslutsunderlag som krävs för en förnyad diskussion om enskilda skolors ställning inte finns i dag. Det tas nu fram i utbildningsdepartementet. Jag har bett min utredningsman att belysa problemet ur juridisk, utbildningspolitisk, skolorganisatorisk och samhälls-ekonomisk synvinkel. Först när premisserna klarlagts kan vi börja diskutera vilka förslag som skall läggas fram för riksdagen.

Torsdagen den
8 december 1977

*Om åtgärder för att
skydda svenska
handelsfartyg i vissa
västafrikanska
länder*

LENA HJELM-WALLÉN (s):

Herr talman! Den oenhetliga praxis som Britt Mogård talar om rör inte regeringens handhavande av denna fråga, utan beror på att kommunerna har fattat olika beslut. Det är så i många frågor där kommunerna har beslutsrätten att tolkningen kommer att skilja. Detta ligger i ett lokalt beslutsfattande, något som vi skall införa på skolområdet i än högre grad genom SIA-reformen.

Vad jag ville ha besked om och som jag tyvärr inte har fått var alltså avsikten bakom utredningen.

Nu försöker Britt Mogård krypa tillbaka. Hon säger att det är en kartläggning, men det har tidigare inte framställts på det sättet. Man har givit sken av att här gäller det att öppna dörrarna, man skall visa en generösare attityd mot privatskoleverksamheten.

När vi i olika sammanhang får motstridiga uppgifter om en sådan sak, tycker jag det är regeringens skyldighet att klargöra vad som pågår i departementet, och inte minst målsättningen med en utredning, i synnerhet då den sker inom departementets slutna dörrar. När man inte får klara besked uppstår misstänksamhet. Tyvärr måste jag säga att den misstänksamheten inte blivit mindre av den här debatten.

Statsrådet BRITT MOGÅRD:

Herr talman! Jag är ledsn att här behöva omvittna att också den förra regeringen ägnade sig åt att fatta oenhetliga beslut, baserade på om den tyckte si eller så, vilket jag har funnit och finner upprörande.

Jag har icke krupit tillbaka. Jag har givit ett klart besked. Här sker en kartläggning, tyvärr nödvändig, eftersom den inte gjorts tidigare. Jag har icke givit motstridiga besked. Det kan Lena Hjelm-Wallén hävda hur länge som helst. Jag ger mitt besked och så får hon vara vänlig och tro på det. Något annat gives icke, om man inte skall vända sig till högre makt, förstås.

Överläggningen var härmed slutad.

§ 7 Om åtgärder för att skydda svenska handelsfartyg i vissa västafrikanska länder

Utrikesministern KARIN SÖDER erhöll ordet för att besvara *Birger Rosqvists* (s) den 23 november anmälda fråga, 1977/78:159, och anförde:

Herr talman! Birger Rosqvist har till mig ställt följande fråga: Ämnar regeringen agera för att förmå vissa länder i Västafrika till krafttag mot piratöverfall och för ett effektivt skydd av handelsfartyg och deras besättningar?

Under senaste året har en rad allvarliga överfall ägt rum mot utländska fartyg i Västafrika, främst Nigeria. Det senaste har väckt berättigad uppmärksamhet. Den 21 november angreps det danska fartyget "Lindinger

Ivory" varvid kaptenen försvann och fyra personer skadades allvarligt. Besättningens personliga tillhörigheter stals.

Den 23 november framförde de nordiska ambassaderna i Lagos till utrikesministeriet de nordiska ländernas stora oro över det inträffade och begärde att de nigerianska myndigheterna vidtog åtgärder för att komma till rätta med brottsligheten i Lagos hamn så att sjöfolket kan arbeta under trygga förhållanden. Den 25 november erhöll de nordiska beskickningscheferna också företräde hos den nigerianske utrikesministern för att ytterligare markera den vikt de nordiska regeringarna fäster vid saken. Utrikesminister Garba beklagade därvid det inträffade och uttryckte sin förståelse för den nordiska aktionen. Han underströk den nigerianska regeringens fasta beslutsamhet att ta itu med frågan.

Den svenska regeringen ser mycket allvarligt på det som inträffat. Vi räknar med att den nigerianska regeringen skyndsamt vidtar åtgärder som garanterar sjöfarten mot att dylika övergrepp upprepas. När de åtgärder som ställts i utsikt blir kända kommer vi i samråd med övriga nordiska länder att överväga om ytterligare aktioner från vår sida kan vara motiverade.

BIRGER ROSQVIST (s):

Herr talman! Jag ber att få tacka för svaret.

Det svåra piratöverfall som förekom den 20 november mot ett mindre danskt fartyg på Lagos redd har givit publicitet åt de mycket allvarliga risker som fartygsbesättningarna löper vid trafik i detta område.

Vid överfallet blev en sjöman dödad, en fick ögat utstucket, flera andra blev svårt misshandlade och skadade. Piraterna anföll med kulsprutepestol och assegajer.

Internationella transportarbetarförbundet konstaterade i sammanhanget att situationen inte nu längre kunde tolereras från besättningarnas sidå och att händelserna platt gått ur händerna på ansvariga myndigheter. Man rekommenderade bojkott av trafiken till dess det åter kunde anses säkert att angöra Lagos.

Men det kan vara svårt för den enskilda besättningen på ett fartyg som redan är till sjöss att följa ITF:s uppmaning. De ombordanställdas organisationer i Sverige har exempelvis fått teckna särskilt avtal för sjömän i Västafrikafart på grund av händelser i Lagos. Det är ett försäkringsavtal för dödsfall och skador som vållats av bordande pirater och våldsmän vid uppehåll i Lagos hamn eller på ankarplats i anslutning till hamnen.

Herr talman! Jag har under den senaste veckan fått ta del av meddelanden som kommit från Sveriges ombud i Nigeria. Jag vet nu att det på danskt initiativ har gjorts skandinaviska framställningar på högsta nivå i det nigerianska utrikesministeriet och att man från nigerianskt håll ser allvarligt på händelserna. Det här var som bekant inte första gången överfall av piratkaraktär skedde i området. Av någon anledning hade emellertid den bevakning som tidigare förekommit på senaste tiden

Nr 43

Torsdagen den
8 december 1977

---

*Om åtgärder för att
skydda svenska
handelsfartyg i vissa
västafrikanska
länder*

Torsdagen den
8 december 1977

*Om åtgärder för att
skydda svenska
handelsfartyg i vissa
västafrikanska
länder*

varit slapp. Man lovar nu bättring, men för att en sådan verkligen skall komma till stånd och få avsedd verkan torde det krävas att frågan hela tiden hålls under observation.

Jag är för min del införstådd med att det kan vara problem i ett ungt land som Nigeria, som varit utsatt för våldshandlingar och inbördeskrig – problem med flyktingar, fattigdom och andra sociala svårigheter. Men det är samtidigt ofrånkomligt att sjömän som utför en fredlig gärning och medverkar i landets handelsutbyte skall kunna kräva skydd till liv och lem i sitt arbete. Vi har svenska fartyg och svenskt sjöfolk som trafikerar Nigeria. Tillsammans med alla andra yrkeskamrater reser man detta krav, och det får bl. a. bli svenska regeringen som hjälper till, så att man får en tillfredsställande säkerhet.

Mot bakgrund av det svar jag fått förutsätter jag nu att regeringen följer upp detta ärende.

Utrikesministern KARIN SÖDER:

Herr talman! Jag vill bara göra några ytterligare kommentarer i anslutning till det svar som jag lämnat.

När det gäller bevakningen av och kontakten med de svenska fartygen i Lagos hamn, så har vi sedan någon vecka tillbaka betydligt bättre möjligheter att via radio hålla kontakt med alla fartyg. Förberedelsearbetet har pågått ett halvår, och vi har nu lyckligtvis nått så långt att vi kan ha radiokontakt med fartygen. Även personal på ambassaderna kan från sina hem ha radiokontakt med svenska fartyg, liksom vi har ett samarbete mellan de nordiska ambassaderna för att på det sättet kunna ge de ombordanställda en tryggare tillvaro när fartygen ligger i hamn.

Jag vill också omtala att i morgon kommer på svenskt initiativ frågan att diskuteras i OECD:s sjöfartskommitté. Syftet med att frågan tas upp är att vi skall skapa ett underlag för en bred aktion, om inte de åtgärder som den nigerianska regeringen vidtar skulle vara av tillräcklig omfattning.

Vi har också redan kunnat konstatera en viss effekt av en demarsch som vi har gjort i Lagos. Man har nu vidtagit vissa preliminära åtgärder i syfte att förbättra förhållandena för de båtar som ligger i hamn. Det har införts förbud för fiskebåtar och kanoter att vistas inom hamnområdet nattetid, och det lär vara en ständig patrullering av hamnpolis, tull och marin. Även på den nigerianska sidan har man förbättrat radiokommunikationerna. Men vi väntar fortfarande ett svar från den nigerianska regeringen på den demarsch som de nordiska ambassaderna har gjort.

BIRGER ROSQVIST (s):

Herr talman! Det är bra att man kan ta upp den här frågan på det internationella plan som OECD utgör.

Den praktiska tillämpningen kanske inte alltid är så lätt. I fallet med det danska fartyget var det ju så att piraterna smög sig ombord och förstörde radioutrustningen, innan man hann använda den, så radiout-

rustning är måhända inte det allra bästa hjälpmedlet i sådana här situationer. Men jag förutsätter att de praktiska människor som finns ombord i fartygen kan lämna tips på hur detta skall ordnas. Om man då får samarbeta med regeringarna i olika berörda sjöfartsländer är det möjligt att man kan komma fram till en lösning som är acceptabel.

Det kanske också finns skäl att i sammanhanget påpeka att importen över nigerianska hamnar inte varit så särskilt välplanerad. Det har förekommit att över hundratalet fartyg legat i månader, ja, år och väntat på att komma loss. Det är naturligt att när ett så stort antal fartyg ligger i hamn och det finns pirater i området kan det vara svårt att hålla kontroll över det hela.

Jag förutsätter som sagt att regeringen följer upp denna fråga, och jag uttalar en förhoppning om att den sjöfart som vi har där nere kan fortsätta, men självfallet då under förhållanden som ger trygghet åt dem som utför arbetet.

Överläggningen var härmed slutad.

§ 8 Föredrogs men bordlades åter

Finansutskottets betänkanden 1977/78:6–8, 11 och 12

Utrikesutskottets betänkanden 1977/78:2, 4 och 5

Socialutskottets betänkande 1977/78:15

Trafikutskottets betänkande 1977/78:7

Jordbruksutskottets betänkande 1977/78:9

Civilutskottets betänkande 1977/78:6

§ 9 Den ekonomiska politiken m. m. (forts.)

Fortsattes överläggningen om finansutskottets betänkanden 1977/78:9 och 10, skatteutskottets betänkanden 1977/78:14–16, näringsutskottets betänkande 1977/78:24, civilutskottets betänkande 1977/78:3, socialförsäkringsutskottets betänkande 1977/78:8 och socialutskottets betänkande 1977/78:17.

SVEN ASPLING (s):

Herr talman! I den socialdemokratiska reservationen, som är fogad till socialförsäkringsutskottets betänkande nr 8, hänvisar vi till den socialdemokratiska reservationen i skatteutskottets betänkande nr 14, som under gårdagen var föremål för en ingående behandling här i kammaren. Jag skall därför i detta sammanhang endast understryka vad som framhålls i den socialdemokratiska reservationen i skatteutskottet, nämligen att propositionen inte innehåller något förslag till finansiering, vidare att i propositionen inte föreligger någon överenskommelse om att lön-

tagarorganisationerna skall beakta de i propositionen föreslagna skattesänkningarna i sitt avtalsarbete.

Den fördelningspolitiska profilen i regeringsförslaget kan inte heller accepteras, eftersom man ger skattskyldiga med lägre inkomster relativt sett mindre skattesänkningar än dem som har högre inkomster. Detta kommer utan tvivel att skapa problem i den kommande avtalsrörelsen. Därför föreslås i den socialdemokratiska reservationen i skatteutskottet andra och utifrån fördelningspolitiska synpunkter rättvisare skatteskalor.

Det är mot denna bakgrund som vi i socialförsäkringsutskottets betänkande nr 8 har föreslagit en höjning med 0,5 % av socialförsäkringsavgiften till folkpensioneringen.

Med hänvisning till det anförda ber jag således, herr talman, att få yrka bifall till den socialdemokratiska reservationen i socialförsäkringsutskottets betänkande nr 8.

Under detta anförande övertog tredje vice talmannen ledningen av kammarens förhandlingar.

ERIC CARLSSON (c):

Herr talman! I den rad av utskottsärenden som behandlas i anslutning till förslaget om förändringar i skatteskalorna m. m. behandlas också socialförsäkringsutskottets betänkande 1977/78:8. Skälet därtill är, som framgått av herr Asplings anförande och av skattedebatten i går, att herr Palme m. fl. i motionen 1977/78:41 hemställt om att socialförsäkringsavgiften till folkpensioneringen den 1 januari 1978 måste höjas med 0,5 %.

Bakgrunden till detta förslag är att socialdemokraterna i förhållande till propositionen föreslår en ändring av skatteskalorna, som innebär en ytterligare belastning av statsbudgeten om sammanlagt 1 200 milj. kr. Det är mot bakgrund av den i motionen föreslagna ändringen av regeringens förslag som man nu begär en höjning av folkpensionsavgiften med 0,5 %.

Socialförsäkringsutskottet har på goda grunder avstyrkt den socialdemokratiska motionen, enär den folkpensionsavgift som tas ut skall avse finansiering av folkpensionen. Motionsförslaget innebär en rent finansiell skatt för att finansiera en s. k. skattesänkning.

Från såväl saklig som principiell synpunkt menar socialförsäkringsutskottet att folkpensionsavgiften inte skall användas för andra ändamål än finansiering av den grundtrygghet som folkpensionen utgör.

Med det sagda, herr talman, ber jag att få yrka bifall till socialförsäkringsutskottets hemställan i dess betänkande nr 8.

SVEN ASPLING (s) kort genmäle:

Herr talman! Jag skall inte förlänga den skattedebatt som kammaren under gårdagen ägnade mycken tid åt. Jag hänvisar till den ingående redovisning av det socialdemokratiska förslaget som skatteutskottets ord-

förande Erik Wörnberg då lämnade. Vi föreslår från fördelningspolitiska utgångspunkter en rättvisare skattereform. Vi ser också till att vi har ekonomisk täckning för det förslag vi lägger fram. Förhållandet är det motsatta då det gäller regeringsförslaget, som innebär stora skattesänkningar utan ekonomisk täckning. Det är det som jag, herr talman, har velat påpeka. Vi redovisar hur de förslag som vi framför skall betalas.

Nr 43

Torsdagen den
8 december 1977

*Den ekonomiska
politiken*

ERIC CARLSSON (c) kort genmäle:

Herr talman! Det som herr Aspling anförde förändrar ingenting i det som jag har sagt. Jag har därför anledning att vidhålla mitt yrkande.

EVERT SVENSSON (s):

Herr talman! Det finns inte heller för mig anledning att förlänga debatten alltför mycket, eftersom skattefrågorna redan har behandlats utförligt. Jag skall ta upp den fråga som föranlett skatteutskottets betänkande nr 17, också det ett skatteärende. Det gäller frågan, om en socialförsäkringsavgift skall tas ut även av egenföretagarna. Första gången sådan avgift uttogs av dessa uppgick inkomsterna härav till 60 milj. kr. för ett halvt år. Uttaget var då 1 %, vilket motsvarar 120 milj. kr. för helt år. Nu har ju uttaget ökat till 1,3 %. Lägger man därtill den penningvärdeförsämring som skett, tror jag att man kan räkna med att inkomsterna skulle komma att uppgå till 175–200 milj. kr.

Vi har från socialdemokratiskt håll velat att dessa pengar helt eller delvis skulle användas till en förbättring av kvaliteten på barnomsorgen. Dessutom tycker vi att alla bör delta i betalningen av denna, eftersom alla får nytta av den, och det gäller både företagare och anställda. Det är alltså i det avseendet en principfråga för oss.

Utskottet framhåller i sin skrivning att det inte nu är berett att ompröva sitt tidigare ställningstagande i frågan, dvs. detsamma som det som ligger bakom den nuvarande ordningen. Beslutet i kammaren skedde den gången genom lottning.

175–200 milj. kr. kan kanske anses vara ett litet belopp i den miljardrullning som nu pågår, men tillsammans med alla andra utgifter leder det naturligtvis till en försämring av budgeten i nuvarande ekonomiska situation. Som socialt intresserad ser jag en stor fara i en sådan försämring av ekonomin. Man kommer till slut i ett läge där man, trots ambitioner att genomföra förbättringar på olika punkter inom det sociala området, måste säga: Tyvärr har vi inga pengar för detta. Med ett sådant besked får då de människor som behöver vår hjälp och vårt stöd låta nöja sig. Vi håller nu på att manövrera oss in i en sådan situation genom den skattepolitik som förs.

Som sagt: 175–200 milj. kr. är kanske inte en så stor del av de summor det här rör sig om, men det är ändå pengar, och vi har velat att dessa skall gå till en kvalitetsförbättring inom barnomsorgen.

Herr talman! Jag yrkar bifall till den reservation som är fogad vid socialutskottets betänkande nr 17.

ERIK LARSSON (c):

Herr talman! Socialutskottet har i denna fråga motiverat sitt ställnings- tagande med utgångspunkt i det riksdagsbeslut som fattades 1976. Ut- skottet erinrade då bl. a. om att någon avgift motsvarande den som här gäller inte uttas beträffande avgifterna till vuxenutbildning och arbets- marknadsutbildning och att dessa avgifter företer större likheter med den nu aktuella avgiften än sjukförsäkringsavgiften.

I det sammanhanget anförde utskottet också att man bör beakta att egenavgifterna beräknas inte bara på rena arbetsinkomster utan också på inkomster från förvärvskällorna Rörelse och Jordbruksfastighet.

Med utgångspunkt i riksdagsbeslutet 1976 pekar vi i utskottet på att företagskattberedningen nu har till uppgift att lägga fram förslag när det gäller avgifter även för egenföretagarna i framtiden. Vi är därför inte beredda att i dag ändra på nu rådande förhållanden utan vill avvakta det utredningsresultatet för att med utgångspunkt i det kunna bedöma denna fråga bättre.

Jag vill med detta, herr talman, yrka bifall till utskottets hemställan.

EVERT SVENSSON (s) kort genmäle:

Herr talman! Jag noterar den mjukare inställning som utskottsma- joriteten har. Det kan därför tänkas – och jag hoppas det – att ni också kommer fram till att vi skall kunna ta ut de här avgifterna. Hur man än resonerar fram och tillbaka är det ändå fråga om några miljoner – jag har räknat dem till 175–200 – och de är pengar som vi mycket väl behöver i den allmänna budgeten och till barnomsorgen.

ERIK LARSSON (c) kort genmäle:

Herr talman! Jag tror att Evert Svensson och jag är överens om att de ekonomiska bekymmer som vi i dag har kastar sin skugga över många områden. Jag tror också att vi båda är angelägna om att lösa detta problem till det allra bästa för framtiden.

Jag vill här inte på något sätt ifrågasätta Evert Svenssons beräkningar beträffande intäkterna av de eventuella avgifterna från egenföretagarna, men jag tycker att Evert Svensson gör en alldeles riktig bedömning när han tror att vi skall kunna ta upp denna fråga till överläggningar för framtiden. Jag sade också i mitt tidigare anförande att när vi har ut- redningar på detta område klara får vi med utgångspunkt i dem diskutera denna sak vidare.

TORE CLAESON (vpk):

Herr talman! Inriktningen av den ekonomiska politiken, sådan den anges av regeringen, fullföljs nu på område efter område. Försöken att vältra över krisens bördor på de arbetande och slå vakt om kapitalintressen kommer till uttryck över hela linjen. Vänsterpartiet kommunisternas in- ställning såväl till den ekonomiska politikens inriktning som till förslaget om s. k. inflationskydd i inkomstskatteskalen har redovisats tidigare

här i debatten. Jag skall därför i denna del av mitt anförande uppehålla mig vid två frågor, nämligen förlängning av tiden för utnyttjande av särskilt investeringsavdrag och statligt investeringsbidrag samt nedsättning av den allmänna arbetsgivaravgiften. Dessa frågor behandlas i skatteutskottets betänkanden nr 15 och 16.

Regeringens förslag utgår från tesen att näringslivet måste stimuleras. Nedgången i sysselsättningen tror man sig kunna bemästra med olika åtgärder till stöd för privatkapitalet. Detta är ingen ny politik. Man kan säga att den borgerliga regeringen fullföljer den socialdemokratiska regeringens politik, fast värre. Förmåner och bidrag till företagen har ökat kraftigt under det år den borgerliga regeringen varit verksam. Däremot är det synnerligen magert i fråga om nya jobb, trots de frikostiga löftena i valrörelsen. De åtgärder som nu föreslås utgör inga som helst garantier för sysselsättningen. Den enda effekten torde bli större lönsamhet för kapitalägarna. En annan effekt blir att statskassan går miste om tillgångar som borde kunna användas för sysselsättningsskapande åtgärder. Som ett exempel på hur dessa tillgångar kunde användas har vi från vpk yrkat på att medel ställs till kommunernas förfogande för att dessa skall kunna skapa en särskild sysselsättningsgaranti för ungdom.

En inkonsekvens i regeringens linje är den särskilda investeringsavgiften för vissa byggnadsarbeten, som medfört negativa effekter, bl. a. för kommunerna. Skatteutskottet har dock korrigerat regeringen på denna punkt och föreslår att investeringsavgiften skall upphöra. Därmed är också vpk-motionen på denna punkt tillgodosedd.

I motionen nr 73 har vpk också yrkat att förslagen om fortsatt giltighet av lagen om särskilt investeringsavdrag och lagen om statligt investeringsbidrag för inventarieanskaffning avslås. Skatteutskottet går dock på regeringens linje, och jag ber därför att yrka bifall till motion 1977/78:73 yrkandet 1.

Den föreslagna nedsättningen av den allmänna arbetsgivaravgiften innebär att 4 miljarder kronor undandras från statskassan. I stället för att ge företagen dessa lättnader borde resurser användas på ett bättre sätt. Skatteutskottet anser inte att vpk-motionen innehåller skäl mot den föreslagna nedsättningen av arbetsgivaravgiften. Efter att ha funderat vidare kommer utskottet till slutsatsen att avslagsyrkandet skall ses som ett led i finansieringen av de skattepolitiska program som vpk framfört. Ja, i varje fall går det ju inte att se denna åtgärd isolerad från övriga åtgärder i fråga om finans- och skattepolitiken. Vårt avslagsyrkande ligger helt i linje med den helhetssyn vi framfört rörande skattepolitiken.

På ett område anser vi att den allmänna arbetsgivaravgiften bör avvecklas så fort som möjligt, nämligen för kommuner och landsting. Vi yrkar i motionen på en sådan befrielse för kommuner och landsting. Jag vill ta upp de skäl skatteutskottet anför mot motionsyrkandet.

1. Att den föreslagna nedsättningen av avgifter också innebär en lättnad för kommunerna med ca 900 miljoner kan inte utgöra ett skäl för att också införa lättnader för privatkapitalet på över tre miljarder kronor.

Att ge företagen stora förmåner och trösta sig med att en liten del också tillfaller kommunerna påminner om det gamla talesättet: om det regnar på prästen faller det också ett stänk på klockaren!

Om man däremot avslår förslaget om generell nedsättning av avgiften och i stället använder dessa resurser för att helt befria kommuner och landsting från allmän arbetsgivaravgift, då kan det betyda en verklig lättnad på den kommunala sektorn.

2. Skatteutskottet åberopar vidare att riksdagen upprepade gånger avslagit motsvarande motionsyrkande, bl. a. med hänvisning till pågående utredning om kommunernas ekonomi och till företagsskatteberedningens uppdrag. Det kunde man möjligen använda som skäl för avslag tidigare. Utredningen om kommunernas ekonomi överlämnar just nu sitt betänkande till budgetministern. Även företagsskatteberedningen lär väl inom kort komma med sina förslag. Det är helt uppenbart att skatteutskottet måste söka andra motiveringar i fortsättningen för att kunna inta en negativ attityd till vårt krav. Nu går det inte längre att hänvisa till pågående utredningar!

Jag ber att få yrka bifall till motion 1977/78:43.

Den kommunalekonomiska situationen kan inte ses isolerad från andra åtgärder i fråga om finans- och skattepolitik. Vi kan inte diskutera resurserna för den kommunala sektorn oberoende av vilka medel staten avhänder sig och som skulle kunna användas för den kommunala verksamheten. Indexregleringen av skatteskalen motsvarar 5,5 miljarder och sänkningen av allmänna arbetsgivaravgiften 4 miljarder, varav 900 miljoner på kommunerna.

Som Tommy Franzén påvisat i den tidigare debatten innebär de stigande kommunalskatterna att det för stora grupper inte blir någon skattesänkning, trots förändringarna i statskatteskalen. Ett stort antal kommuner kommer nästa år över 30 kr. i utdebitering och några t. o. m. över 32 kr. Kommunalskatten är avsevärt tyngre än den direkta statskatten för de allra flesta inkomsttagarna i vårt land. Det är därför en angelägen skattepolitisk åtgärd att motverka kommunalskattehöjningarna.

Situationen just nu är sådan att stigande kommunalskatter och stigande taxor och avgifter i förening med utebliven eller försämrad service drabbar låg- och medelinkomsttagarna mycket hårt. Det är i detta sammanhang vårt krav på befrielser för kommuner och landsting från allmänna arbetsgivaravgifter skall ses. Det är i detta sammanhang vårt krav att ytterligare 1 miljard skall ställas till förfogande för kommuner och landsting under 1978 skall ses.

De stigande kommunalskatterna försöker den borgerliga regeringen möta med tal om behovet av åtstramning, hot om skattetak osv. Man förtiger det faktiska förhållandet att den kommunala verksamheten ökat, bl. a. på grund av statliga beslut. Man blundar för det faktum att en allt större del av samhällsservicen finansieras utanför det progressiva skattesystemet – med den skattereform som särskilt hårt drabbar lågin-

komsttagarna. Bolag och förmögenhetsägare svarar för en allt mindre del av de samlade skatterna. Samtidigt erhåller bolagen direkta och indirekta subventioner i mångmiljardbelopp. Skattelättnader beviljas grupper med stor ekonomisk bärkraft. Detta är sanningen om regeringens skattepolitik.

Har du fått nog av skattehöjningar? frågades på en av moderaternas valaffischer 1976.

Det går att sänka skatten om viljan finns, brukade Gösta Bohman säga i sina valtal.

I verkligheten bedriver regeringen en politik som innebär lättnader för dem som har den största bärkraften och ökade bördor för låg- och medelinkomsttagarna i landet.

Vänsterpartiet kommunisterna bekämpar denna arbetarfientliga politik. Våra motionsyrkanden utgår från en skattepolitisk linje som syftar till utjämning av inkomst- och förmögenhetsskillnaderna och en rättvisare fördelning av skattebördorna.

Herr talman! Mot bakgrunden av den debatt som i går och i dag förts om den ekonomiska politiken, bl. a. om den krisartade situationen på bostadsmarknaden, vill jag nu kommentera denna situation och börja med att beröra statens och kommunernas roll i efterkrigstidens bostadspolitik.

Statens och kommunernas politiska åtgärder då det gäller bostadsförsörjningen har som bekant kommit att inriktas på två led, nämligen finansiering och förvaltning. Men i de övriga leden – marken, boendet och materialtillverkningen – har det mesta förblivit vid det gamla, dvs. helt i privat regi.

Vi fick efter andra världskriget en bostadsförsörjningslag som skulle ge stat och kommun inflytande över hur mycket bostäder som skulle byggas och var i landet de skulle uppföras. I början av 1960-talet blev det femåriga bostadsbyggnadsprogrammet ett effektivt instrument i den dåvarande högkonjunkturen, främst för att underlätta befolkningsomflyttningen. Det kommunala planmonopolet har också haft stor betydelse liksom markförvävs- och tomträttslånen. Sedan 1975 är också, med vissa undantag, ett villkor för statligt bostadslån att marken ägs eller har ägts av kommunen. Den statliga finansieringen har genomgått en rad förändringar under senare årtionden. Det nu gällande lånesystemet är en kombination av det generella subventionssystemet, som har varit det förhärskande, och det paritetslånesystem som vi hade under några år i slutet av 1960- och början av 1970-talet.

Under 1950- och 1960-talen upplevde den svenska liksom den västerländska ekonomin en högkonjunktur. Höga profiter gav utrymme för investeringar. Arbetsmarknadspolitiken inriktades på att dra arbetskraften till de lönsamma företagen i de expansiva orterna och bostadspolitiken inriktades på att bygga bostäder där. En mycket kraftig bostadsbrist i de expansiva orterna blev följderna, och det var nödvändigt att göra mycket stora och snabba satsningar på ett högt bostadsbyggande, som kulminerade i det s. k. miljonprogrammet.

Den kraftiga inflation som uppstod under 1950-talet, bl. a. till följd av höga profiler under Koreakriget, pressade upp byggkostnaderna. Räntan, diskontot, höjdes från 3 % 1953 till 5 % 1954. I det läget valde staten att börja satsa mera på selektivt stöd genom ökade hyresbidrag till låginkomsthushåll och började successivt att avskaffa det generella stödet.

Inom byggbranschen påbörjades under 1950-talet en omfattande industrialisering och rationalisering, men samtidigt innebar det en kraftig monopolisering. Byggföretagen blev under 1950- och 1960-talen alltmer intrigerade genom ägande med intressen från banker och byggmaterialleverantörer. Byggföretagen ägde och skaffade sig mark i betydande omfattning i anslutning till tätorterna.

Mot slutet av 1960-talet och framför allt i början av 1970-talet började den internationella högkonjunktturnedgången med ökad arbetslöshet och kraftig inflation att göra sig gällande även i Sverige. Industrins utbyggnad stagnerade, folkomflyttningar och immigration avtog och nybyggda lägenheter – ja, hela bostadshus – stod utan hyresgäster. Produktionskostnader och hyror steg kraftigt och ökade ytterligare utjämningssvårigheterna.

Det går inte att under 1970-talet upprätthålla den bostadsproduktion som planerats. Det som ändå byggs är främst relativt stora och påkostade småhus. Den reformistiska bostadspolitiken kunde uppnå vissa framgångar under 1950- och 1960-talens gynnsamma ekonomiska klimat. En höjning av bostadsstandarden och ett högt bostadsbyggande var förenliga med kapitalets expansion. Under den innevarande stagnationsperioden, när lönsamheten för det privata kapitalet har minskat och de stora profiterna är hotade, visar sig svagheter i denna politik särskilt tydligt.

Trots ett helt batteri med stödåtgärder till allt orimligare kostnader, kostnader som delvis täcks med utlandslån och en inflationsdrivande penningpolitik, kan inte staten längre upprätthålla bostadsproduktionen och de hyrespolitiska målsättningar som tidigare gällt. Det sociala inslaget i efterkrigstidens bostadspolitik hotar nu att försvinna, med eller utan hjälp av en borgerlig regering.

Jag har, herr talman, velat göra denna mycket ofullständiga tillbakablick på bostadsmarknaden, vilket är viktigt att göra då man diskuterar dagens situation i anslutning till den ekonomiska debatten och till civilutskottets betänkande nr 3 och vad som där behandlas.

Orsakerna till den bostadspolitiska kris, eller den krissituation vi i dag har på bostadsmarknaden, får lov att sökas i den bostadspolitik som den socialdemokratiska regeringen förde under sina senaste regeringsår – i bästa samförstånd med centern och folkpartiet. Det var en för hyresgästerna dålig politik som sedan ytterligare har försämrats av den borgerliga regeringen. Denna politik har lagt grunden till de stora orättvisorna på bostadsmarknaden, till den krissituation som vi nu har. Det gäller orättvisorna mellan olika upplåtelseformer, den hastigt ökande boendesegregationen, spekuleringen och svart handel med fastigheter och lä-

genheter. Den borgerliga regeringen fortsätter att falla undan för marknadskrafterna – ja, den underlättar ännu mer för dessa krafter. Regeringens politik angriper inte de krafter som driver upp boendekostnaderna. Tvärtom gynnar dess politik spekulationer i mark och fastigheter, de stora monopolen inom byggande och materialtillverkning, de stora kapitalägarna, bankkapitalet.

Den stora minskningen av bostadsbyggandet är särskilt allvarlig med tanke på den snedvridning som samtidigt har skett genom den katastrofalt stora minskningen av flerfamiljshusbyggande och genom att bostadssaneringen nästan har upphört. Vi har från vpk för flera år sedan varnat för en sådan här utveckling och de konsekvenser den skulle få för bl. a. sysselsättningen bland byggnadsarbetarna, i hela byggbranschen och i byggmaterialindustrin. I dag är det dåliga sysselsättningsläget ett faktum. Vi hörde Knut Johansson i debatten här i går ganska utförligt belysa den allvarliga situation som nu råder när det gäller vårt lands byggnadsarbetare och de människor som har sin sysselsättning med anknytning till byggnadsbranschen och byggmaterialindustrin.

Att bostaden är en social rättighet innebär bl. a. att den hyra ett hushåll betalar är sådan att alla får råd att bo i en tillräckligt stor bostad i en god bostadsmiljö. Bostadssociala kriterier måste alltså vara avgörande för hyrans nivå. Vidare innebär det att ingen skall kunna göra vinster på andras behov av att bo. Det innebär att vinst- och spekulationsintressena måste bort i alla led alltifrån marken till bostädernas förvaltning. Fastighetsförvaltningen måste t. ex. ske på självkostnadsbasis. Den ersättning bostadsförvaltningsföretaget får behöver emellertid inte vara densamma som hyresgästerna betalar in. Stat och kommun kan exempelvis behöva skjuta till medel för att hålla en rimlig hyra. Det är den situation som vi i dag har.

I begreppet social rättighet ligger också en rättvis fördelning av bostäderna, vilket bl. a. förutsätter en effektiv och obligatorisk bostadsförmedling i samhällets regi. En sådan är också nödvändig för att motverka att hyresrätten säljs på en svart marknad, liksom spekulationshandeln med insats- och andelslägenheter. Ytterligare en förutsättning är att demokratin är utsträckt till boendet. Makt och inflytande över förvaltning och bostadsmiljö måste efter sedvanliga demokratiska principer ligga hos dem som bor i bostäderna.

På senare tid har vi fått erfara hur utvecklingen går åt det motsatta hållet trots det myckna talet om att bostäderna bör vara en social rättighet. Olika partier och intressen lägger olika innebörd i det begreppet. Bostadskostnaderna stiger i en takt som är helt oacceptabel. Att rätten till en god bostad heter pengar får många smärtsamt erfara, och ännu fler får se sina lönehöjningar ätas upp av hyreshöjningar.

Monopoliseringen inom byggmaterial- och byggnadsproduktion fortskrider. Ett organiserat samarbete mellan storföretagen i syfte att pressa upp vinsterna kan t. o. m. ske i öppna former utan att kunna lagligt beivras. Vi har också fått otaliga bevis på hur smarta fastighetsägare

gör snabba spekulationsvinster på hyresgästernas och samhällets bekostnad. Hyreslagen ger ett dåligt skydd mot oskäligen hyreshöjningar och andra trakasserier mot hyresgäster.

Banker, privata byggföretag och särskilda småhusföretag har alltmer kommit att överta de samhällsorganens roller när det gäller bostadsbyggandets inriktning på hustyper, lägenhetsstorlekar m. m. samt bostädernas fördelning. Det har inneburit att det främst varit höginkomsttagarnas behov av värdesäkra penningplaceringar som tillgodosetts – inte de stora bostadssociala behoven. I linje härmed har många bostadsförmedlingar helt enkelt skrotats ned.

Produktionen av hyreslägenheter har sjunkit drastiskt, dvs. den produktion som domineras av allmännyttiga bostadsföretag. Dessa företag kan, på grund av monopolprusbildningar inom material- och byggnadsindustri samt energipriser och kommunala taxehöjningar, inte hålla en socialt acceptabel hyra trots självkostnadsprincipen. Klämda mellan monopolföretagets profitkrav och hyresgästernas krav på en överkomlig hyra har de fått en allt sämre ekonomi och ett minskat inflytande på bostadsförsörjningen.

Som ytterligare påbröd till den utvecklingen har regeringen gett de privata vinstintressena ökat spelrum. Det skedde bl. a. genom att minska behovet av egen insats för privata byggherrar från 15 % till 8 %. Det innebär en ökad subvention speciellt riktad till privata fastighetsägare. Det första helt och hållet egna bostadspolitiska förslag som den borgerliga regeringen kom med fick helt följdriktigt det innehåll.

Vpk har i år liksom tidigare år ställt olika förslag till åtgärder på bostadsmarknaden som tillsammans skulle innebära en radikalt ny bostadspolitik – en bostadspolitik där bostaden blir en social rättighet. I det samlade program som vi har redovisat kommer också frågan om bostädernas finansiering in. Räntans storlek och amorteringstidens längd liksom hur kreditförsörjningen är organiserad har en avgörande betydelse för bostadskostnaderna. Vi har därför återkommit med vårt tidigare förslag om inrättande av en statlig bostads- eller samhällsbyggnadsbank och en statlig totalfinansiering av bostadsbyggandet med enhetslån till låg och fast ränta. De motionerna har tidigare varit föremål för riksdagens behandling och tyvärr avslagits. Men i anslutning till civilutskottets betänkande nr 3 tas bl. a. dessa problem ånyo upp, och det är därför angeläget att i detta sammanhang än en gång framhålla detta. Vi vill också framhålla att det nuvarande systemet när det gäller finansieringen leder till onödiga fördyringar som får betalas av hyresgästerna.

En låg och fast ränta är en förutsättning för låga boendekostnader, men det måste givetvis kopplas till en bostads- och hyrespolitik som präglas av ett socialt innehåll, att rätten till en bra bostad till rimlig kostnad jämföras med exempelvis rätten till bra undervisning och sjukvård. Men med nuvarande marknadsprusbildning finns stora risker för att den låga och fasta räntan kommer att bidra till ökade profiter i första hand för privata fastighetsägare men också för andra privata intressenter.

Eftersom vi inte kan se någon fördel med privat fastighetsägande men däremot en rad nackdelar blir det naturligt att ställa de privata hyreshusen vid sidan av den statliga långivningen. Ett sådant förslag är motiverat redan med nuvarande finansieringssystem och kan genomföras utan längre dröjsmål, genom att fortsättningsvis inte medge statliga bostadslån för ny- eller ombyggnad av enskilt ägda flerfamiljshus och småhus som inte skall bebos av låntagaren.

De allmännyttiga och bostadskooperativa företagens problem med höga hyror och en sjunkande nyproduktion måste också ges en tillfällig lösning genast. Det kan göras genom att omgående sänka räntan och förlänga amorteringstiden för de statliga lånen. 3 % ränta utan årlig höjning och 60 års amorteringstid borde exempelvis kunna införas i avvaktan på en total översyn av bostadsfinansieringen. Dessa lågräntelån skall då riktas speciellt till nybyggda hyres- och flerfamiljshus hos de allmännyttiga och bostadskooperativa företagen. Förutom huvudskälet att endast ägande och förvaltning av hyreshus utan vinstintressen skall få förekomma är förslaget motiverat av de extra kostnader och det extra sociala ansvar som läggs framför allt på de allmännyttiga bostadsföretagen.

Vi har ställt krav på ett hyresstopp som ett första steg att bryta den nuvarande ohållbara utvecklingen. Vi är emellertid medvetna om att uteblivna hyreshöjningar även på kort sikt kan medföra konsekvenser som inte är önskade.

För att klara de allmännyttiga företag som råkar i svårigheter, bl. a. på grund av att de inte får sina "självkostnader" täckta, bör de snarast ges en möjlighet att erhålla lån – en typ av tilläggs lån som infördes under de krisartade förhållandena i början av 1950-talet – alltså ränte- och amorteringsfria lån för att klara kostnadsökningarna jämfört med exempelvis 1976 års nivå.

De lägre hyror och bättre förhållanden som ett genomförande av våra förslag skulle medföra för de boende hos allmännyttiga bostadsföretag och bostadskooperationen skulle också medföra fördelar för de hyresgäster som bor privat. De privata fastighetsägarna kan då inte på samma sätt som hittills – genom bruksvärdesprincipen – fortsätta att höja hyrorna med hänvisning till de allmännyttiga bostadsföretagens hyror, vilka enligt gällande system med bruksvärdeshyror nu är prisledande.

Herr talman! Det är bråttom för regeringen att nu vidta åtgärder i syfte att öka bostadsbyggandet av flerfamiljshus, sanering av äldre hus och det offentliga byggandet. Men det är också bråttom att genomföra prisstopp och prissänkningar på byggnadsmaterial. För att klara krisen på bostadsmarknaden och den öppna bostadsbrist som har kommit tillbaka, för att inte helt förändra och radera byggapparaten och mer eller mindre omöjliggöra flerfamiljshusbyggandet, kan man inte hänvisa till kommunerna, utan regeringen måste ta sitt ansvar.

Jag ber att få yrka bifall till de reservationer som finns fogade vid civilutskottets betänkande nr 3.

HOLGER BERGQVIST (fp):

Herr talman! Det är särskilt två synpunkter som jag skulle vilja framföra i den här ekonomiska debatten.

Den ena handlar om att ge kommunerna större frihet i deras arbete. Jag menar att den statliga styrningen av kommunerna måste minska. Det finns alldeles för många statliga pekfinger som hindrar ett rationellt handlande i kommunerna. Vi måste ta vara på den kommunala självstyrelsens goda hushållningsförmåga.

Den andra synpunkten gäller den kommunala beskattningsrätten. Ett tak för det kommunala skatteuttaget tycks i dag vara ofrånkomligt.

De två synpunkterna skulle tillsammans betyda att kommunerna skulle få större frihet i sitt agerande, men att detta skulle ske inom ramen för ett av statsmakterna fastställt ekonomiskt utrymme. Bakgrunden till dessa krav är uppenbar men bör ändå noteras.

Tillväxttakten i vår ekonomi är som bekant i avtagande. Trots detta ökar den kommunala konsumtionen dubbelt så mycket som vi har råd med under goda tillväxtförhållanden. Den ekonomiska verkligheten kräver med nödvändighet en drastisk förändring av den kommunala expansionstakten.

Finansutskottet säger med rätta att vid den anspänning av våra resurser som krävs under kommande år för att öka industriproduktionen och betala tillbaka våra utlandsskulder måste den kommunala expansionen bromsas upp. När budgetministern manar till återhållsamhet inom den offentliga sektorn, så är det i första hand kommunerna som måste lyssna och rätta sig därefter. Det är ju numera kommunerna som svarar för den dominerande delen av den offentliga verksamheten. Från år 1960 till nu har kommunerna ökat sin andel av bruttonationalprodukten från 13 till 23 %.

Den ofrånkomliga åtstramningen av den offentliga sektorn måste alltså ske i första hand i den kommunala verksamheten. Metoderna för hur detta skall ske, säger finansutskottet, får övervägas bl. a. i anslutning till beredningen av den kommunalekonomiska utredningens förslag. Just i denna stund presenterar kommunalekonomiska utredningen sitt betänkande vid en presskonferens.

Otaliga försök har gjorts att finna metoderna för en åtstramning av den kommunala verksamheten. Den kommunala utgiftsutvecklingen visar att dessa försök inte varit särskilt lyckade. Det är dessa erfarenheter som nu på grund av den samhällsekonomiska obalansen tvingar oss till ett rejält nytänkande. För detta nytänkande är det enligt min mening nödvändigt att förutsättningslöst och utan historiska och känslomässiga bindningar klargöra förhållandet mellan den kommunala självstyrelsen och den kommunala beskattningsrätten.

Låt mig här säga att jag har en grundmurad tro på den kommunala självstyrelsens goda hushållningsförmåga i sig. All erfarenhet från såväl offentlig som enskild förvaltning säger att hushållningen blir effektivare om ansvaret för densamma ligger så nära som möjligt dem som har

att betjänas av verksamheten i fråga. I en effektivitetstävling har en centralstyrd statlig byråkrati inte en chans mot den decentraliserade kommunala förvaltningen med sitt närdemokratiska förtroendemannainslag. Detta är min grundinställning.

Vad är det då som gör att man ändå måste rikta kritik mot resultatet av den kommunala hushållningen? Det finns flera orsaker.

En orsak är att statliga direktiv – kalla det gärna byråkratiska pekfinger – blivit ett hinder för den naturliga utvecklingen av kommunernas i princip goda hushållningsförmåga. Det effektivitetsfrämjande ansvarstagandet när det gäller resursfördelningen på olika verksamhetsområden, som är en del av kommunernas hushållningsförmåga, har i alltför stor utsträckning tappat kraft och styrförmåga på grund av statlig inblandning i den kommunala verksamhetsplaneringen. Två tredjedelar av den kommunala verksamheten, inklusive landstingen, är på ett eller annat sätt påverkade av statliga beslut.

Just på grund av den kommunala självstyrelsens i grunden goda hushållningsförmåga finns det alltså anledning att ge kommunerna ett större ansvarstagande för den konkreta utformningen av den offentliga verksamheten.

Men detta är inte tillräckligt för att med kommunernas hjälp få en bättre hushållning på den offentliga sektorn och klara den återhållsamhet, den åtstramning som samhällsekonomiska skäl nu definitivt tvingar oss till.

Den grundläggande förutsättningen för att ta vara på en naturligt god hushållningsförmåga är ju att den tvingas arbeta inom ramen för de resurser som den ekonomiska verkligheten ställer till förfogande. Så förhåller det sig i all ekonomisk verksamhet – den må vara offentlig eller enskild. Det hör till all ekonomisk verksamhets natur. Den ekonomiska vetenskapen är ju egentligen ingenting annat än ett studium av hur man skall få ut mesta och bästa behovstillfredsställelse av knappa resurser. I samma ögonblick som resurserna upphör att vara knappa och i stället blir obegränsade bortfaller hushållningskravet. Och omvänt gäller att ju knappare resurserna är, desto större behov har man att med ljus och lykta leta reda på metoderna för bästa möjliga hushållning med tillgängliga resurser.

Som jag redan sagt menar jag att kommunerna med sitt decentraliserade ansvarstagande är särskilt väl skickade att svara för hushållningen med de resurser som kan ställas till förfogande för den offentliga sektorn. Men för att ta vara på denna förmåga måste naturligtvis kommunerna, liksom alla andra ekonomiska verksamheter, tvingas arbeta med den begränsning av resurserna, som är både orsaken till kravet på och förutsättningen för god hushållning, god ekonomi.

Nu är som bekant kommunerna inte utrustade med denna förutsättning. De har med sin beskattningsrätt möjligheter att utvidga resurserna. När behovstrycket blir hårt är det då lätt, mänskligt och bekvämt att man utnyttjar denna möjlighet i stället för sin naturligt goda hushåll-

ningsförmåga.

Herr talman! Det är mot den här bakgrunden som jag menar att det i dagens knappa resursläge finns all anledning till ett nytänkande när det gäller förhållandet mellan den kommunala självstyrelsen och den kommunala beskattningsrätten. Låt oss ta vara på kommunernas i grunden goda hushållningsförmåga. Ge kommunerna större frihet i sin verksamhetsplanering inom den offentliga sektorn. Men förse kommunerna också med den begränsning av de ekonomiska resurserna som är en förutsättning för all god hushållning.

Den kommunala beskattningsrätten har spelat ut sin roll – och mer än det. Den hindrar oss från att helt ta vara på den kommunala självstyrelsens goda hushållningsförmåga för den offentliga sektorn. Kommunerna är väl skickade att bära det mesta av det offentliga hushållningsansvaret. Ansvar för skatteuttaget däremot, som nu totalt nått en omfattning med risker för den samhällsekonomiska balansen, måste just på grund därav bäras av statsmakterna med sitt helhetsansvar för samhällsekonomin.

Statsrådet BIRGIT FRIGGEBÖ, som meddelat att hon i samband med behandlingen av civilutskottets betänkande 1977/78:3 ämnade besvara *Per Bergmans* (s) den 11 november anmälda interpellation, 1977/78:70, om prisutvecklingen på bostadsmarknaden, erhöll ordet och anförde:

Herr talman! Bostadsbyggandet och dess omfattning har i år uppmärksamats på ett sätt som vi inte varit vana vid på senare år. Och det är bra eftersom bostadsbyggandet spelar en så central roll i ett modernt samhälle som vårt.

Det spelar roll för dem som söker bostad, det spelar roll för dem som bygger våra bostäder och det spelar en central roll i samhällsekonomin. Om vi ser tillbaka på utvecklingen under 1970-talet så kan vi notera att med undantag för "bottenåret" 1975, som kan förklaras med att kompenseringen för mervärdeskatten upphörde årsskiftet dessförinnan, har en oavbruten nedgång i bostadsbyggandet ägt rum efter rekordåren omkring år 1970.

Att bostadsbyggandet med nödvändighet måste gå ned från en nivå som per år motsvarade mer än 3 % av beståndet är närmast en självklarhet, och att nedgången i första hand skulle drabba den tidigare helt dominerande flerfamiljshusproduktionen var inte heller oförutsebart, men omfattningen av denna minskning tillhörde inte det som speciellt många spekulerade om.

Några siffror kan belysa detta. Om vi jämför påbörjandet av lägenheter år 1970 med fjolårets påbörjande så blir bilden följande. Den totala igångsättningen minskade från ca 107 000 bostäder till ca 57 000, dvs. med 47 %, och under samma period minskade igångsättningen av flerfamiljshus från 76 000 till drygt 14 000, dvs. med 81 %.

Vi kan här i riksdagen och i andra sammanhang diskutera det långsiktiga behovet av nya bostäder, och experterna kan dra upp sina kurvor

utifrån olika antaganden om hushållssplittring, invandring etc. Det kommer då att visa sig att det finns en betydande – och naturlig – oenighet på den här punkten. En sak kan vi dock alla vara överens om, nämligen att en igångsättning på fjolårets nivå – ca 57 000 bostäder – på sikt är för låg för att tillfredsställa behovet av nytillskott av bostäder. En kortare tid går det, om man i inledningsskedet har ett överskott på bostäder och om avgången är mycket låg. Detta har varit fallet under de senaste åren.

Mot bakgrund av det långsiktiga behovet är det således klart otillfredsställande att igångsättningen de första tio månaderna i år understiger fjolårets med närmare 7 000 lägenheter, varav nästan 2 000 färre på flerfamiljshussidan. Vad som dock är positivt är att utvecklingen fr. o. m. augusti går åt rätt håll. Antalet lägenheter i inkomna ansökningar om bostadslån för de tio första månaderna ligger f. n. 2 % över fjolårets nivå. Vi har – tror jag – anledning att känna en försiktig optimism om att den trend som sedan början av 1970-talet har pekat nedåt nu håller på att vända. Huruvida så verkligen blir fallet kommer att bero på de åtgärder statsmakterna och kommunerna är beredda att vidta.

För några veckor sedan fick vi från flera håll rapporter om att igångsättningen i år skulle bli 45 000 lägenheter. Många har av denna siffra dragit slutsatser beträffande sysselsättningen. De prognoserna skapade panik. Denna panik byggde dock på felaktiga antaganden, för redan t. o. m. oktober i år har 45 000 lägenheter igångsatts. Igångsättningen totalt under året kommer alltså att väsentligt överstiga de prognoser som vi fick för några veckor sedan.

Man kan och bör självfallet söka orsakerna till nedgången under årets första sju månader. Tre orsaker som går att urskilja är oron över kostnadsutvecklingen, problem på byggnadskreditivsidan samt kommunernas oro för att drabbas av överskott på lägenheter.

Vad beträffar kostnadsutvecklingen så lämnar jag i slutet på detta anförande i ett interpellationssvar till Per Bergman en redovisning över de resultat som den s. k. låneunderlagsgruppen har kommit fram till. Jag skall därför här begränsa mig till att diskutera frågan hur statsmakterna har agerat vad gäller anpassningen av de statliga lånen.

Ett inslag i vårens bostadsdebatt var påståendena om att det statliga s. k. lånetaket skulle behöva höjas med 30–40 % för att lånen skulle räcka till. Dessa påståenden har kommit från de mest skilda håll, men de har sällan byggts under med belägg annat än i form av generaliseringar utifrån enstaka objekt. Kraven har ofta åtföljts av påståenden om att enda orsaken till att regeringen inte höjt lånetaket i ett svep med 40 % skulle vara administrativ inkompetens. Ibland har denna orsaksanalys inplacerats i mer konspiratoriska sammanhang, och man har sagt att regeringen i själva verket inte vill ha en vettig igångsättning av bostäder.

Vad det varit fråga om är att regeringen med största allvar har tagit uppgiften att justera de statliga lånen. Vi kunde självfallet ha gått med på de extrema krav som ställts och bortsett från vilka effekter det skulle

ha fått på lånemarknaden, på framtida statliga utgifter för räntebidrag och på kostnadsutvecklingen. I själva verket är det ju så, att bostadskonsumenter och framför allt framtidens bostadskonsumenter inte skulle ha tjänat på en sådan låt-gå-politik.

I stället har vi noga följt kostnadsutvecklingen, och när skäl funnits har vi justerat lånetaket. Detta har skett inte som tidigare under den socialdemokratiska regeringens tid en gång om året utan fyra gånger under de senaste 14 månaderna. Och vi har gjort dessa justeringar inte utifrån principen att täcka in den dyraste ansökan som lämnats in någonstans i landet utan utifrån principen att höjningarna skall klara de vettiga projekten.

Regeringen har dessutom beslutat att i fortsättningen göra den här anpassningen mer regelbundet än tidigare. Den nya ordningen kommer att träda i kraft fr. o. m. mars nästa år. Det kommer att leda till en större säkerhet för byggföretagen och byggherrarna och en bättre finansiering under byggnadstiden.

I den socialdemokratiska motionen och i en reservation till civilutskottets betänkande återupprepas kravet på prisstopp för byggnadsmaterial. Som påpekas i utskottets betänkande har prisstopp gällt under en stor del av det gångna året, och f. n. gäller prisstopp för vissa trävaror, medan anmälningsskyldighet gäller för vissa trävarugrupper och vissa andra byggnadsmaterial. Senast tillgängliga uppgifter ger inte vid handen att priserna på byggnadsmaterial utvecklats sig oroande sedan det allmänna prisstoppet upphörde. Självfallet kommer regeringen att ingripa i den utsträckning som detta är nödvändigt och med de medel som finns att tillgå. Exempelvis har regeringen senast i dag infört prisstopp på betongtakpannor.

En förutsättning för ett högt bostadsbyggande är att krediter ställs till förfogande för byggandet av bostäder. Den teknik som tillämpats sedan tio år tillbaka är att bankerna gör ett kollektivt åtagande om att ställa upp med nödvändiga krediter. Statsmakterna har inte haft anledning att lägga sig i hur fördelningen sker mellan olika banker och bankgrupper. Även om problemen f. n. är mindre än tidigare under året, måste det konstateras att bankerna inte uppfyllt sina åtaganden på ett tillfredsställande sätt och att detta lett till störningar och framför allt förseningar i igångsättningen.

Bland orsakerna till den låga igångsättningen nämnde jag kommunernas oro för att drabbas av outhyrda lägenheter. Denna oro är förklarlig med tanke på de problem vi haft under senare år på flera håll – problem som hårt drabbat enskilda kommuner. Denna oro är som sagt förklarlig men inte försvarlig, om man inom kommunen eller bostadsförsörjningsområdet ser tecken på en ökad bostadsefterfrågan. Kommunerna *har* ansvaret att noga följa förändringarna i den lokala efterfrågan och planera så att bostadsbrist undviks. Att det finns lediga lägenheter i ett antal kommuner i landet är ringa tröst för den bostadssökande som inte bor och verkar i närheten av dessa kommuner. Staten och kommunerna delar

ansvaret för medborgarnas bostadsförsörjning. Ingen av dem får svika sitt ansvar.

Förutom bostadsbyggandets omfattning har bostadsföretagens krav på höjda hyror diskuterats. Som jag redovisat för riksdagen i flera interpellationssvar under året, har hyresutvecklingen under senare år inte påtagligt avvikit från den allmänna prisutvecklingen. Men eftersom bostadskostnaden utgör en så stor del av familjbudgeten, eftersom den till skillnad från exempelvis matkostnaderna betalas en gång i månaden och eftersom hyran inte låter sig påverkas på samma sätt som övriga konsumtionsutgifter, leder kraven på hyreshöjningar till en helt naturlig oro bland hyresgästerna.

Bland de många krav som ställts om ökade statliga subventioner till bostadssektorn har framför allt märkts kravet på generella subventioner till alla hyreslägenheter som färdigställda de senaste två decennierna. För att uttrycka det mer konkret så har man begärt att alla de som bor i dessa lägenheter skall subventioneras med ytterligare statsmedel. Kravet har i hög grad ställts utifrån rättviseresonemang visavi dem som äger sina bostäder.

Regeringen har avvisat dessa krav på generella subventioner, både med hänsyn till det statsfinansiella läget och med hänsyn till den omfattning de generella bostadssubventionerna redan har i dag. Jag vill gärna begagna tillfället att säga att jag är glad att den socialdemokratiska oppositionen på denna punkt varit beredd att ta sitt samhällsekonomiska ansvar och också avvisa dessa krav.

Vad regeringen däremot har gjort är att föreslå riksdagen en höjning av det riktade bostadssociala stödet genom att höja de s. k. övre hyresgränserna inom bostadsbidragssystemet fr. o. m. den 1 april 1978. Eftersom bostadsbidragen kommer att behandlas av riksdagen senare avstår jag nu från att kommentera de motionskrav som rests på ytterligare höjningar utöver regeringens förslag. Ytterligare förändringar vad gäller det riktade bostadsstödet kommer att behandlas i regeringens budgetförslag för 1978/79.

En central uppgift för statsmakterna är att se till att villkoren mellan olika besittningsformer på bostadsmarknaden blir så rättvisa som möjligt. Detta var en av grunderna för 1974 års bostadspolitiska beslut. Jag har tidigare i år i ett interpellationssvar förutskickat att det system som infördes fr. o. m. 1975 behöver utvärderas inom de närmaste åren bl. a. vad gäller rättvisan mellan besittningsformerna.

Jag vill här erinra om att den brist på balans som uppkommit genom den snabba inflationstakten under åren 1975, 1976 och 1977 i huvudsak korrigeras om riksdagen antar regeringens förslag till ändrade regler för villabeskattningen fr. o. m. 1978. För dem som krävt generella subventioner till de båda andra besittningsformerna utifrån rättviseresonemang gäller självfallet att dessa krav nu måste anses ha fallit.

Bostadspolitiken angår alla medborgare – både de som har och de som söker bostad – och det är naturligt att bostadspolitiken då står i centrum

*Den ekonomiska
politiken*

*Om prisutveckling-
en på bostadsmark-
naden*

för debatten. Bland de problem som finns är det – trots höstens förbättringar – den på sikt för låga igångsättningen som är allvarligast både vad gäller bostadsbehovet och sysselsättningen.

Regeringen är fullt medveten om att de senaste årens snabba produktionskostnadsökningar innebär problem trots de anpassningar av de statliga lånen som gjorts. Budgetpropositionen kommer därför att innehålla förslag med utgångspunkt i detta faktum.

Sammanfattningsvis så inger de senaste årens låga igångsättning oro, även om det finns tecken på att utvecklingen håller på att vända. Regeringen har under det gångna året höjt lånetaket på ett sådant sätt att de statliga lånen väl svarar mot den genomsnittliga kostnadsutvecklingen, och vi kommer i budgetpropositionen att föreslå åtgärder som är avsedda att stimulera igångsättningen av bostäder.

Jag övergår nu, herr talman, till att besvara den av Per Bergman ställda interpellationen.

Per Bergman har begärt en redogörelse för låneunderlagsgruppens analys av prisutvecklingen på bostadsmarknaden och för de slutsatser som kan dras av denna.

Låneunderlagsgruppens normala arbetsuppgifter rör i huvudsak rent statistiska frågor avseende pris- och kostnadsutvecklingen inom bostadsbyggandet. När kostnadsutvecklingen framstod som oroande i våras ansåg jag det nödvändigt att låneunderlagsgruppen fördjupade sitt arbete till analyser av denna utveckling. Gruppen fick därför den 16 maj 1977 i uppdrag att mer ingående undersöka pris- och kostnadsutvecklingen inom bostadsbyggandet. I november överlämnade gruppen en rapport till bostadsdepartementet.

Gruppens rapport omfattar år 1976 och första halvåret 1977. Den visar att byggpriserna då steg med drygt 20 % i jämförelse med 14 % för konsumentprisindex. Byggprisstegringen kan enligt gruppen helt förklaras med ökningen av faktorpriserna. Byggmaterial steg med 15 %, och arbetslöner med 27 % under perioden.

Av rapporten framgår vidare bl. a. att byggpriserna varierar regionalt med 15 å 20 % skillnad mellan den dyraste och den billigaste regionen. Andelen projekt med höga överkostnader har ökat, i vart fall mellan åren 1974 och 1976. I preliminära lånebeslut det första halvåret 1977 hade 9 % av antalet lägenheter i flerfamiljshus och 7 % av antalet lägenheter i gruppbyggda småhus överkostnader på mer än 20 %. För samma period redovisades underkostnader för 14 % av antalet lägenheter i flerfamiljshus och 16 % av antalet lägenheter i småhus. Gruppen har även funnit att prisspridningen är större i högpris- än i lågprisregioner.

För att belysa den aktuella kostnadssituationen har låneunderlagsgruppen inhämtat uppgifter om aktuella projekt från HSB, Svenska riksbyggen och SABO. Detta material innehåller även projekt utan lånebeslut och visar enligt gruppen en splittrad bild med genomsnittligt sett relativt höga överkostnader.

I fråga om orsakerna till prisspridningen anför gruppen att den starka

ökningen av faktorpriserna kan medföra att byggföretagen inte har haft full kontroll över de egna kostnaderna vid anbudstillfället. Varje ny anbudssituation är därför förenad med många osäkerhetsfaktorer som innebär att anbud för jämförbara objekt kan uppvisa en stor prisspridning.

Bland mer långsiktiga orsaker till prisstegringen – förutom faktorprisstegringarna – nämner gruppen den minskade totala produktionen och minskade projektstorlekar, vilket medfört sämre kapacitetsutnyttjande och produktivitet för byggföretagen. Gruppen anser vidare att det minskade antalet byggföretag och brist på byggnadsarbetare inverkar ogynnsamt på anbudspriserna.

Liksom låneunderlagsgruppen finner jag det svårt att dra några omedelbara och entydiga slutsatser av det redovisade materialet. Jag vill också peka på att det pågår ett omfattande arbete inom myndigheter och företag för att klargöra orsakerna till byggprisutvecklingen. Statens industriverk har nyligen redovisat ett omfattande utredningsarbete avsett att vara underlag för branschpolitiska ställningstaganden för byggbranschen. Statens pris- och kartellnämnd, som har regeringens uppdrag att bedriva en intensiv prisövervakning, kommer under våren 1978 att redovisa en studie om orsakerna till utvecklingen av byggpriser för förskolor och fritidshem. Också inom bostadsstyrelsen ägnas ökat intresse åt kostnadsfrågorna.

Före regeringens höjning av lånetaket den 15 september 1977 tog jag initiativ till en hearing om byggpriser med företrädare för myndigheter och organisationer. Vid denna redovisades stora delar av det material låneunderlagsgruppen senare överlämnade till bostadsdepartementet. Gruppens material låg således till grund för beslutet om lånetakshöjningen.

Den 24 november höjde regeringen lånetaket med ytterligare 1 %. Denna ändring ligger fast t. o. m. februari 1978. Den begränsade höjningen av lånetaket motsvarar de faktiska kostnadshöjningarna från tidpunkten för den föregående lånetakshöjningen.

PER BERGMAN (s):

Herr talman! Jag är i den något egendomliga situationen att jag får ta emot ett svar och försöka polemisera mot detta samtidigt som jag får lyssna till ett långt föredrag. Nästan samtidigt har jag till uppgift att ge några kommentarer till ett utskottsbetänkande som vi behandlar just nu. Jag ger ingen skulden för att den här situationen har uppstått, men den skapar ju speciella problem. Självfallet hade det varit bättre om man skilt på det hela, men från andra synpunkter är det fördelaktigare med en gemensam behandling.

Jag har alltså att tacka för svaret, vilket jag ber att få göra. Svaret är emellertid helt ointressant, eftersom det inte innehåller några åsikter. Det var i och för sig inte någon överraskning, då det ju gäller talesmän för bostadsdepartementet. Det var bara en förteckning över registrerade företalser på bostadsmarknaden, men det har vi redan sett rätt mycket av. Däremot har vi sett mycket litet av vad som kommer att ske för

*Den ekonomiska
politiken*

*Om prisutvecklingen
på bostadsmarknaden*

Torsdagen den
8 december 1977

*Den ekonomiska
politiken*

*Om prisutveckling-
en på bostadsmark-
naden*

att ändra på det som registrerats.

Statsrådet sade att hon var glad över att bostadsfrågan nu är föremål för en alldeles ovanlig uppmärksamhet. Då hade man ju väntat sig att statsrådet skulle ha någon mening om hur man skall kunna vidta ovanliga åtgärder, men det har vi inte fått vara med om.

Alla talar om det här problemet, och alla kategorier i samhället är upprörda över den situation vi befinner oss i. Vi har fått en minskning av bostadsbyggandet med risk för att det uppstår besvär i framtiden för många som vill bo hyggligt. Därmed skapas också sociala problem. Vi har fått en anmärkningsvärt låg igångsättning, även om statsrådet försökte förgylla tillvaron med att räkna ut att antalet ansökningar marginellt har varit litet högre under en viss period, nämligen t. o. m. september. Statsrådet bör ju ha goda relationer till bostadsstyrelsen, som borde kunna tala om för henne att det inte ser så ljusst ut för oktober, eftersom det den månaden lämnades in ansökningar om nästan 1 000 mindre lägenheter. Men siffran stämmer väl inte med den glättade bilden.

Skall det sagda uppfattas som att bostadsbyggandet är bra det här året? Är utskottsbetänkandet felaktigt med avseende på påbörjade lägenheter? Jag föreställer mig att formuleringen ändå betydde någonting, eftersom den gav sken av att även om procenttalet är litet är situationen bättre än tidigare under motsvarande period.

Bostadsbyggandet är väl ändå oroande lågt, och man inriktar sig på ett fortsatt lågt bostadsbyggande. Ökningen av bostadskostnaderna är anmärkningsvärt kraftig, och det är också oroande. Egentligen är det här knuten finns. Till följd av de höga priserna i de anbud som byggmästarna lämnar in till de byggherrar som vill bygga – enskilda, företag eller organisationer – kan dessa inte påta sig bördan att bygga. Folk är inte beredda att betala de höga priser som föranletts av de stora byggnadskostnaderna. Det är det som är bekymmersamt. Om vi inte kan göra någonting åt det här problemet, hjälper det inte att vi säger att det skall byggas mera. Det räcker inte med att på departementet passivt sitta och registrera utvecklingen och justera lånetaket då och då. Det gäller att angripa roten till det onda, alltså de höga anbudspriserna.

Detta är inte något nytt för dagen. Redan när regeringen tillträdde skedde det tydligen någonting inom entreprenadbranschen, som är en särskilt spekulativt inriktad näringsgren. Det hände anmärkningsvärda saker. Vi vet alla hur organisationer och företag jagade runt hos tidningar, myndigheter och departement för att peka på att man måste göra något åt de höga byggnadskostnaderna genom att, som det då framhölls, anpassa lånevillkoren.

När civilutskottet behandlade bostadsfrågan i början av året med anledning av budgetpropositionen hade denna fråga inte tagits upp vare sig i denna eller i någon motion. Vi enades emellertid i civilutskottet om att göra följande enhälliga uttalande:

”Utskottet har noterat uppgifter om en snabb uppgång i byggnadskostnaderna som inte helt kan förklaras med bakomliggande mätbara faktorer.”

Ett anbud är uppbyggt på priset på material och på arbetskraft. Det reella innehållet i utskottets formulering var att det inte fanns några tecken på att dessa priser steg så anmärkningsvärt snabbt att det kunde utgöra motiv för de höga anbudena. Detta var ett uttryck för vad vi då visste, och den kunskapen förmedlade vi till riksdagen. Vi trodde att också departementet skulle uppfatta det.

Månader gick och ingenting hände. Vi fick formell rätt att motionera i frågan i april månad, och då gjorde vi det. Motionen behandlades av riksdagen i maj. Vi krävde i motionen en genomgående analys av anbuds nivåerna och av de stora lokala variationerna på anbudsområdet samt förslag till åtgärder för att komma till rätta med förhållandena.

Vi fick så småningom veta att statsrådet hade för avsikt att uppdra åt låneunderlagsgruppen att göra en sådan analys. Det beskedet fick vi också i ett av de utmärkta tal som statsrådet brukar förse tidningarna med. Vi lät oss nöja med detta uttalande från departementet. Det sades också att denna rapport skulle kunna läggas fram i juni månad. Men tiden rann i väg och ingenting hände. Det är anledningen till att jag ställt den fråga som jag nu från statsrådet fått ett intetsägande svar på – det är alltså inget nytt.

Förhållandena fortsatte att utvecklas på samma sätt, och vi har under hela sommaren och även därefter haft ett besvärande pristryck och ett starkt köpmotstånd, inte enbart på grund av att hyresgästerna inte kunnat betala sina hyror i de redan uppförda husen utan på grund av att priserna i nybyggnationen kommer att ligga långt utöver dem som det i dag gnisslas inför. Detta gör det omöjligt för byggherrarna att i den omfattning som man skulle önska påta sig nya uppgifter inom bostadsbyggandet. Det är alltså mycket viktigt att man inte inom departementet bara passivt tar in statistiska uppgifter och registrerar dem i snygga tabeller. Det vore en fördel om den började regera och inte bara registrerade på området.

Det finns en företeelse i detta sammanhang som är intressant och som vi skall ägna någon liten tanke åt. Normalt sett fungerar en marknadsekonomi så att de som bjuder ut varor och tjänster, i en konkurrenssituation på marknaden och när de möter en vikande efterfrågan slåss inbördes, sänker sina priser och anpassar sina tjänster till dem som skall köpa produkterna.

Nu får vi i år uppleva motsatsen, något som inte inträffat förut, nämligen att vikande efterfrågan ger högre priser inom byggbranschen. Vi har alla i kammaren trott på konkurrensens fördelar. Vi har knutit konkurrensvillkor till långivningen. Varken allmännyttiga företag eller enskilda får bygga i egen regi, om de inte kan dokumentera att det är till priser som ligger lika med anbud.

Denna ordning är nu uppriven. Det finns inga förutsättningar för att tillämpa denna ordning som instrument för åstadkommande av en prispress inom byggbranschen. Vi har haft förhoppningar om att komma ifrån lånekineseriet, det s. k. lånetaket, och att kunna låta produktionskostnaden som den tar sig uttryck i en öppen konkurrens vara riktgivande

Torsdagen den
8 december 1977

---

*Den ekonomiska
politiken*

*Om prisutveckling-
en på bostadsmark-
naden*

för statens medverkan vid belåningen. Detta går ju nu inte att genomföra.

Den bransch som skriker hårdast efter konkurrens bär sig åt på ett sådant sätt att den rycker undan förutsättningarna för att använda konkurrensen som medel för att hålla priserna i schack. Det bör väl om något föranleda någon tanke eller reflexion inom departementet om vad man skall göra åt det. Det är mycket viktigt att vi klargör dessa möjligheter för oss. Det skulle vara mer att säga om detta, men det sagda får vara nog.

Jag tror det vore mycket värdefullt om man verkligen grep sig an med entreprenadbranschen. Den handskas ju med andra resurser i mycket stor utsträckning. Entreprenörerna disponerar över färdigtillverkat byggnadsmaterial, köper arbetskraft som nästan sköter sig själv. I dag är det naturligtvis mer inslag av mekaniska hjälpmedel än tidigare, men byggnadsarbetarna som kår är ju en mycket självständig grupp som utför sina arbetsuppgifter oftast utan något större inslag av arbetsledning. Under tiden sitter entreprenören och organiserar jobbet och sköter sina affärer. Han handskas därvid med stora belopp och stora resurser, vilket har stor effekt på samhällsekonomin. Därför vore det kanske inte ur vägen att fundera över om det inte just i den branschen fordras en annan typ av samhällsinflytande, en annan typ av insyn än vad vi i dag har.

Årets erfarenheter är klara dokument för att här behövs helt andra insatser. Det finns organ i samhället som kan fungera här. Vi har pris- och kartellnämnden som gör ett gott jobb när det gäller att följa prisutvecklingen. Jag förmodar att statsrådet har läst nämndens utredning om byggnadsmaterialindustrin, som lades fram i början på året. Jag skall inte citera mycket ur den utredningen, för jag ser på klockan att tiden rinner i väg, men jag vill nämna att utredningen behandlar den delen av branschen som har med materialpriserna att göra och kopplar det till anbudsmarknaden. Resultatet är skrämmande. Jag skulle med nöje läsa högt ur betänkandet, för den hårda kritik som däri riktas mot det enskilda näringslivets handlande i denna viktiga näringsgren – som staten så intensivt engagerar sig i – skulle åskådliggöra situationen mycket bättre än vad jag kan göra. Men jag måste kommentera också andra ting, annars kunde jag ha nöjt mig med den läsningen. Jag förmodar dock att statsrådet har läst betänkandet och har någon kommentar att göra till det.

Det kanske som sagt vore bra att låta pris- och kartellnämnden studera anbudssidan, inte bara när det gäller barnstugor m. m. utan i fråga om bostadsmarknaden som helhet. Hittills har det ju varit så att de personer i verk och organisationer som har kontrollerat prisutvecklingen har haft anknytning till eller varit vuxna ur byggnadsbranschen. De hittar alltid tekniska förklaringar till att priserna måste stiga. Talar man teknik en stund så upphör hjärnorna att fungera hos dem som inte behärskar ämnet, och på det sättet kan man "förklara" en prisutveckling. Därför borde pris- och kartellnämnden få göra ett ingrepp på detta område.

Detta berörs både i utskottsmajoritetens skrivning och i reservationen,

---

*Den ekonomiska
politiken**Om prisutveckling-
en på bostadsmark-
naden*

och jag hoppas innerligt att statsrådet tar det ad notam och gör någon reflexion kring det. Det finns nämligen många olika företeelser i prisutvecklingen, och det är det centrala i frågan. De lokala variationerna är stora. Antalet byggnadsföretag har minskat. Konkurrensen har upphört genom att stora företag köpt upp mindre och medelstora byggnadsföretag ute i landet och lagt sig som en död hand över regioner. Storföretagen har självklart även andra medel till sitt förfogande. Detta gör att det uppstår mycket stora prisskillnader, som inte kan förklaras av byggnadsmaterialpriserna, inte av arbetslönerna, för de är i princip desamma över hela riket. De små variationer som förekommer i skilda transportkostnader m. m. är obetydliga. Prisskillnaderna är för stora för att kunna förklaras med det.

De rådande förhållandena bör inte accepteras, för de bidrar till att skapa den högre nivå, som det sedan ställs krav på när det gäller låneunderlagsberäkningar och annat. Jag tycker man skall studera förhållandet i syfte att skapa bättre konkurrens och därmed bättre priser, och inte bara acceptera att storföretagen är i färd med fusioner, som får betalas av samhället, av hyresgästerna, av bostadsrättshavarna och egnahemsägarna. Och staten skall vara med och finansiera med billiga pengar.

Det känns rätt egendomligt att konstatera hur liberalismens främste företrädare här i Stockholm, Per-Olof Hanson, skall slakta ett allmännyttigt företags byggande i egen regi. De anställda och företagsledningen vill att kommunen skall överta bygget därför att ett allmännyttigt företag inte kan bygga i egen regi för konkurrensvillkorens skull. Då skall det slaktas i tre delar och delas på de stora, kraftiga företagen i Stockholm. Det är liberalism, när det fanns ett konkurrensinslag med stor effekt i Stockholm, nämligen det allmännyttiga företaget, där kommunerna hade en direkt insyn i branschen. Liberalismen skall alltså ta död på det konkurrensinslaget här i Stockholm.

Några ord om kreditförsörjningen. Det är en av de svårigheter som vi har haft under den här tiden och som säkerligen har bidragit till en svag igångsättning. Ingen kan exakt mäta denna, men bara man kollar inkomna låneansökningar mot påbörjade hittat man skillnader, i vilka det kan ligga förklaringar i att man inte har kunnat få några kreditiv, även om det finns en överenskommelse mellan staten och bankerna. Detta har sin orsak i att bankerna velat annat. De är inte så förtjusta i bostadsbyggandet. Det har varit så politiskt influerat att det inte tillhört de populära saker man velat ägna sig åt. Bankerna har ju andra ambitioner med de slantar som de lånar av oss andra.

Vi har då en överenskommelse som innebär att staten också har möjligheter att genom en särskild förordning placera bostadslånen. Bankerna har under det här året inte fungerat bra. Statsrådet sade nyss att det inte är regeringens angelägenhet hur de olika bankgrupperna arbetar. Jo, visst är det regeringens angelägenhet. Det räcker inte att en, två eller tre banker eller bankgrupper agerar – i det här fallet affärsbanker eller sparbanker, som tvistar om vem som skött sig eller inte skött sig.

Torsdagen den
8 december 1977

*Den ekonomiska
politiken*

*Om prisutveckling-
en på bostadsmark-
naden*

Affärsbankerna skulle ha skött sig och sparbankerna inte, men det är den totala bilden som är den väsentliga. Fungerar inte den kollektiva överenskommelsen mellan bankerna och regeringen måste regeringen ingripa.

Vad regeringen skulle göra nu är det vi yrkar på i vår reservation, att vidta alla de förberedelser som behövs i administrativt hänseende för att omedelbart efter ett sådant där viftande med förordningen på ett sammanträde kunna slå till. Jag är övertygad om att det då kommer att fungera. Då finner man sig i det. Man måste ha beskedet att det ligger verklighet bakom de lappar som dansat runt på sammanträdena. Det är inte nog med att de som skall bygga hus skall ha besvärligheter med kostnaderna med allt vad detta kan innebära. De skall också springa runt mellan bankerna och stå i köer för att se om det går att få fram några pengar. Det skapar svårigheter och fördröjer tiden. Om de inte kan få pengar skall de så småningom antecknas på något som kan kallas "de nödlidandes lista" och det är rätt betecknande. Det är inte lustigt att vara nödlidande. I detta land har vi ambitionerna att inte individuellt behöva vara det. Detta gäller även företagen. Alltså drar man sig in i det sista att komma på nödlidandelistan och bli hänvisad till en bank som skall ge kreditiv, allt enligt den överenskommelse som finns träffad med delegationen för bostadsfinansiering. Rätt många byggen har stoppats därmed, och det vore på tiden att regeringen därvidlag handlade konkret och gjorde klart att direkt styra till den bank det gäller. Man bör ju vänja sig vid den tanken och ha den som en realitet.

I fråga om prisstoppet har vi haft en reservation redan i våras. Jag tycker att det är ett viktigt inslag att man redan i början på året skulle ha satt ett prisstopp på all byggnadsmateriel. Då hade man haft en bra grund att stå på för att kunna behärska anbudssidan, och det hade varit en trygg grund att utveckla sina kunskaper om hur det ser ut i landet samtidigt som man hade haft en återhållande kraft. Vi har haft små "drattar" med prisstopp under korta tidsintervaller. Byggnadsbranschen är ju sådan att det tar lång tid med upphandling och få avslutna gjorda. Det är en lång process, och de små "drattar" som regeringen kommit med kan inte utnyttjas som när man handlar korv i en korvkiosk. Här är det fråga om processer som sträcker sig över lång tid. Detta bör man på bostadsdepartementet ha kunskap om. Nu fick vi höra att det införts prisstopp på betongtakpannor – en sällsynt företeelse inom småhusbyggeriet, såvitt jag vet. Här kan man fråga sig varför. Är det bara för att man tycker att man skall flagga med någonting? Jag blev ytterligt överraskad över att man orkade. Det är ju en tung produkt, oerhört tung och opraktisk. Trodde man den skulle vara "tung" även i debatten? Det vore bättre att ta ett rejält grepp i hela frågor och införa prisstopp, så att man har en startplatta att börja på.

Vi har föreslagit tilläggsån för att kapa topparna på de höga kostnader som vi har i dag. Jag vill klart markera, så att inte någon som deltar i debatten i det här huset skall få något annat intryck på den punkten,

---

*Den ekonomiska
politiken**Om prisutveckling-
en på bostadsmark-
naden*

att detta är ett villkorligt tilläggsån. Villkoret är att man har ett prisstopp i botten. Utan prisstopp inget tilläggsån – det är den uppfattning som socialdemokratin har i denna fråga, oavsett vad som kan sägas av andra talare. Vi tycker att det inte är någon mening med att bara godta att byggnadsämnesindustrin och entreprenadbranschen skor sig på marknaden och att vi med statens pengar skall skänka dem detta direkt utan att det finns ett sakligt skäl. Det är vad man gör med dessa tilläggsån – om det inte blir prisstopp – och det tycker vi är rent oanständigt. Kan vi få ett prisstopp, då kan man också införa tilläggsån, då kan det finnas ett socialt motiv för det. Det är inget samhällsintresse att göda en förut förmögen marknad – att det inte är ”dessa de mycket fattiga” i samhället som gynnas vet alla. Det finns inte heller något bostadssocialt motiv. Detta gäller generellt också de andra ting som regeringen sysslar med – att anpassa allt till de ökade kostnaderna. Det är ju entreprenörföreningen inte minst angelägen om. Jag förmodar att det är det lättaste som statsrådet har haft att få igenom i regeringen. Att få den här biten accepterad är som sagt någonting som även entreprenörerna är angelägna om och därmed ekonomiministern.

Jag skulle vilja fästa uppmärksamheten på en helt annan sak som förekommer i debatten och som borde stämma till eftertanke. Vi vet att det normalt är byggnadsarbetarna – de som arbetar på byggena – som reagerar opinionsmässigt när det är stora svängningar inom branschen. De får ju ensamma bära bördan av starka pådrag, med allt vad det innebär av besvärligheter eller abrupta avrott och vad också det innebär av sociala effekter för dem. Självfallet är de angelägna om att vara med i opinionsbildningen.

Vad vi nu kan iaktta är att även byggnadsämnesindustrins anställda – både de LO-an slutna och de TCO-an slutna – har ställt upp bakom kravet: Gör någonting så att vi inte blir utan jobb! Inom byggnadsämnesindustrin finns den normala bufferten med lagerhållning, så där har kännningarna inte alltid varit så snabba som de är på byggena, där man kan stoppa upp nästan med en gång och i varje fall avstå från att starta. Även inom byggnadsämnesindustrin är man alltså nu i gång. Både på tjänstemannasidan och på arbetarsidan ställer man krav på regeringen.

Det är dessutom någonting som är ännu egendomligare och för mig personligen en stor överraskning. Jag har varit med i bostadspolitiken kanske alltför länge, men under hela den tiden har det aldrig förekommit att Arbetsgivareföreningen genom sin ordförande eller de centrala organen för näringslivet har krävt att samhället skall gå in i bostadspolitiken. Det har alltid varit motsatsen: Låt kapitalmarknaden få fungera så bostadsmarknaden får konkurrens med näringslivet! Ingen prioritering! Låt kostnaderna slå igenom på hyrorna så att kunderna får betala vad det kostar och själva välja! Så har man sagt, och det låter ju väldigt vackert, fast det är falskt tal.

Lokalt har ju de olika företagen handlat annorlunda och pressat kommunerna att bygga, men det är en annan sak, det tiger man med i tid-

Torsdagen den
8 december 1977

*Den ekonomiska
politiken*

*Om prisutvecklingen
på bostadsmark-
naden*

ningarna. Centralt har man emellertid helt ställt upp på moderaternas – tidigare var det högerns – linje i den frågan.

Nu får vi alltså uppleva det mycket märkliga att Arbetsgivareföreningen med sin direktör, herr Giesecke, har skrivit till partiledarna om detta – men inte till regeringen. Det är inte klart om det är en offentlig handling, men den är offentligt publicerad i entreprenörföreningens tidning. På denna punkt bör den inte vara ovederhäftig, även om den är det på många andra punkter. Man hade skrivit till partiledarna och begärt ett ingripande. Detta om någonting bör ju stämma till eftertanke i departementet.

Det svar jag fått från statsrådet på min interpellation är, som jag sade, menlöst och intetsägande. Det är en sifferbeskrivning på kända saker, som vi alla lätt kan ta del av. Någonting av ärende finns inte i svaret. Statsrådet säger: "Liksom låneunderlagsgruppen finner jag det svårt att dra några omedelbara och entydiga slutsatser av det redovisade materialet." Statsrådet drar ju inga slutsatser alls. Statsrådet har ingen mening. När detta är en fråga, som statsrådet själv säger, av ovanligt stor vikt hade man ju väntat sig att statsrådet åtminstone skulle ha haft någon mening.

Får jag fråga fast jag kanske inte kan räkna med att få svar: Tycker statsrådet att prisutvecklingen är så hög att den är besvärande? Eller är den acceptabel sedd mot andra prisökningar som vi fått i det nuvarande tillståndet?

Under detta anförande övertog talmannen ledningen av kammarens förhandlingar.

Statsrådet BIRGIT FRIGGEBÖ:

Herr talman! Låt mig litet kommentera Per Bergmans anförande och också de reservationer som finns till civilutskottets betänkande från den socialdemokratiska sidan. Låt mig först ta upp priserna. Vad man där kräver är prisstopp på byggmaterial.

Vi har haft allmänt prisstopp två gånger under det här året. Vi har en intensiv prisövervakning med punktvisa prisstopp och anmälningsplikt när det gäller vissa varor. Vi differentierar åtgärderna för att man skall ha tid att ägna sig åt en prisövervakning på de områden där det behövs en sådan, medan socialdemokraterna vill ha ett allmänt prisstopp, som tar mycket tid i form av dispensansökningar och annat. Som en lustighet, om Per Bergman vill ta det så, nämnde jag att man på grund av att det behövdes hade infört prisstopp på ett visst byggmaterial. Det har man gjort mot bakgrund av de nya riktlinjer som SPK fått från regeringen om när SPK skall ägna sig åt intensivare prisövervakning.

Låt oss titta på byggmaterialpriserna. Under åren 1973–1976 steg byggmaterialpriserna med 70 %. Konsumentprisindex, som man brukar använda som en jämförelsefaktor, steg med 42 % under samma period. Under de tre första kvartalen i år har byggmaterialpriserna jämfört med

årsgenomsnittet 1976 stigit med 12 % och konsumentprisindex med 14 %. Vad vill socialdemokraterna åstadkomma med ett prisstopp på byggmaterial, för det är ju det man begär? Byggmaterial utgör ungefär en tredjedel av byggkostnaderna. Löner, inkl. sociala avgifter, utgör också ungefär en tredjedel. Dessa kostnader, inkl. löneglidning, har stigit under samma period – från ett årsgenomsnitt 1976 fram till tredje kvartalet 1977 – med 21,2 % jämfört med 12 % för byggmaterial. Jag tänker inte gör någon värdering av eller kommentar till dessa siffror – jag vill bara redovisa dem.

Jag tror att byggkostnadsökningen under den socialdemokratiska regeringens tid mer kunde förklaras av byggmaterialprisökningen. Det visar de siffror som jag redovisat. Det är den gamla erfarenheten som bl. a. motiverar socialdemokraternas krav på prisstopp på byggmaterial. Jag tror också att det delvis varit så, när socialdemokraterna lagt fram sina punktprogram, att man velat få med så många punkter som möjligt för att man skulle kunna kalla det ett program. Då visar det ett slags fasthet och styrka att man vill ha prisstopp. Men det är ju betydligt större och svårare bakomliggande orsaker till byggkostnadsutvecklingen. Jag tog upp det i mitt svar, och herr Bergman var själv inne på det: den tidigare bristen på byggjobbare. Per Bergman sade att prisspridningen över landet inte kunde förklaras med skillnader i byggmaterial eller i löner. Vi har en spridning på lönerna ute i olika regioner från 26 kr. i timmen upp till 33 kr. i timmen, och vi har haft en osedvanligt snabb löneglidning tidigare.

Vi har haft en utslagning av framför allt de medelstora byggfirmorna. Då kommer vi in på konkurrensen, och Per Bergman tycks tvivla på konkurrensen som ett medel att hålla kostnaderna nere. Vi håller i regeringen på med ett arbete för att lägga fram lagstiftning mot kartellbildningar och monopolbildningar – för att just öka konkurrensen. Det är en konstig lärdom man har dragit här; det finns länder som vi inte i övrigt så gärna vill jämföra oss med som har en väsentligt hårdare lagstiftning när det gäller konkurrensen. Det är min förhoppning att vi under den här perioden verkligen skall komma fram med ett bra förslag, som just ökar konkurrensen bl. a. inom byggmaterialindustrin.

Vi har alltså en utslagning av företag. Jag vill inte anklaga socialdemokraterna för att ha fört en medveten politik därvidlag, men ni har varit ganska ointresserade av de mindre företagens utveckling. Där har vi med den nya regeringen fått en ny politik, och min förhoppning står till den. Men det är klart att sådana förändringar gör man inte i en handvändning.

Per Bergman säger också att SPK skulle kunna användas i undersökningsarbetet när det gäller kostnadsutvecklingen. Man håller där redan på med sådana undersökningar och gör – förutom det jag sade om förskolan – en uppföljning av grupphusbebyggelsen.

Låt mig sedan ta upp kreditförsörjningen, som jag tycker är ett problem, vilket jag också redovisade i mitt tidigare anförande. I våras kritiserade

Torsdagen den
8 december 1977

*Den ekonomiska
politiken*

*Om prisutveckling-
en på bostadsmark-
naden*

socialdemokraterna oss för att vi inte hade träffat en överenskommelse med bankerna om de s. k. långa lånen. Den kritiken kom sig kanske av att vi inte gjorde precis som den socialdemokratiska regeringen gjorde på sin tid. Men vår bedömning var riktig, att det inte var nödvändigt att ha en överenskommelse beträffande de långa lånen. De har fungerat hela tiden och fungerar nu. Kritiken har inte heller upprepats.

Som jag sade har jag tidigare framfört synpunkter på bankernas sätt att uppfylla överenskommelsen beträffande byggnadskreditiv. Den överenskommelsen är kollektiv gentemot de olika bankgrupperna. Man har inte överenskommelsen med de enskilda bankgrupperna var för sig och gör inte upp deras marknadsandelar.

Vi har tidigare kritiserats offentligt både av Per Bergman och andra för att vi inte har slagit näven i bordet gentemot bankerna. Låt mig till det bara säga att vi har lagt ned stor möda och mycken tid på att klara den här frågan. Det har skett framför allt inom delegationen för bostadsfinansiering. Vi har inte känt något behov av att föra förhandlingarna på gator och torg, utan vi har syftat till att nå resultat. De s. k. nödlidandelistorna har efter hand rensats. Situationen skulle ha varit betydligt värre om vi inte hade agerat med en betydande fasthet. I kontakterna med bankerna har vi också delvis lagt oss i fördelningen mellan bankerna – trots att det inte på något sätt ingår i överenskommelsen. Jag vet inte huruvida Per Bergman sitter med i delegationen, men jag kan upplysa om att det inte har viftats med några förordningar. Tänker man vidta åtgärder, så gör man det. Man viftar inte med papper – det har ingen inverkan. Vårt syfte med kontakterna med bankerna har varit att nå resultat, och vi har gjort bedömningen att vi har nått det resultatet bäst genom det sätt på vilket vi har skött de här förhandlingarna. Men de problem vi haft har inverkat på igångsättningen och orsakat en försening av den. Däremot har inga projekt stoppats på grund av dessa problem bankerna emellan, som ursprungligen handlade mest om vilka marknadsandelar bankerna ville ha när det gällde kreditförsörjningen.

Jag skall ytterligare bara ta upp en liten fråga. Anpassningen av lånen till kostnadsutvecklingen var en av punkterna i sjupunktsprogrammet från socialdemokraterna i våras. Den frågan tas också upp nu i reservationen. Jag vill bara konstatera att socialdemokraterna där säger att regeringen numera vidtagit åtgärder för att uppnå och bibehålla en rimlig följsamhet. Det är ett erkännande som jag tackar för. Jag uppfattar således inte den reservationen som någon kritik mot regeringen.

PER BERGMAN (s) kort genmäle:

Herr talman! Under de tre minuter jag har till förfogande finns det ingen anledning att upprepa vad jag sade tidigare – statsrådets anförande var i stort sett en omtuggning av det tidigare sagda.

Det är väl litet för enkelt att jämföra procenttal på prisutvecklingen under några få månader då man har regerat med utvecklingen under flera år under den tidigare regeringen. Det är egendomliga ambitioner

man har; är man inte sämre än den gamla regeringen, så är man bra. Ni kom ju i regeringsställning för att ni sade till folk att vi var dåliga. Och nu sitter ni där och försöker bara bli något så när lika oss! Det är inte några särskilt ambitiösa planer.

Jag blev överraskad över att statsrådet tog upp bristen på byggnadsarbetare som ett av skälen till de höga priserna och anbudet. Det är ju bristen på jobb som är problemet för byggnadsarbetarna! Bristen på byggjobb och deras löners inverkan på priserna trodde jag man hade slutat tala om i dagens Sverige. På 1920- och 1930-talet var det i revyer och i Svenska Dagbladet populärt att skrämman med murarna som tog så svinaktigt betalt att vi inte hade råd att bo. Även när jag kom in i riksdagen i början av 1950-talet hängde det argumentet kvar i diskussionen. Men sedan dess har jag inte hört någon som velat ge sken av att byggnadsarbetarlönerna har den rollen i prisutvecklingen.

Statsrådet har tydligen skaffat sig uppgifter om byggnadsarbetarnas timpeng. Det vore intressant att höra om statsrådet också har kunskaper om byggmästarnas vinster. Statsrådet kanske kan berätta för kammaren om de förtjänster *en del* av byggmästarna kan göra – det vore en kunskap som vi skulle ha glädje av allihop – i stället för att ge sken av att löneglidningen för byggnadsarbetarna är en av orsakerna till de höga priserna. Det är helt andra faktorer som spelar någon roll.

När det sedan gäller kreditfrågan säger statsrådet att det är ett kollektivt åtagande av bankerna – visst är det det – och att de skall sköta det. Men när de inte gör det, är det väl intressant för regeringen att göra någonting!

Jag har inte begärt att statsrådet skall slå näven i bordet. Vi känner ju varandra så väl personligen, och jag vet att hennes styrka inte sitter i näven. Jag har därför aldrig drömt om att det skulle ha någon effekt om hon slog näven i bordet. Hon har andra medel att övertyga folk om sina synpunkter – det är min erfarenhet.

Vi har inte begärt att förhandlingarna skall ske på gator och torg. Bankhusen har ju så förnämliga lokaler – vad de nu skall ha så förnämliga lokaler till; det har jag alltid haft svårt att begripa. Men de har tydligen så gott om pengar att de kan ha det. Där kan man ju umgås, så ni behöver inte stå på gator och torg och förhandla. Men byggnadsarbetarna får förhandla och argumentera på gator och torg och i råa byssjor i en lerig miljö för att klara sin arbetssituation – på grund av den passivitet, den brist på vilja att reagera i stället för att bara registrera som regeringen utvecklar!

KJELL MATTSSON (c):

Herr talman! Efter debatten mellan statsrådet Birgit Friggebo och Per Bergman blir naturligtvis min genomgång av de reservationer som finns fogade vid civilutskottets betänkande litet summarisk. Jag har inte heller varit i riksdagen så länge och har inte deltagit i den bostadspolitiska debatten så länge som Per Bergman, och jag uttrycker mig kanske därför

Nr 43

Torsdagen den
8 december 1977

---

*Den ekonomiska
politiken*

*Om prisutvecklingen
på bostadsmark-
naden*

Torsdagen den
8 december 1977

*Den ekonomiska
politiken*

litet mer försiktigt och nyanserat.

När man tittar på bostadsbyggnadssektorns funktion i den ekonomiska politiken kommer man att tänka på en intervju med Per Bergmans partichef när devalveringen och ormsamarbetet diskuterades. Han ställdes då av en skicklig reporter inför frågan vilket alternativ han hade. På den frågan svarade han att man skulle ha en fast och konsekvent politik och ett ökat bostadsbyggande. Det hade ju knappast med den frågan att göra.

I civilutskottets betänkande behandlas alltså frågor om bostadspolitiken som aktualiserats i socialdemokraternas partimotion med anledning av propositionen om inriktningen av den ekonomiska politiken. Innan jag kommenterar de olika motionsförslag som behandlats i betänkandet vill jag säga några ord om reservationen 1 som tar upp behovet av åtgärder för att främja bostadsbyggandet.

Utskottets majoritet understryker den enighet som hittills under år 1977 har förevarit i civilutskottet och i riksdagen om de i allt väsentligt gemensamma målen och utgångspunkterna inom det bostadspolitiska området. Utskottsmajoriteten betonar vidare vikten av fortsatta aktiva åtgärder. Här bör redan nu noteras att förslag lagts fram om ökat bostadsstöd för barnfamiljerna, en fråga som riksdagen kommer att behandla nästa vecka. Vidare bör man avvakta den budgetproposition som kommer att presenteras om mindre än en månad. Några konkreta förslag om hur man skulle förändra bostadsbyggandets omfattning presenteras inte i reservationen 1.

Jag går nu över till att bemöta de konkreta yrkanden som förs fram i den socialdemokratiska partimotionen och som behandlas i betänkandet. Jag börjar då med reservationen 2 om prisstopp på byggnadsmaterial.

I motionen anføres att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna att ett prisstopp på byggnadsmaterial bör införas.

Motsvarande förslag behandlades av riksdagen den 1 juni i år och avslogs då med hänvisning till att regeringen hade möjlighet att utan riksdagens hörande förordna om prisstopp så länge allmänna prisregleringslagen är i kraft. Ett enigt finansutskott har tillstyrkt propositionen 1977/78:22 om förlängd tillämpning av allmänna prisregleringslagen t. o. m. den 20 december 1978. Enligt utskottets mening finns det alltså ingen anledning att föreslå regeringen ett tillkännagivande om prisstopp på byggnadsmaterial. Regeringen följer, som framgick av den nyss förda debatten, frågorna om prisutvecklingen med uppmärksamhet och kan alltså vidta nödvändiga åtgärder.

Låt mig också i detta sammanhang säga att vi f. n. har prisstopp på bl. a. vissa trävaror, medan det för vissa byggnadsmaterial såsom isolermaterial av plast, mineralull, isolerrutor och glasull föreligger anmälningsskyldighet, dvs. prishöjning får inte genomföras förrän viss tid efter det att anmälan därom har gjorts till statens pris- och kartellnämnd.

I reservationen 3 begärs en redovisning av orsakerna till kostnadsutvecklingen inom byggnadssektorn. Utskottet har inte ansett att det finns

skäl att tillstyrka motionens begäran. Därvid har utskottet hänvisat till att synpunkter härpå skulle komma att lämnas i ett interpellationssvar, och så har ju nu skett.

Utöver vad som har anförts i svaret vill jag peka på att utskottet framhållit vikten av att kostnadsutvecklingen och dess orsaker fortlöpande följs med uppmärksamhet. I sammanhanget pekar utskottet på att statens pris- och kartellnämnd bör undersöka anbudsnivåerna för bostadsbyggnadsprojekten. Jag vill understryka nödvändigheten av att dessa undersökningar verkligen kommer till stånd, och jag finner det i högsta grad lämpligt att de utförs just av SPK.

I denna fråga är utskottsmajoriteten och reservanterna överens. Jag finner i detta sammanhang inte anledning att kommentera låncunderlagsgruppens undersökning, eftersom detta gjorts i det lämnade interpellationssvaret. En sammanfattning av gruppens bedömning finns f. ö. i reciten till utskottets betänkande.

I reservationen 4 fullföljs ett motionsyrkande om anpassning av bostadslånesystemet till kostnadsutvecklingen. För att få en anpassning av systemet till kostnadsutvecklingen har regeringen vidtagit en rad åtgärder. Sålunda beslutade regeringen att grundbeloppet i låncunderlaget skulle höjas fr. o. m. den 1 januari 1977 till ett belopp som knöt an till kostnadsläget i oktober 1976. Genom beslut i maj höjdes grundbeloppet för flerfamiljshus ytterligare, vilket innebar en låncunderlagshöjning om ca 4 %. Samtidigt höjdes tidskoefficienten till 1,06 fr. o. m. den 1 juni 1976. Regeringen har därefter höjt lånetaket fr. o. m. den 15 september 1977 och samtidigt höjt tidskoefficienten till 1,14. Slutligen höjde regeringen den 24 november lånetaket med ytterligare 1 %. Denna höjning motsvarar, som framgått av interpellationssvaret, de faktiska kostnadsökningarna. Regeringen har alltså vid upprepade tillfällen under det senaste året anpassat den statliga bostadsbelåningen till kostnadsutvecklingen genom höjning av lånetaket och justering av tidskoefficienten. Som jag anför har utskottsmajoriteten ansett skäl föreligga att ytterligare undersökningar görs så att orsakerna till kostnadsstegringarna kan bättre analyseras.

I motionen anförts att särskilda tillägglån för flerfamiljshus bör inrättas. Förslaget är av motionärerna villkorat av att riksdagen beslutar om prisstopp på byggnadsmaterial. Med hänsyn till att utskottet avstyrkt bifall till detta yrkande finns det ingen anledning att gå in på en sakgranskning av motionsförslaget. Låt mig dock bara här ånyo peka på att regeringen har vidtagit flera åtgärder för att minska bostadskostnaderna.

Slutligen tas i motionen upp frågan om bostadsbyggandets kreditförsörjning. Även denna fråga har livligt diskuterats i den föregående interpellationsdebatten. Utskottet framhåller att åtgärder bör vidtagas så att kreditförsörjningen främjas. Delegationen för bostadsfinansiering har till uppgift att se till att kreditförsörjningen löper störningsfritt. Utskottet förutsätter att så blir fallet. Dessutom bör noteras att förseningar i igångsättandet inte enbart beror på svårigheter med kreditförsörjningen under

byggandets gång. Det kan även finnas andra orsaker till förseningar av byggstarterna.

Herr talman! Jag har nu gått igenom samtliga yrkanden i motionen och behandlat samtliga reservationer. Jag yrkar på alla punkter bifall till vad civilutskottet hemställt i sitt betänkande nr 3.

PER BERGMAN (s) kort genmäle:

Herr talman! För att lugna de vänliga lyssnare jag haft och som uppmärksammat vad jag inte sagt – om de uppmärksammat vad jag sagt, vet jag inte – ber jag nu redan från början av den här repliken att få yrka bifall till de reservationer som fogats till civilutskottets betänkande nr 3, så att jag inte återigen har glömt bort det när jag slutat tala.

Får jag sedan bara säga till Kjell Mattsson att det är självklart att den första reservationen inte innehåller några förslag till lösningar, eftersom den bara tecknar behovet av lösningar.

I de andra reservationerna föreslås sedan lösningar. Om dessa har vi redan haft en diskussion, och jag skall nu inte upprepa mina kommentarer. När det gäller frågan om anpassningen av lånetaket till byggnadskostnaderna vill jag bara säga att ett väsentligt inslag i mitt anförande var att man för framtiden bör se över lånetakets konstruktion, inte minst med tanke på bostadsadministrationsutredningens förslag, som innebär en frigörelse från lånreglerna och en anpassning till konkurrensresultatet, dvs. en upphandling genom konkurrens. Jag sade också att situationen på den punkten nu är en annan. Det är därför viktigt att vi ser över lånreglerna för framtiden. Den här passiva anpassningen av kostnaderna kan bli en fara för bostadspolitiken. Vi måste nog se till att lånreglerna också har en prispressande effekt. Den saken har vi i år fått speciell anledning att titta på.

KJELL MATTSSON (c) kort genmäle:

Herr talman! Jag noterar att reservation I hänvisar till skrivelsen från LO och TCO, där det föreslås åtgärder med tyngdpunkten lagd på hyres- och bostadsrättslägenheter, stimulans för övergripande långsiktig kommunal planering, beaktande av sysselsättningssynpunkterna, anpassning av bostadslånesystemet, analys och redovisning av kostnadsstegringen inom byggnadssektorn.

Det är alltså inget nytt utan sådant som ständigt pågår. För att snabbt lyfta upp igångsättningen på bostadsbyggnadsområdet har knappast de åtgärderna någon effekt. Däremot kan de naturligtvis tillsammans med en långsiktig kommunal planering vara värdefulla för det långsiktiga bostadsbyggandet.

Jag nämnde att det fanns många orsaker till att vi har haft en dämpad igångsättning på bostadsbyggnadsområdet. Låt mig bara ta ett exempel från Per Bergmans hemtrakter, nämligen bostadsbyggandet i Göteborgsregionen. En av anledningarna är rädslan för tomma lägenheter. Jag kan berätta för kammaren att man i Göteborgsregionen fördelar bostadskvoten

centralt. Och här finns det kommuner inom Göteborgs kransområden som bearbetar länsstyrelsen för att få ett ökat bostadsbyggande, medan man i den fördelning man kommit överens om i regionen håller tillbaka bostadsbyggandet därför att man i första hand vill få användning för Göteborgs kommuns tomma lägenheter. Från kommunal planerings- och ekonomisynpunkt är detta naturligtvis riktigt, men det får också effekten att bostadsbyggandet i de här områdena minskat kraftigt. Som jämförelse kan jag nämna att län utanför Göteborgsregionen fått extra tilldelning. De har förbrukat hela sin kvot redan under oktober.

Den kraftiga nedgången, som inte kommit på ett år utan pågått något längre, gör naturligtvis att vi verkligen måste se på det här. Bedömningen har ju t. ex. i bostadsutredningar varit att vi behöver ett större bostadsbyggande än 55 000 lägenheter, som nu kommer fram.

De kreditproblem som diskuterats är inte nya. Jag skulle tro att den förutvarande regeringen hade precis samma typ av problem. Har inte byggnadskreditiven krånglat så har det gällt möjligheterna att inom rimlig tid avlyfta byggnadskreditiv mot långa lån. Och i varje budgetproposition under ett antal år har det funnits uppgifter om att det fattats miljarder och att det ibland varit årslånga köer för att få avlyften ordnade. Så problem på den här marknaden har funnits hela tiden. Jag bara konstaterar att den socialdemokratiska regeringen inte heller fann det meningsfullt att sätta placeringsplikten i funktion utan litade på att man undan för undan löste problemen.

PER BERGMAN (s) kort genmäle:

Herr talman! Kjell Mattsson och jag skall väl inte stå här och diskutera formalia. Det passar varken honom eller mig särskilt bra.

Men jag vill säga att den första reservationen gäller motiven för åtgärderna. Den är alltså en översiktlig beskrivning av våra kommande reservationer. Det är ju det som är det väsentliga.

Vi har redan i början av året föreslagit en rad konkreta åtgärder och upprepat dem nu. Och vi kritiserar regeringen för att den bara registrerar. Vi längtar efter att få regera. Det är det som är kärnpunkten i hela bostadsfrågan. Gör någonting och sitt inte bara och registrera.

KJELL MATTSSON (c) kort genmäle:

Herr talman! Det råder inga delade meningar mellan Per Bergman och mig om att den första reservationen är ett principiellt anslag inför de kommande reservationerna.

Jag bara konstaterar att de reservationer som sedan kommer, reservationerna 2-5, inte innehåller någonting som ger en lösning på problemen. Det är bara synpunkter på områden där regeringen kontinuerligt regerar och vidtar åtgärder för att förbättra bostadsbyggandets möjligheter.

Torsdagen den
8 december 1977

*Den ekonomiska
politiken*

Talmannen tillkännagav att anslag utfärdats om sammanträdet fortsättande kl. 19.30.

TORE CLAESON (vpk):

Herr talman! En viss omkastning av den tidigare talarordningen gjorde att jag inte ville begära replik och ingripa i interpellationsdebatten mellan statsrådet Friggebo och Per Bergman. Därför har jag nu begärt ordet på nytt för några kommentarer i anslutning till vad statsrådet Friggebo har sagt.

Låt mig först säga beträffande talet om att en räntesänkning för de statligt belånade bostadshusen skulle innebära generella subventioner, som skulle utgå även till betalningsstarka hushåll, att sådana subventioner utgår redan nu via den garanterade räntan fast i mångdubbelt större omfattning. Om man dessutom begränsar räntesänkningen till vad vi komminister föreslår, nämligen till att bara avse de allmännyttiga bostadsföretagen, behövs ett betydligt lägre belopp. Därtill når man en större kategori låg- och mellaninkomsttagare.

Vi känner alla till att en stor majoritet av de allmännyttiga bostadsföretagens hyresgäster är låg- och mellaninkomsttagare. En sådan utformning av räntesänkningen till att bara gälla de allmännyttiga bostadsföretagen skulle alltså få mycket goda effekter, om man vill hjälpa dem som ligger sämst till.

Om byggmaterialkostnaderna och det resonemang som statsrådet Friggebo förde på den punkten vill jag säga att ägandeförhållandena, den tekniska strukturen och prispolitiken inom byggnadsmaterialindustrin har varit och är med all rätt mycket omdiskuterade. I flera branschutredningar har man påvisat missförhållanden, inte minst monopoltendenser och konkurrensbegränsningar. Det har också från regeringshåll sagts att utvecklingen på detta område skall hållas under observans. Något liknande upprepade statsrådet Friggebo här i dag.

Det är en riktig men helt otillräcklig åtgärd, om man avser att ändra förhållandena till bostadskonsumenternas fördel. Behovet av ett samhälleligt ingripande växer i takt med den våldsamma stegringen av byggnads- och hyreskostnaderna. Jag delar därför Per Bergmans uppfattning att här måste till andra åtgärder, nämligen prisstopp och prissänkningar.

Jag kunde inte underlåta att notera ett annat av statsrådet Friggebos resonemang. Hon drog inga slutsatser men resonerade om byggnadsarbetarnas löner och vad de kan betyda. Byggnadsarbetarnas löner beräknas uppgå till ungefär 20 % av byggnadskostnaderna. De löneökningar som har skett under det senaste året kan inte betyda mer än en eller högst två procents ökning av byggnadskostnaderna. Sanningen är säkerligen den att det är de stora vinster som entreprenörer och olika spekulanter gör i själva byggandet tillsammans med byggmaterialtillverkarnas monopolställning som är huvudorsaken till den nuvarande utvecklingen. Det ökade småhusbyggandet och en katastrofal minskning av flerfamiljshusbyggandet har bidragit till att anbudet för praktiskt taget

allt byggande har pressats upp. En övergång till byggande av småhus i mindre serier i stället för långa serier av flerfamiljshus är mer lönsam för byggnadsfirmor och enskilda byggmästare. Där har vi den väsentliga orsaken till svårigheterna på detta område.

De borgerliga partierna och den officiella socialdemokratin säger sig inte tro på vpk:s gamla krav på hyresstopp och en ny bostadspolitik. Man söker på olika sätt motarbeta den opinion som finns bland landets hyresgäster, men statsrådet Friggebo har kanske sett hur folk ute på gator och torg trots detta i allt större utsträckning samlas bakom opinionen mot de kraftiga hyreshöjningarna. Det finns en mycket bred sådan opinion bland landets hyresgäster, och den tar sig uttryck i uttalanden, petitioner och uppvaktningar om hyresstopp, och i krav på en annan bostadspolitik, som kan göra slut på de nuvarande förhållandena. Vpk tar bestämt avstånd från den hyresgästfientliga politik som syftar till att stoppa och förringa värdet av sådana här aktioner. Vi stöder naturligtvis aktivt alla krav på stopp för hyreshöjningarna och kräver en annan hyressänkande bostadspolitik.

GUNNAR STRÄNG (s):

Herr talman! Det utspelade sig under gårdagens debatt ett intermezzo mellan mig och ekonomiminister Bohman som jag på grund av tidsbrist vid det tillfället inte hade möjlighet att kommentera. Jag har gjort klart för herr Bohman att jag gärna ville bemöta honom i dag, men han har tyvärr inte haft tid att vara närvarande. Jag anser ändå att jag har ett behov av att utan någon diskussion göra en deklARATION till kammarens protokoll.

Herr Bohman vände sig i en replik till mig och sade: "Och den 2 juni stod herr Gunnar Sträng här i riksdagen och frågade: När kommer Sveriges nästa devalvering?" Herr Bohman menade att det borde förre finansministern och nuvarande riksbanksfullmäktigen Sträng, som spelade en stor roll i en sådan diskussion, ha avstått ifrån.

Jag har gått tillbaka och sett i protokollet, och vad jag sade vid det tillfället ger det rakt motsatta intrycket. Jag skall bara återge några få rader. Jag sade: "Devalveringen är dessutom i vår ekonomi ett meningslöst instrument." Jag citerade den förre västtyske riksbankschefen som har samma uppfattning och som har sagt att en devalvering för "bara in inflation i huset".

"Min slutsats blir", sade jag vidare, "att jag måste ge ett andra råd till herr Bohman: Låt devalveringen bli en engångsåtgärd. --- Man kan möjligen repetera devalveringen i ett land, om man har en försvarslös löntagarkår. Så är det inte hos oss. --- Sätt värde på det lugn som ännu gäller på svensk arbetsmarknad. Jag säger det här helt enkelt därför att vi ju i tidningarna läser om att man i den utländska pressen, både i den engelska och i den franska, redan spår om den andra devalveringen av den svenska kronan. Det gamla fina erkännandet av den starka ställning som den svenska valutan har haft sedan 1949 - det var då vi de-

valverade kollektivt med övriga europeiska nationer kontra dollarn – är tydligen nu så illa hanterat att man i vår omvärld, sedan man där knappt har hunnit smälta den *första* devalveringen, nu är på väg att fråga sig: När kommer Sverige med den *andra* devalveringen?"

Detta mitt citat av vad tidningarna säger och som är citat från franska och engelska tidningar, när jag samtidigt med starkt engagemang avstyrker alla tankar på en svensk devalvering, presenteras av herr Bohman på det sättet att här står Sträng i riksdagen och frågar: När tänker då ekonomiministern devalvera för andra gången?

Herr talman! Det här sättet att argumentera, som herr Bohman beagnade sig av i går, betraktar jag som ohederligt. Även om mycket får passera i den politiska debatten så är sådant här inte tillåtet. Herr Bohman har anfört ett falskt citat, och jag har velat göra ett tillrättaläggande med vad jag nu läst in i riksdagens protokoll.

Överläggningen var härmed slutad.

Finansutskottets betänkande nr 9

Utskottets hemställan bifölls.

Finansutskottets betänkande nr 10

Mom. 1

Propositioner gavs på bifall till 1:o utskottets hemställan, 2:o reservationen av Kjell-Olof Feldt m. fl. i motsvarande del, 3:o motionen nr 40 av Lars Werner m. fl. samt 4:o motionen nr 38 av Rolf Hagel och Alf Lövenborg, och förklarades den förstnämnda propositionen vara med övervägande ja besvarad.

Då Kjell-Olof Feldt begärde votering upptogs för bestämmande av kontrapropositionen i huvudvoteringen de återstående propositionerna, av vilka den under 2:o angivna förklarades ha flertalets mening för sig. Sedan Tore Claeson begärt votering upptogs för bestämmande av kontraproposition i voteringen om kontraproposition i huvudvoteringen ånyo propositionerna under 3:o och 4:o), av vilka den under 3:o) förklarades ha flertalets mening för sig. Alf Lövenborg begärde emellertid votering, varför följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den som vill att kammaren till kontraproposition i voteringen om kontraproposition i huvudvoteringen angående finansutskottets hemställan i betänkandet nr 10 mom. 1 antar motionen nr 40 av Lars Werner m. fl. röstar ja,

den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren till kontraproposition i förstnämnda votering antagit motionen nr 38 av Rolf Hagel och Alf Lövenborg.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen.

Nr 43

Torsdagen den
8 december 1977

I enlighet härmed blev följande voteringsproposition för voteringen om kontraposition i huvudvoteringen uppläst och godkänd:

*Den ekonomiska
politiken*

Den som vill att kammaren till kontraposition i huvudvoteringen angående finansutskottets hemställan i betänkandet nr 10 mom. 1 antar reservationen av Kjell-Olof Feldt m. fl. i motsvarande del röstar ja, den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren till kontraposition i nämnda votering antagit motionen nr 40 av Lars Werner m. fl.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då Tore Claeson begärde röst-räkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 130
Nej - 12
Avstår - 155

I enlighet härmed blev följande voteringsproposition för huvudvoteringen uppläst och godkänd:

Den som vill att kammaren bifaller finansutskottets hemställan i betänkandet nr 10 mom. 1 röstar ja, den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit reservationen av Kjell-Olof Feldt m. fl. i motsvarande del.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då Kjell-Olof Feldt begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 154
Nej - 130
Avstår - 13

Mom. 2

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen av Kjell-Olof Feldt m. fl. i motsvarande del, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan Kjell-Olof Feldt begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Torsdagen den
8 december 1977

*Den ekonomiska
politiken*

Den som vill att kammaren bifaller finansutskottets hemställan i betänkandet nr 10 mom. 2 röstar ja,
den det ej vill röstar nej.
Vinner nej har kammaren bifallit reservationen av Kjell-Olof Feldt m. fl. i motsvarande del.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då Kjell-Olof Feldt begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 153
Nej - 142
Avstår - 1

Mom. 3 a och b

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels det av Alf Lövenborg under överläggningen framställda yrkandet, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad.

Mom. 3 c

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels motionen nr 27 av Lars Werner m. fl., och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan Tore Claeson begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller finansutskottets hemställan i betänkandet nr 10 mom. 3 c röstar ja,
den det ej vill röstar nej.
Vinner nej har kammaren bifallit motionen nr 27 av Lars Werner m. fl.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då Tore Claeson begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 280
Nej - 13
Avstår - 2

Mom. 3 d och e

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen av Kjell-Olof Feldt m. fl. i motsvarande del, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan Kjell-Olof Feldt begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller finansutskottets hemställan i betänkandet nr 10 mom. 3 d och e röstar ja,
den det ej vill röstar nej.
Vinner nej har kammaren bifallit reservationen av Kjell-Olof Feldt m. fl. i motsvarande del.

Nr 43

Torsdagen den
8 december 1977

---

*Den ekonomiska
politiken*

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då Kjell-Olof Feldt begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 154
Nej - 142
Avstår - 1

Mom. 4

Utskottets hemställan bifölls.

Skatteutskottets betänkande nr 14

Mom. 1

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels motionen nr 42 av Lars Werner m. fl., och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan Tommy Franzén begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller skatteutskottets hemställan i betänkandet nr 14 mom. 1 röstar ja,
den det ej vill röstar nej.
Vinner nej har kammaren bifallit motionen nr 42 av Lars Werner m. fl.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då Tommy Franzén begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 283
Nej - 12
Avstår - 1

Mom. 2

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen av Erik Wärnberg m. fl. i motsvarande del, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan Erik Wärnberg begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Nr 43

Torsdagen den
8 december 1977

*Den ekonomiska
politiken (forts.)*

Den som vill att kammaren bifaller skatteutskottets hemställan i betänkandet nr 14 mom. 2 röstar ja,
den det ej vill röstar nej.
Vinner nej har kammaren bifallit reservationen av Erik Wörnberg m. fl. i motsvarande del.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då Erik Wörnberg begärde röst-räkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 154
Nej - 142
Avstår - 1

Mom. 3

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen av Erik Wörnberg m. fl. i motsvarande del, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan Erik Wörnberg begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller skatteutskottets hemställan i betänkandet nr 14 mom. 3 röstar ja,
den det ej vill röstar nej.
Vinner nej har kammaren bifallit reservationen av Erik Wörnberg m. fl. i motsvarande del.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då Erik Wörnberg begärde röst-räkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 153
Nej - 142
Avstår - 1

Mom. 4

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels Rolf Hagels under överläggningen framställda yrkande, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad.

Mom. 5

Utskottets hemställan bifölls.

Mom. 6

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen av Erik Wärnberg m. fl. i motsvarande del. Det av Tommy Franzén under överläggningen framställda yrkandet överensstämde i sak med det i reservationen i denna del framförda yrkandet.

Kammaren förklarade propositionen på bifall till utskottets hemställan vara med övervägande ja besvarad. Sedan Erik Wärnberg begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller skatteutskottets hemställan i betänkandet nr 14 mom. 6 röstar ja,

den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit reservationen av Erik Wärnberg m. fl. i motsvarande del.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då Erik Wärnberg begärde röst-räkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 154
Nej - 142
Avstår - 1

Mom. 7

Utskottets hemställan bifölls.

Skatteutskottets betänkande nr 15*Mom. 1*

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels motionen nr 73 av Lars Werner m. fl. i motsvarande del, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan Tommy Franzén begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller skatteutskottets hemställan i betänkandet nr 15 mom. 1 röstar ja,

den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit motionen nr 73 av Lars Werner m. fl. i motsvarande del.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då Tommy Franzén begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 282
Nej - 14

Torsdagen den
8 december 1977

*Den ekonomiska
politiken*

Mom. 2

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen av Erik Wärnberg m. fl. i motsvarande del, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan Erik Wärnberg begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller skatteutskottets hemställan i betänkandet nr 15 mom. 2 röstar ja,

den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit reservationen av Erik Wärnberg m. fl. i motsvarande del.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då Erik Wärnberg begärde röst-räkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 154

Nej - 143

Mom. 3 och 4

Kammaren biföll vad utskottet i dessa moment hemställt.

Mom. 5

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen av Erik Wärnberg m. fl. i motsvarande del, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan Erik Wärnberg begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller skatteutskottets hemställan i betänkandet nr 15 mom. 5 röstar ja,

den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit reservationen av Erik Wärnberg m. fl. i motsvarande del.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då Erik Wärnberg begärde röst-räkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 154

Nej - 143

Mom. 6

Utskottets hemställan bifölls.

Skatteutskottets betänkande nr 16

Mom. 1

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen av Erik Wärnberg m. fl. i motsvarande del, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan Curt Boström begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller skatteutskottets hemställan i betänkandet nr 16 mom. 1 röstar ja,

den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit reservationen av Erik Wärnberg m. fl. i motsvarande del.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då Curt Boström begärde röst-räkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 154

Nej - 143

Mom. 2

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen av Erik Wärnberg m. fl. i motsvarande del, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan Curt Boström begärde votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller skatteutskottets hemställan i betänkandet nr 16 mom. 2 röstar ja,

den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit reservationen av Erik Wärnberg m. fl. i motsvarande del.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då Curt Boström begärde röst-räkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 153

Nej - 143

Nr 43

Torsdagen den
8 december 1977

---

*Den ekonomiska
politiken*

Mom. 3

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels motionen nr 43 av Lars Werner m. fl. i motsvarande del, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan Tommy Franzén begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller skatteutskottets hemställan i betänkandet nr 16 mom. 3 röstar ja,
den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit motionen nr 43 av Lars Werner m. fl. i motsvarande del.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då Tommy Franzén begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 281
Nej - 13

Näringsutskottets betänkande nr 24

Mom. 1

Utskottets hemställan bifölls.

Mom. 2

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen nr 2 av Ingvar Svanberg m. fl., och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan Ingvar Svanberg begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller näringsutskottets hemställan i betänkandet nr 24 mom. 2 röstar ja,
den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit reservationen nr 2 av Ingvar Svanberg m. fl.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då Ingvar Svanberg begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 152
Nej - 143

Mom. 3

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen nr 3 av Ingvar Svanberg m. fl., och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan Ingvar Svanberg begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller näringsutskottets hemställan i betänkandet nr 24 mom. 3 röstar ja,
den det ej vill röstar nej.
Vinner nej har kammaren bifallit reservationen nr 3 av Ingvar Svanberg m. fl.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då Ingvar Svanberg begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 154
Nej - 143

Civilutskottets betänkande nr 3

TALMANNEN: Propositioner ställs först beträffande utskottets motivering till den del den berörs i reservationen nr 1 av Per Bergman m. fl. Därefter företas utskottets hemställan och därtill hörande motivering till avgörande momentvis.

Utskottets motivering till den del den berördes i reservationen nr 1 av Per Bergman m. fl.

Propositioner gavs på godkännande av dels utskottets motivering, dels den i reservationen anförda motiveringen, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan Per Bergman begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren godkänner civilutskottets motivering i betänkandet nr 3 till den del den berörs i reservationen nr 1 av Per Bergman m. fl. röstar ja,
den det ej vill röstar nej.
Vinner nej har kammaren godkänt den i reservationen anförda motiveringen.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då Per Bergman begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 154
Nej - 142

Torsdagen den
8 december 1977

*Den ekonomiska
politiken*

Mom. 1

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen nr 2 av Per Bergman m. fl., och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan Per Bergman begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller civilutskottets hemställan i betänkandet nr 3 mom. 1 röstar ja,

den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit reservationen nr 2 av Per Bergman m. fl.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då Per Bergman begärde röst-räkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 154

Nej - 143

Mom. 2

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen nr 3 av Per Bergman m. fl., och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan Per Bergman begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller civilutskottets hemställan i betänkandet nr 3 mom. 2 röstar ja,

den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit reservationen nr 3 av Per Bergman m. fl.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då Per Bergman begärde röst-räkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 154

Nej - 143

Mom. 3

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen nr 4 av Per Bergman m. fl., och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan Per Bergman begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller civilutskottets hemställan i betänkandet nr 3 mom. 3 röstar ja,
den det ej vill röstar nej.
Vinner nej har kammaren bifallit reservationen nr 4 av Per Bergman m. fl.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då Per Bergman begärde röst-räkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 154
Nej - 143

Mom. 4

Utskottets hemställan bifölls.

Mom. 5

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen nr 6 av Per Bergman m. fl., och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan Per Bergman begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller civilutskottets hemställan i betänkandet nr 3 mom. 5 röstar ja,
den det ej vill röstar nej.
Vinner nej har kammaren bifallit reservationen nr 6 av Per Bergman m. fl.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då Per Bergman begärde röst-räkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 154
Nej - 143

Socialförsäkringsutskottets betänkande nr 8

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen av Sven Aspling m. fl., och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan Sven Aspling begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller socialförsäkringsutskottets hemställan i betänkandet nr 8 röstar ja,
den det ej vill röstar nej.
Vinner nej har kammaren bifallit reservationen av Sven Aspling m. fl.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då Sven Aspling begärde röst-räkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja – 154

Nej – 143

Socialutskottets betänkande nr 17

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen av Göran Karlsson m. fl., och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan Evert Svensson begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller socialutskottets hemställan i betänkandet nr 17 röstar ja,

den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit reservationen av Göran Karlsson m. fl.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då Evert Svensson begärde röst-räkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja – 153

Nej – 142

§ 10 Särskilda åtgärder för att främja sysselsättningen

Föredrogs arbetsmarknadsutskottets betänkande 1977/78:15 med anledning av propositionen 1977/78:32 om särskilda åtgärder för att främja sysselsättningen under vinterhalvåret 1977/78 jämte motioner.

I propositionen 1977/78:32 (arbetsmarknadsdepartementet) hade regeringen under punkten B 2 (s. 12 och 13) föreslagit att riksdagen skulle

1. godkänna det redovisade förslaget till höjning av utbildningsbidragen,

2. godkänna de i propositionen förordade ändrade reglerna för utbildning i företag,

3. till Bidrag till arbetsmarknadsutbildning på tilläggsbudget I till statsbudgeten för budgetåret 1977/78 anvisa ett anslag av 450 000 000 kr.

Vidare hade föreslagits under punkten B 3 (s. 14 och 15) att riksdagen skulle

1. godkänna vad som förordats rörande tillfälligt sysselsättningsbidrag till industriföretag med dominerande ställning på orten,

2. till Sysselsättningsskapande åtgärder på tilläggsbudget I till statsbudgeten för budgetåret 1977/78 anvisa ett reservationsanslag av

I 240 000 000 kr., varav förslagsvis 300 000 000 kr. att avräknas mot automobilskattemedlen.

Nr 43

Torsdagen den
8 december 1977

Beträffande propositionens huvudsakliga innehåll anfördes följande:
"I propositionen redovisas de arbetsmarknadspolitiska åtgärder som regeringen anser nödvändiga för att motverka arbetslösheten under vinterhalvåret 1977/78. Åtgärderna ingår i det stabiliseringspolitiska program vars huvuddrag regeringen lade fram den 29 augusti 1977.

*Särskilda åtgärder
för att främja
sysselsättningen*

Utgifterna för de extra åtgärderna på arbetsmarknaden beräknas till sammanlagt ca två miljarder kr. utöver vad som tidigare har anvisats för budgetåret 1977/78. Av det beloppet avser 900 milj. kr. beredskapsarbeten, 450 milj. kr. arbetsmarknadsutbildning, 220 milj. kr. industribeställningar och 120 milj. kr. en förlängning till den 1 juli 1978 av det tillfälliga sysselsättningsbidrag som kan utgå under 1977 till vissa industriföretag. Av medlen för beredskapsarbeten avser högst 300 milj. kr. arbeten på vägar.

I propositionen föreslås att utbildningsbidragen vid arbetsmarknadsutbildning höjs med upp till fem kr. per dag från den 1 januari 1978. Det tidsbegränsade bemyndigandet för regeringen att medge bidrag med upp till 25 kr. per timme för utbildning i företag vid risk för permittering föreslås förlängt till den 1 juli 1978. Reglerna för detta bidrag föreslås samtidigt ändrade så att det till 25 kr. förhöjda bidraget kan utgå för upp till 480 timmars utbildning om den är yrkesinriktad och annars som f. n. för 160 timmars utbildning. För utbildning därutöver – intill sammanlagt högst 960 timmar – utgår som f. n. bidrag med 15 kr. per timme. Det bidrag som kan utgå till företag som utbildar anställda och samtidigt anställer ungdomar som ersättare föreslås höjt från 19 till 25 kr. per timme från den 1 januari 1978."

I detta sammanhang hade behandlats de med anledning av propositionen väckta motionerna

1977/78:57 av Erik Hovhammar m. fl. (m),

1977/78:58 av Olof Palme m. fl. (s), vari yrkats

1. att riksdagen begärde att regeringen omedelbart tillkallade en särskild kommission med den sammansättning och uppgift som förordats i motionen för att stärka de ungas ställning på arbetsmarknaden,

2. att riksdagen gav regeringen till känna vad i motionen anförts om värdet av att den svenska regeringen tog initiativ till starka internationella rekommendationer för att motverka ungdomsarbetslösheten,

3. att riksdagen med anledning av propositionen 1977/78:32 B 3. Sysselsättningsskapande åtgärder p. 1 om tillfälligt sysselsättningsbidrag till industriföretag med dominerande ställning på orten skulle

a. som sin mening ge regeringen till känna vad i motionen anförts om värdet av att bidrag utgick för sysselsättning i utvecklingsarbete av personal tidigare verksam i egentlig produktion,

b. besluta att de riktlinjer för bidrag som förordats i motionen borde gälla,

Torsdagen den
8 december 1977

*Särskilda åtgärder
för att främja
sysselsättningen*

c. som sin mening ge regeringen till känna vad i motionen anförts om värdet av att verksamhet som bedrevs med stöd av detta bidrag inriktades mot arbetsmiljöförbättrande åtgärder,

4. att riksdagen med anledning av propositionen 1977/78:32 B 2. Bidrag till arbetsmarknadsutbildning p. 2 skulle

a. besluta att de riktlinjer för utbildning i allmänna ämnen inom ramen för yrkesinriktad utbildning som förordats i motionen borde gälla,

b. som sin mening ge regeringen till känna vad i motionen anförts om värdet av att kvinnor bereddes tillfälle till yrkesutbildning,

5. att riksdagen beslutade att bidraget för utbildning av arbetshandikappade enligt huvudregeln höjdes från 8 kr. till 16 kr. per timme,

6. att riksdagen som sin mening gav regeringen till känna vad i motionen anförts om åtgärder för att stärka anpassningsgruppernas arbete inom företagen,

7. att riksdagen begärde att regeringen skyndsamt lade fram förslag om nya statsbidragsbestämmelser för beredskapsarbeten som bättre stämulerade kommunerna att påbörja dagsverksbilliga arbeten,

8. att riksdagen med anledning av propositionen 1977/78:32 B 3. Sysselsättningskapande åtgärder p. 2 beslutade att de riktlinjer för beviljande av förhöjt statsbidrag till kommunala beredskapsarbeten med låg dagsverkskostnad som förordats i motionen borde gälla,

9. att riksdagen beslutade att jämställdhetsbidraget för arbetsgivare som anställde och utbildade kvinnor resp. män i vissa yrken höjdes från 8 resp. 14 kr. till 16 kr. per timme, och

1977/78:71 av Lars Werner m. fl. (vpk), vari yrkats att riksdagen beslutade att

1. hos regeringen hemställa att den omedelbart tillsatte en särskild kommission med bl. a. representanter för de fackliga organisationerna, de politiska ungdomsförbunden och de elevfackliga organisationerna som skulle ha till uppgift att utarbeta förslag som garanterade ungdomen rätt till arbete eller utbildning,

2. hos regeringen begära att statliga medel ställdes till kommunernas förfogande för en särskild kommunal sysselsättningsgaranti i enlighet med vad som anförts i motionen,

3. begära av regeringen att den vidtog åtgärder för att höja lönerna för praktikanter,

4. hos regeringen begära lagförslag om en särskild arbetsgivaravgift om 0,5 % för att finansiera utbildningsstödet,

5. hos regeringen begära lagförslag varigenom de fackliga organisationerna fick ett avgörande inflytande över den utbildning till vilken utbildningsbidrag utgick,

6. hos regeringen hemställa om skyndsamt förslag om höjning av ersättning till AMU-eleverna i enlighet med vad som anförts i motionen,

7. avslå regeringens förslag om ytterligare 120 000 000 kr. till sysselsättningsbidrag och att dessa medel i stället användes för att stimulera

sociala investeringar inom daghems-, förskole- och vårdsektorn,

8. stifta en lag vari stadgades om förbud mot avskedanden och permitteringar vid alla företag med mer än 50 anställda, att gälla under ett år.

Utskottet hemställde

1. beträffande tillsättande av en ungdomsdelegation att riksdagen med anledning av motionerna 1977/78:58, yrkandet 1, och 1977/78:71, yrkandet 1, som sin mening gav regeringen till känna vad utskottet anfört,

2. beträffande internationella rekommendationer för att motverka ungdomsarbetslöshet att motionen 1977/78:58, yrkandet 2, inte föranledde någon riksdagens åtgärd,

3. beträffande översyn av praktikantlöner att riksdagen skulle avslå motionen 1977/78:71, yrkandet 3,

4. beträffande kommunal sysselsättningsgaranti för ungdom att riksdagen skulle avslå motionen 1977/78:71, yrkandet 2,

5. beträffande dagsverksbilliga kommunala beredskapsarbeten för handikappade att riksdagen skulle avslå motionen 1977/78:58, yrkandet 8,

6. beträffande provanställning m. m. att riksdagen skulle avslå motionen 1977/78:57,

7. att riksdagen godkände det i propositionen redovisade förslaget till höjning av utbildningsbidragen,

8. beträffande skyndsamt förslag om höjd ersättning till AMU-elever att riksdagen skulle avslå motionen 1977/78:71, yrkandet 6,

9. beträffande fackliga organisationers inflytande över utbildning i företag att riksdagen skulle avslå motionen 1977/78:71, yrkandet 5,

10. beträffande utbildning i arbetarskydd, medbestämmandefrågor m. m. att motionen 1977/78:58, yrkandet 4 a, inte föranledde någon riksdagens åtgärd,

11. beträffande ansträngningar för att ge yrkesutbildning åt anställda kvinnor att riksdagen med anledning av motionen 1977/78:58, yrkandet 4 b, som sin mening gav regeringen till känna vad utskottet anfört,

12. beträffande höjning av jämställdhetsbidraget att riksdagen skulle avslå motionen 1977/78:58, yrkandet 9,

13. beträffande höjning av bidraget till utbildning i företag av handikappade att riksdagen skulle avslå motionen 1977/78:58, yrkandet 5,

14. att riksdagen godkände de i propositionen förordade ändrade reglerna för utbildning i företag,

15. beträffande finansiering av ökat utbildningsstöd till företag med särskild arbetsgivaravgift att riksdagen skulle avslå motionen 1977/78:71, yrkandet 4,

16. att riksdagen till Bidrag till arbetsmarknadsutbildning på tilläggsbudget I till statsbudgeten för budgetåret 1977/78 anvisade ett anslag av 450 000 000 kr.,

17. beträffande skyndsamt förslag till nya statsbidragsbestämmelser för kommunala beredskapsarbeten att motionen 1977/78:58, yrkandet

Nr 43

Torsdagen den
8 december 1977

---

*Särskilda åtgärder
för att främja
sysselsättningen*

Torsdagen den
8 december 1977

*Särskilda åtgärder
för att främja
sysselsättningen*

7, inte föranledde någon riksdagens åtgärd,

18. beträffande avslag på förlängning av tiden för det tillfälliga sysselsättningsbidraget till företag med dominerande ställning på orten att riksdagen skulle avslå motionen 1977/78:71, yrkandet 7,

19. beträffande lag med förbud mot avskedanden och permitteringar att riksdagen skulle avslå motionen 1977/78:71, yrkandet 8,

20. beträffande utveckling av produktionsmetoder m. m. samt vissa åtgärder för handikappade att motionen 1977/78:58, yrkandena 3 a, 3 c och 6, inte föranledde någon riksdagens åtgärd,

21. beträffande begränsning av sysselsättningsbidraget till företag som saknade möjlighet att ta sitt sociala ansvar att riksdagen skulle avslå motionen 1977/78:58, yrkandet 3 b,

22. att riksdagen godkände vad som i propositionen förordats rörande tillfälligt sysselsättningsbidrag till industriföretag med dominerande ställning på orten,

23. att riksdagen till Sysselsättningsskapande åtgärder på tilläggsbudget I till statsbudgeten för budgetåret 1977/78 anvisade ett reservationsanslag av 1 240 000 000 kr., varav förslagsvis 300 000 000 kr. att avräknas mot automobilskattemedlen.

Följande fem reservationer hade avgivits av Bengt Fagerlund, Birger Nilsson, Gördis Hörnlund, Frida Berglund, Anna-Greta Leijon, Sune Johansson och Lars Ulander (samtliga s):

1. beträffande dagsverksbilliga kommunala beredskapsarbeten för handikappade, vari reservanternas ansett att utskottet under 5 bort hemställa att riksdagen med bifall till motionen 1977/78:58, yrkandet 8, som sin mening gav regeringen till känna vad reservanternas anfört,

2. beträffande höjning av jämställdhetsbidraget, vari reservanternas ansett att utskottet under 12 bort hemställa att riksdagen med bifall till motionen 1977/78:58, yrkandet 9, som sin mening gav regeringen till känna vad reservanternas anfört,

3. beträffande höjning av bidraget till utbildning i företag av handikappade, vari reservanternas ansett att utskottet under 13 bort hemställa att riksdagen med bifall till motionen 1977/78:58, yrkandet 5, som sin mening gav regeringen till känna vad reservanternas anfört,

4. beträffande utveckling av produktionsmetoder m. m. samt vissa åtgärder för handikappade, vari reservanternas ansett att utskottet under 20 bort hemställa att riksdagen med bifall till motionen 1977/78:58, yrkandena 3 a, 3 c och 6, som sin mening gav regeringen till känna vad reservanternas anfört,

5. beträffande begränsning av sysselsättningsbidraget i vissa fall, vari

reservanterna ansett att utskottet under 21 bort hemställa

beträffande begränsning av sysselsättningsbidraget till företag som saknade möjlighet att ta sitt sociala ansvar att riksdagen med bifall till motionen 1977/78:58, yrkandet 3 b, som sin mening gav regeringen till känna vad reservanterna anförde.

BENGT FAGERLUND (s):

Herr talman! Vi har under två dagar diskuterat den ekonomiska politiken, och nu har kammaren fattat beslut i dessa frågor. Ingen arbetsmarknadspolitik kan klara sysselsättningen utan att man har en riktig ekonomisk politik i botten. I och med de beslut som nu är fattade, där samtliga socialdemokratiska reservationer har avslagits, är den borgerliga gruppen helt och hållet ansvarig för hur sysselsättningen skall bli för människorna i det här landet.

Arbetsmarknadsutskottets betänkande nr 15, som vi nu behandlar, tar upp åtgärder för att klara sysselsättningen under vinterhalvåret 1977/78, men de åtgärderna är intimt sammankopplade med den ekonomiska politik som förs här i vårt land. Jag vill poängtera från början att man aldrig kan klara sysselsättningen åt människorna bara genom en arbetsmarknadspolitik.

Den industrialiserade världen upplever i dag en djup ekonomisk kris. Ute i västvärlden går miljoner människor arbetslösa. Särskilt hårt drabbad är ungdomen. Enligt en uppgift som jag hörde i radio måste man inom EG-länderna ordna så att nio miljoner nytilträdande ungdomar, som slutar skolan fram till 1982, får ett arbete. Sysselsättningspolitiken är också aktuell i u-länderna, där arbetslösheten är ett av de största gisslen och medför svält och umbäranden för miljoner människor.

Även i vårt land har vi en stor arbetslöshet, som ökat under det gångna året. I oktober var 88 000 arbetslösa och 133 000 sysselsatta i beredskapsarbete och arbetsmarknadsutbildning. Det är en ökning från förra hösten med 77 000, och 46 000 av dem som går i arbetsmarknadsutbildning gör det med stöd av den s. k. 25-kronan.

Antalet sysselsatta har ökat med 21 000 sedan i fjol, men med i bilden skall vi ha att det är den offentliga sektorn som har ökat och att industrisysselsättningen minskat. Med utgångspunkt i oktobersiffrorna kan man konstatera att 58 000 arbetstillfällen har försvunnit inom industrin från 1976 till 1977.

Låt mig göra en kort tillbakablick på åren 1973–1976. Under denna tid ökade antalet sysselsatta med 200 000 personer; industrin svarade för en ökning med 30 000. Detta klarade en socialdemokratisk regering utan att i valrörelsen gå ut med löften om 100 000 eller, som nu senast, 400 000 nya jobb, varav två tredjedelar, 266 000, skulle ordnas inom industrin.

Låt mig nu redan från början göra fullt klart att jag är medveten om att om vi skall kunna leva upp till den målsättning vi uppställt, nämligen arbete åt alla, så räcker det inte med 400 000 nya arbetstillfällen – vi

Nr 43

Torsdagen den
8 december 1977

---

*Särskilda åtgärder
för att främja
sysselsättningen*

Torsdagen den
8 december 1977

*Särskilda åtgärder
för att främja
sysselsättningen*

måste ha fler. Men det når man inte med fagra ord eller yviga löften utan endast genom en samordnad närings- och arbetsmarknadspolitik. Men hur skall en borgerlig regering med sin uppfattning att de fria marknadskrafterna skall styra utvecklingen kunna åstadkomma det? Enligt min mening går det inte alls ihop.

Hur skall man åstadkomma jobben inom industrin? Av de siffror jag nämnde framgick att enligt löftena i valrörelsen 266 000 nya arbetstillfällen skulle tillkomma i industrin. Till detta kommer minskningen med ytterligare 58 000 jobb sedan den borgerliga regeringen tillträdde. Tillsammans blir det ungefär 325 000 jobb som skall åstadkommas inom industrin fram till år 1982. Det gör 65 000 nya arbetstillfällen om året eller över 200 varje vardag fram till årsskiftet 1982-1983. Kan någon i den borgerliga regeringen eller utskottsmajoriteten tala om vilka planer ni har för att infria dessa löften?

I dag får vi dagligen rapporter om avskedanden och industrinedläggningar. Dessutom talas det mycket om att man klarar krisen med naturlig avgång, något som många uppfattar så att man klarar det fint.

Den borgerliga regeringen har ingen samlad plan för sin politik. Socialdemokrater har i motion efter motion efterlyst sådana planer för olika delar av industrin. Men alla förslag har röstats ned.

Låt mig som exempel ta två branscher som har det svårt i dagens läge – teko- och stålindustrin.

I början av detta år lade regeringen fram ett förslag om stöd till Algots Nord och Eiser på tillsammans 24,2 milj. kr. Jag hänvisar till arbetsmarknadsutskottets betänkande 1976/77:15. Innan utbetalningarna skedde gick Algots i konkurs. Vi socialdemokrater reserverade oss till förmån för ökat statligt ägarengagemang, vilket regeringspartierna icke var med på. Vår bedömning har nu visat sig riktig. Inom kort väntar vi en proposition om förstatligande av Eiser och Algots.

Våren 1977 infördes också särskilda strukturgarantier inom branschen så att, som det stod i propositionen, "strukturomvandlingen skulle kunna ske i kontrollerade former". Ärendet behandlas i näringsutskottets betänkande 1976/77:41. Dessutom infördes ett tillfälligt sysselsättningsbidrag för äldre arbetstagare för resten av år 1977 enligt arbetsmarknadsutskottets betänkande 1976/77:30. Vid detta tillfälle ville inte regeringen fastställa stödet för längre tid än t. o. m. 1977.

Vad har då hänt i höst? Den i dålig mening selektiva politiken fortsätter. Ett förslag om fortsatta sysselsättningsbidrag för första och eventuellt även för andra halvåret har lagts fram och skall snart behandlas här i kammaren enligt arbetsmarknadsutskottets betänkande nr 19. Försvarsutskottet behandlar en proposition om åtgärder för tekoindustrin med hänsyn till försörjningsberedskapen, och där finns också ett förslag om stöd till Rydboholm. Ett förslag om Algots och Eiser kan som sagt väntas.

Kan någon tycka att en månadspolitik av detta slag är rimlig för en bransch som trots allt har 45 000 sysselsatta? Från socialdemokratiskt håll har vi hela tiden krävt en samlad plan för hur strukturomvandlingen

Torsdagen den
8 december 1977

---

*Särskilda åtgärder
för att främja
sysselsättningen*

skall genomföras i socialt acceptabla former. När får vi en sådan från regeringen? Människor som arbetar inom tekoindustrin har ju rätt att kräva att de också får känna trygghet och hysa tro på framtiden.

Även inom stålindustrin efterlyser vi en samlad plan. Men likadant är det där. En proposition om strukturlån till specialstålsindustrin behandlas i näringsutskottet, en proposition om sysselsättningsstöd behandlas i arbetsmarknadsutskottet, en proposition om lån till Uddeholm behandlas i arbetsmarknadsutskottet och ytterligare en proposition om handelsstålsindustrin är i faggorna. Här anmodas riksdagen anvisa pengar utan att vi får en redovisning för om de kan användas på ett planmässigt sätt.

Tror verkligen någon att man löser dagens och morgondagens sysselsättningsproblem med ett sådant hattande? Detta skapar också problem för oss som är i opposition, när vi skall ge våra alternativ. Även vi blir tvingade att i viss mån bara föreslå kortsiktiga lösningar, även om vi försöker göra det bästa möjliga när vi lägger fram förslag med en långsiktig planering i botten. Med alla de samordnare som är anställda i kanslihuset skulle man väl kunna klara detta på ett bättre sätt! Men tydligen stämmer talesättet "ju flera kokkar, ju sämre soppa", och kanske överste samordnaren i dag lider av energibrist även i detta sammanhang.

Hur skall man kunna klara ungdomsarbetslösheten med en sådan politik? Det finns inget mer deprimerande för unga människor än att de, när de är redo att gå ut i arbetslivet, måste konstatera att samhället och industrin ingen användning har för dem. De besöker arbetsförmedlingen dag efter dag men kan inte få något arbete. Där säger man: "Välkommen tillbaka i morgon, det kanske går bättre då."

Jag vet vad jag talar om, ty jag gick ut i arbetslivet i slutet på 1920-talet och i början på 1930-talet. Då hade vi samma situation som i dag, nämligen en borgerlig regering som inte gjorde vad den borde göra för att skaffa jobb. Vi vet alltför väl hur ungdomen reagerade ute i världen – jag behöver bara nämna Tyskland. Även vi som var unga då hade lätt att falla för propagandan från olika ytterlighetsriktningar om att vi levde i ett tjuvsamhälle. Men i och med den socialdemokratiska segern i valet 1932 fick vi en regering som helhjärtat satsade på arbete och trygghet. Vi unga fick jobb och blev också redo att delta i samhällsarbetet för att göra detta land bättre.

Nu har vi åter en borgerlig regering. Vad som har byggts upp under 44 år håller ni på att rasera på mindre än ett år. Och det allvarligaste av allt: ni håller på att ta ifrån ungdomen tron på att samhället kan skaffa arbete och skapa trygghet.

I den socialdemokratiska partimotionen föreslår vi att en särskild ungdomskommission skall tillsättas för att utarbeta förslag och initiera åtgärder för att skaffa jobb åt de 40 000 arbetslösa ungdomarna. Ett liknande förslag finns i vpk:s motion.

Ett enhälligt utskott föreslår nu att riksdagen skriver till regeringen och uppmanar den att tillsätta en särskild delegation som i samråd med

Torsdagen den
8 december 1977

*Särskilda åtgärder
för att främja
sysselsättningen*

myndigheter skall utarbeta förslag i den riktning som bl. a. sysselsättningsutredningen förordar. I och med detta kan vi säga att vårt krav blivit tillgodosett. Men man är oerhört känslig i det borgerliga blocket. Inte ens i referatet av den socialdemokratiska partimotionen tar man med att vi anser att även de uppslag som kommit fram i Socialdemokratiska ungdomsförbundets skrivelse till regeringen och vad som framfördes vid socialdemokratiska partiets rådslag skall uppmärksammas av delegationen. Varför denna rädsla? Vill ni inte visa att det är arbetarrörelsen som står för de konstruktiva förslagen när det gäller att bekämpa arbetslösheten? Nu är jag övertygad om att vill delegationen komma fram till resultat, så måste den ta del också av dessa uppslag.

Vi hänvisar i vår motion särskilt till att det bör övervägas om man inte skall skapa en främjandelag, så att samhället kan ställa krav på såväl offentliga som enskilda företag att skapa sysselsättning för ungdom. Personligen hoppas jag att ett sådant förslag kommer fram snabbt.

Under många år har vi diskuterat den s. k. ungdomsgarantin. Jag anser att man bör ha en sådan garanti för alla människor i vårt land. Men innan man använder ordet *garanti* måste samhället ha skaffat sig medel så att man kan leva upp till ordets innebörd. Annars blir det ett fult ord.

Hur upplever arbetsmarknadsministern i dag alla sina slagord om att vi skall garantera ungdomen arbete, praktik eller utbildning – i dag när 40 000 ungdomar är arbetslösa? Vad skulle Per Ahlmark säga till dessa ungdomar om de ställde upp utanför kanslihuset och förklarade: "Vi skall allihopa nu och direkt ha ett meningsfullt arbete, ty du har gått ut och gett en garanti för detta."?

Man löser inte frågan om ungdomsarbetslösheten med slagord. Endast genom träget arbete och med grundsynen att samhället måste ingripa på alla fronter i näringslivet kan man skapa denna garanti. Jag hoppas att Per Ahlmark och folkpartiet har lärt något under den tid ni suttit i regeringen, och jag hoppas också att arbetsmarknadsministern kommer med ett förslag som möjliggör att vi snabbt får en närings- och arbetsmarknadspolitik som skapar förutsättningar för alla – både gamla och unga, både män och kvinnor – att få ett arbete. Men då måste ni samla er till en mer planmässig politik.

Jag sade i början av mitt anförande att den internationella arbetslösheten är stor. Därför föreslog vi också att Sverige skulle internationellt verka för samlade lösningar för att komma till rätta med ungdomsarbetslösheten. Nu hänvisar utskottet till att man inom regeringen förbereder sådana åtgärder i samband med OECD-ländernas konferens om ungdomens sysselsättning den 16 och 17 december i år. Vi anser att vi inte heller på denna punkt behöver reservera oss, men vi skall med uppmärksamhet följa vad som görs från Sveriges sida vid detta tillfälle. Om vi inte blir nöjda kommer vi tillbaka i vår.

Herr talman! Till slut några ord om de fem reservationer som vi fogat till utskottets betänkande.

---

*Särskilda åtgärder
för att främja
sysselsättningen*

I reservationerna 1, 3 och 4 tar vi upp de handikappades problem. Vi vet alla att det finns grupper som har det särskilt svårt, och låt mig säga att de handikappade har det allra värst. Vi vill att dagsverksbilliga beredskapsarbeten skall öppnas även för handikappade. Det skulle utgöra en önskvärd komplettering av det åtgärdssystem som under årens lopp utvecklats till stöd för sysselsättning åt handikappade. Detta motsätter sig utskottsmajoriteten med hänvisning till den översyn av statsbidragsbestämmelserna som nu äger rum. Vi anser att det är ett argument som inte håller i detta fall. Man bör redan nu införa detta stöd. Detsamma gäller vårt yrkande i reservation 4 att den uppkomna arbetsmarknads-situationen skall utnyttjas för att anpassa arbetsplatser till de handikappades behov och på så sätt hjälpa till att bryta ner deras arbetshinder. Likaså kan anpassningsgrupperna hjälpa de handikappade. Genom sådana åtgärder kan man stärka de svagare gruppernas ställning inom arbetslivet. Jag förstår inte varför man från borgerligt håll går emot dessa förslag, som inte kostar samhället stora summor men ger möjligheter för människor att skaffa sig en sysselsättning som de nu är utestängda från.

Vi vill också i reservation 3 höja utbildningsbidraget till företag som anställer handikappade, från 8 till 16 kr. Även detta förslag går den borgerliga majoriteten emot. Man hänvisar till att AMS kan ge ett högre bidrag i enstaka fall. Men det är väl ingen motivering för att inte generellt höja bidraget. Tycker ni verkligen inte att de företag som visar litet socialt ansvar skall kunna få detta högre belopp redan utan särskild behandling i AMS?

I reservation 2 kräver vi att jämställdhetsbidraget generellt höjs till 16 kr. Detta bidrag har tillkommit för att stimulera män att gå in på typiskt kvinnliga yrken, som t. ex. sjukvårdsbiträden och barnskötare, och kvinnor att utbilda sig till exempelvis verkstadsmekaniker, svetsare och elmontörer. Nu utgår detta bidrag med 14 kr. i åtta län. Vi vill ha ett enhetligt bidrag med 16 kr. per timme. Vi anser inte att skillnaderna mellan olika län är så stora att man behöver ha olika bidragsnormer. Vi tror att detta skulle stimulera till en ökad jämlikhet mellan könen och stärka kvinnornas ställning på arbetsplatsen.

I den allmänna politiska diskussionen framhålls ofta att det är sektorn innovationer och utvecklingsbara produkter som släpar efter inom den svenska industrin. Vi socialdemokrater är rädda för att företagen i dagens pressade läge drar ner på forsknings- och utvecklingsarbetet. Vi vill att riksdagen ger regeringen till känna att sysselsättningsbidraget i ökad utsträckning skall användas för att hålla anställda i utvecklingsarbete. Vi tror att på så sätt kan forsknings- och utvecklingsarbetet tillföras den praktiska kunskap som finns hos de anställda. Det tar vi upp i reservation 4.

Till slut tar vi i reservation 5 upp frågan om vilka företag som skall ha rätt att få sysselsättningsbidrag. Vi anser att det är en allvarlig brist i bestämmelserna att man inte tar hänsyn till företagets allmänna ekonomiska situation. Vi riktade denna kritik mot förslaget redan vid dess

Torsdagen den
8 december 1977

*Särskilda åtgärder
för att främja
sysselsättningen*

tillkomst, och vi har inte ändrat oss. Vi kan inte acceptera att man ger bidrag till stora, vinstgivande företag med ekonomiska möjligheter att själva bära sitt sociala ansvar. Vi menar att detta sociala ansvar också bör visas i företagens utdelningspolitik.

Med detta, herr talman, yrkar jag bifall till reservationerna 1, 2, 3, 4 och 5 och i övrigt till utskottets hemställan.

Under detta anförande övertog andre vice talmannen ledningen av kammarens förhandlingar.

LARS WERNER (vpk):

Herr talman! Utvecklingen under 1970-talet har krossat myten om den fulla sysselsättningens Sverige. Arbetslöshet och utslagning har vuxit i sådan omfattning att detta nu utgör det största problemet i samhället.

Det handlar inte om någon tillfällighet. Alla ekonomiska data har under lång tid pekat mot en alltmer fördjupad ekonomisk kris i den kapitalistiska världen. Mycket talar för att vi kommit in i en period av nedgång, där högkonjunkturerna blir korta och lågkonjunkturerna blir allt besvärligare. Sverige har hittills inte drabbats så hårt av kapitalismens internationella kris. Det har varit möjligt att upprätthålla en någorlunda god sysselsättning genom omfattande provisoriska åtgärder. Men problemen växer. Inom bransch efter bransch växer hoten om avskedanden och permitteringar. Arbetare och tjänstemän mister sina jobb. Hela orter drabbas av undersysselsättning genom att det dominerande företaget inskränker sin produktion. Speciellt allvarligt blir problemet för de nytillträdande på arbetsmarknaden, för ungdomar som måste ha arbete efter slutad skolgång, för de många kvinnor som vill ha sin rätt till arbete förverkligad.

Man måste förstå krisens och arbetslöshetens orsaker för att kunna angripa dem effektivt. Regeringen har ingen sådan förståelse. Den utgår inte från någon verklig analys av arbetslöshetens grunder och blir därför oförmögen att angripa dem, annat än med kortsiktiga improvisationer.

Så som utvecklingen har gått och så som politiken har förts är vissa av de förslag regeringen ställer helt ofrånkomliga. Men de är inte insatta i något perspektiv. De går inte ut på att skapa nya jobb. Tvärtom accepterar ju regeringen att inom bransch efter bransch ta över kapitalets förluster och risker och förverkliga de nedläggningar som kapitalägarna vill se förverkligade.

Och när regeringen ger sig in på företaget att försöka förstå vad krisen beror på hamnar den snett. Eftersom den är borgerlig, eftersom den ser som sin uppgift att försvara kapitalägarnas makt över arbetsliv och sysselsättning, så är regeringen oförmögen och ovillig att se krisens verkliga orsaker. Den försöker i stället att dölja dem och spela över dem på andra. Regeringen väljer metoden att främst skylla arbetslösheten på de arbetande själva. Den upprepar ständigt tesen att det är folkets höga levnadsstandard som är dess olycka, att det är vad den kallar det höga kostnadsläget som skapar arbetslösheten.

---

*Särskilda åtgärder
för att främja
sysselsättningen*

Politiken blir därefter: Gåvor till kapitalägarna. Improvisationer för att arbetslösheten inte skall bli för öppen och orsaka alltför stor social oro och missnöje med den nuvarande ekonomiska ordningen. Fraser om ädla målsättningar. Men inga effektiva långsiktiga åtgärder. Bara uppehållande försvar i väntan på en ny kapitalistisk högkonjunktur.

Men eftersom den ekonomiska utvecklingen nu alltmer går in i förhållanden där högkonjunkturerna blir korta och svaga, är förväntningarna på en undergörande högkonjunktur någon gång under 1979 inte mycket till tröst.

Orsakerna till arbetslösheten ligger i att näringslivet utvecklas efter det privata vinstintresset och inte efter de samhälleliga behov det skall täcka. Företagsägarna investerar för vinst. De kan investera i produktion i landet eller utanför landet. De kan investera i produktion av nyttigheter eller krimskrams. De kan investera i sådant som ger sysselsättning eller de kan använda sina ekonomiska tillgångar till spekulation i fastigheter, mark och valutor. Företagen utvecklas inte samordnat utan ofta i inbördes kamp. Olika företag planerar och investerar oberoende av varandra och resultatet blir planlöshet i samhällelig skala. Slutresultatet blir avsättningskriser.

Herr talman! När man diskuterar sysselsättningsfrågorna i dag, kan man aldrig göra detta utan att ta upp den nuvarande situationen i Norrbotten. Det är en landsända som fått spela rollen av energi-, råvaru- och arbetskraftsdepå, därför att inriktningen har varit att bedriva rovdrift på naturtillgångarna, som sedan har exporterats söderut för vidareförädling, tillsammans med tusentals människor som tvingats resa samma väg. Resultatet av denna flyttlasspolitik är att nettoutflyttningen under 1950-talet uppgick till 12 000 personer och under 1960-talet till mer än 30 000 personer.

För att lösa de aktuella svårigheterna skall på nytt enkel biljett söderut bli rättesnöret tillsammans med s. k. naturlig avgång, medan man avstår från att satsa på arbetstillfällen som skulle kunna ge norrbottningarna sysselsättning inom länet.

Norrbotten har i förhållande till övriga landet en stor statsägd industri, vilket är känt för alla. Nära 60 % av de industrisysselsatta i länet är anställda i de tre statsföretagen LKAB, NJA och ASSI. Staten äger också huvuddelen av länets naturresurser, och på basis av dem har länet tillfört Sverige betydande exportinkomster. Med sina 3,2 % av landets befolkning stod Norrbotten under 1960-talet för inte mindre än 12 % av exportvärdet i Sverige.

Jag säger det här därför att det så ofta i debatten om sysselsättningen och den regionala obalansen antyds att Norrbotten skulle vara något slags belastning för det övriga landet. Man har från statsmakternas och från storfinsansens sida under många år betraktat Norrbotten som en koloni och bedrivit en ren kolonialpolitik mot denna rika landsända.

Vårt parti har under alla år anvisat vägar och åtgärder för att skapa arbete åt alla i Norrbotten. Våra förslag har naturligtvis hela tiden haft

*Särskilda åtgärder
för att främja
sysselsättningen*

som utgångspunkt just det förhållandet att staten är den största och avgörande ägaren av länets produktiva resurser och att ansvaret för sysselsättningen därför främst vilar på statsmakterna, i första hand på regeringen.

Vi har tidigare efterlyst, och vi gör det också i dag: Vad är regeringens långsiktiga program när det gäller sysselsättningen i Norrbotten? När skall äntligen den mångåriga strömmen ut ur länet av råvaror, energi och lågförädlade produkter, värderade till mångmiljardbelopp, vändas tillbaka i form av en rejäl satsning på utveckling av länets näringsliv? När tänker man ta initiativ till den nödvändiga integreringen av gruv-, järn- och stålindustrin tillsammans med en ökad verkstads- och maskinindustri? När tänker man ta initiativ till ett statligt utvecklingsprogram, där LKAB, NJA, domänverket, ASSI, kraftverken, malmbanan och mineraltillgångarna bildar stommen? Hur blir det med beskedet om utbyggnad av NJA i Luleå? Hur blir det med kulsinterverket i Kiruna? Hur blir det i Kaunisvaara?

Den här uppräknningen kunde göras mycket längre, och frågorna ställs därför att en arbetsmarknadspolitik där enkel biljett söderut eller naturlig avgång är huvudingredienser aldrig kan lösa problemen för Norrbotten.

En effektiv sysselsättningspolitik måste ingå i en ekonomisk politik som syftar till att bryta planlösheten och anarkin i det ekonomiska livet. Det måste vara en sysselsättningspolitik som bygger på långsiktiga och offensiva insatser, ordentliga statliga industrisatsningar med medel ur AP-fonderna, samhällelig styrning av investeringarna, stopp för kapitalexport och industriutflyttning, övergång till högre grad av förädling inom produktionen, kraftiga satsningar på den kollektiva trafiken, sociala livsområden och en förbättrad arbets- och livsmiljö.

Med en sådan medveten statlig politik kan samhällsnyttan tränga undan vinstintressena och kapitalmakten förminskas för att slutligen avskaffas. Det är enligt vår mening nödvändigt att arbetarrörelsen samlar sig och andra löneanställda kring en politik som syftar till just denna förändring. Dit måste sysselsättningspolitiken sikta för att nå framgång, och därför kommer en regering som för en borgerlig politik aldrig att kunna avskaffa arbetslösheten.

De åtgärder som den nuvarande regeringen föreslår för att på kort sikt skala av den värsta arbetslösheten är inte på något sätt inordnade i en långsiktig politik för att skapa nya jobb och för att skapa verklig ekonomisk stabilitet. Därför har åtgärderna i bästa fall bara tillfällig och defensiv verkan. Några nya framtidsytande arbeten, någon utvidgning av den krympande ordinarie arbetsmarknaden ger inte åtgärderna. Men som utvecklingen har fått fortgå både under den förra och den nuvarande regeringen är tillfälliga insatser av typ beredskapsarbeten och arbetsmarknadsutbildning nästan ofrånkomliga.

De förslag som vi har lagt med anledning av propositionen syftar till en annan fördelning av kostnaderna för arbetsmarknadspolitiken, en förbättring av lönevillkoren för dem som är föremål för arbetsmarknads-

politiska åtgärder och en effektivisering av insatserna.

I ett avseende vinner våra synpunkter utskottets gehör, och det är kravet om en särskild kommission för ungdomsarbetslösheten, som utskottet tillmötesgår genom att förorda en delegation. Det är bra att utskottet delar vår bedömning att regeringen behöver en särskild kommission eller delegation för att finna åtgärder som minskar ungdomsarbetslösheten. Det ligger i förslaget ett erkännande av att regeringen inte kan klara detta problem, ett erkännande som jag kan kalla sympatiskt.

Vi har i vår motion också rest krav om att tillgångar skall ställas till förfogande för att kommunerna skall kunna garantera ungdomarna sysselsättning eller utbildning. Utskottet finner detta en aning oprecist. Jag kan gärna erkänna att vi inte utvecklat frågan i tillräcklig detalj i motionen. Men faktum är ju att idén om en kommunal sysselsättningsgaranti redan har prövats i en del kommuner, t. ex. i Norrköping.

Utskottet ställer sig helt oförstående till det här kravet. Men vi är ändå överens om att ungdomsarbetslösheten är ett av de allvarligaste inslagen i själva sysselsättningsproblematiken. I vissa kommuner har man försökt angripa ungdomsarbetslösheten med kommunala insatser. Man har då från kommunalt håll inventerat lämpliga arbetsuppgifter för ungdomar. Det saknas verkligen inte lämpliga uppgifter. Däremot saknas det pengar. Frågan uppstår då om kommunerna skall kunna ta ytterligare skattehöjningar för att bekämpa arbetslösheten. I Norrköping, som jag har nämnt som exempel och där diskussionerna har gått i den här riktningen, har man en utdebitering på omkring 30 kr., och i det läget är ytterligare höjningar svåra att genomföra. Enligt vår mening borde staten ställa medel till kommunernas förfogande för att de skall kunna skapa jobb åt ungdomar – en sorts kommunal sysselsättningsgaranti, som vi har valt att kalla det.

Kommunala initiativ för att skaffa jobb åt ungdomen måste ses som positiva, men staten måste medverka till att det blir ekonomiskt möjligt att genomföra de uppslag som man kommer till ute i kommunerna.

När det gäller höjningen av AMU-elevernans löner vill utskottet avvakta kommande reformering av det kontanta stödet vid arbetslöshet. Men detta är ju inte till någon tröst för dagens AMU-elever. Det finns orättvisor *nu*. AMU-eleverna är underbetalda *nu* och därför måste åtgärderna sättas in snabbt för rättvisare och bättre ekonomiska förhållanden för AMU-eleverna.

Vi har vidare krävt ett avgörande fackligt inflytande över arbetsmarknadsutbildningen. Utskottet tycker att det är bra som det är. Vi delar inte utskottets bedömning på den här punkten. Arbetsmarknadsutbildningen i dag drivs alltför mycket på företagets villkor.

Utskottet avslår också våra krav om särskild arbetsgivaravgift för att täcka kostnaderna för utbildningsstödet. Man har motiveringen att de till en del täcks av en särskild arbetsgivaravgift. Men vi nöjer oss inte med att en del täcks. Företagen skall betala det som i sista hand kommer dem till godo.

Nr 43

Torsdagen den
8 december 1977

---

*Särskilda åtgärder
för att främja
sysselsättningen*

Torsdagen den
8 december 1977

*Särskilda åtgärder
för att främja
sysselsättningen*

Vi har i vår motion rest kravet att det otillbörliga utnyttjandet av praktikanter, som florerar inom både den offentliga sektorn och den privata arbetsmarknaden, måste få ett slut. När regeringen nu vill införa extra praktikantplatser hos statliga myndigheter, vill vi till det foga villkoret att en snabb översyn görs för att praktikanterna skall få sådana löner att de kan försörja sig på en godtagbar levnadsnivå. Här är insatser brådsakande. Vi kan därför inte nöja oss med att avvakta behandlingen av sysselsättningsutredningens betänkande i den här delen.

Utskottet anser också att en lag som vi har föreslagit, som skulle förbjuda permitteringar vid företag med över 50 anställda, är orealistisk. Ja, ur företagens synvinkel är det naturligtvis ett besvärande förslag. För arbetare och tjänstemän är emellertid permittering och arbetslöshet tyvärr inte orealistiskt i det här samhället men icke desto mindre mar-drömslikt och hemskt, som alla vet som någon gång har upplevt det. Därför menar vi att kapitalet, företagen, måste tvingas ta ansvar för de människor som företagen har anställt.

Till sist, herr talman, har vi också yrkat avslag på förslaget om en utökning av det s. k. tillfälliga sysselsättningsbidraget. Det utgår till företag, som säger sig ha behov av att avskeda arbetare, för att få dessa företag att låta bli att avskeda. De pengarna kan få bättre och säkrare sysselsättningseffekt genom en annan användning. Vi menar att de bör användas för att stimulera ytterligare sociala investeringar inom daghems-, förskole- och vårdsektorerna. Där kan de också ge bättre sysselsättningseffekt och verkligen bli till nytta för medborgarna. De kunde också ingå som ett led i en annan sysselsättningspolitik gentemot arbetarna inom byggnadsindustrin, som i dag står inför stora problem på grund av regeringens låt-gå-politik, vilken drabbat den här sektorn särskilt hårt.

Herr talman! Med detta vill jag hemställa om bifall till yrkandena 2 t. o. m. 7 i motionen 71. I anslutning till yrkande 8 i motionen 71 ställer jag följande yrkande:

att riksdagen med anledning av motionen 1977/78:71, yrkande 8, hos regeringen begär att förslag snarast förelägges riksdagen till lag vari stadgas förbud mot avskedanden och permitteringar vid alla företag med mer än 50 anställda, att gälla under ett år.

ROLF WIRTÉN (fp):

Herr talman! Den svåra lågkonjunktur som råder och de strukturproblem västvärlden upplever återspeglas givetvis också på arbetsmarknaden. Antalet arbetslösa är mycket stort i alla OECD-länder. Vi kan gå till vilket land som helst och se hur det är – miljontals människor saknar jobb.

Häromdagen rapporterades exempelvis att Västtyskland för första gången har passerat enmiljonstrecket för antalet arbetslösa, och i vårt grannland Finland fördystras jubileumsfestligheterna med anledning av 60-årsdagen av landets självständighet genom den utomordentligt kärva arbetsmarknad som landet har. Och man kan lätt finna andra exempel:

Danmark, England.

De här nämnda länderna har faktiskt socialdemokratiska statsministrar. Kanske är det ett litet memento för Bengt Fagerlund och andra socialdemokrater som tycks hävda att de problem vi har i Sverige beror på den politik den sittande regeringen för. I så fall drabbar den domen många socialdemokratiska regeringar runt om i Europa.

Vad som är rimligt att göra är väl i stället att jämföra, hur den svenska regeringen klarat arbetsmarknadsfrågorna i en utomordentligt svår situation, med hur andra länders regeringar klarat dessa frågor. Då blir bilden inte så ofördelaktig. I själva verket har vi en arbetslöshetsandel som är en av de absolut lägsta. I procent uttryckt är arbetslösheten, som Bengt Fagerlund väl vet, 2,1 %. Detta betyder inte alls – det menar jag inte – att allt är bra. Tvärtom – det finns många uppgifter i vår arbetsmarknadsstatistik som vi skulle önska annorlunda.

Antalet arbetslösa ungdomar under 25 år är för högt. Men det förtjänar att uppmärksammas att enligt den statistik över 1970-talets ungdomsarbetslöshet som utskottet redovisar i sitt betänkande är den nuvarande nivån varken bättre eller sämre än genomsnittet under de senaste åtta åren. Den ligger ungefär vid ett medelvärde.

När Bengt Fagerlund kom upp i sitt högre varv, försökte han gå tillbaka till 1930-talet – han fann tydligen inte argument senare än före andra världskriget – och jämföra den tidens ungdomar som sökte arbete med dem som i dag kommer till arbetsförmedlingen. Bengt Fagerlund sade att de bara får svaret "välkommen tillbaka i morgon". Är det verkligen så, Bengt Fagerlund? I så fall drabbar den dom som arbetsförmedlarna ger våra ungdomar i dag lika hårt den socialdemokratiska regeringen som satt t. o. m. 1976. Jag tycker att det finns anledning att stämma ned tonen och sluta med den där visan "Hurra vad vi är bra". Den låter så skärrad.

Jag vill se litet närmare på den statistik som vi presenterat i arbetsmarknadsutskottets betänkande. Mest oroande är naturligtvis att antalet nyanmälningar till lediga platser sjunker. Vi noterar att vi nu faktiskt har de lägsta talen under de senaste tio åren. Här finns det verkligen anledning att sätta skuldran till för att få en ändring till stånd. Orsaken är främst den sjunkande industrisysselsättningen – 60 000 färre arbetare i dag inom industrin än för ett år sedan.

Den förändring av näringspolitiken som den nya regeringen håller på med är mot denna bakgrund utomordentligt viktig. Det småföretagarpaketet riksdagen har under beredning f. n. är ju en betydelsefull del i det arbetet.

Nu har nedgången av antalet industrisysselsatta mer än väl vägts upp av ökningen inom den offentliga sektorn. Vi har därför totalt sett fler människor i arbete nu än någonsin tidigare. September 1977 är f. ö. historiskt en intressant brytpunkt i vår arbetsmarknadsstatistik. Det var första gången vi noterade fler anställda i offentlig tjänst än inom industrin.

Inför vintern 1977-1978 präglas dock marknadens helhetsbild av kärv-

Nr 43

Torsdagen den
8 december 1977

---

*Särskilda åtgärder
för att främja
sysselsättningen*

---

*Särskilda åtgärder
för att främja
sysselsättningen*

het. Omfattande sysselsättningsstödjande åtgärder har under det gångna året vidtagits av regeringen och arbetsmarknadsministern. Värnandet om sysselsättningen har varit en kungstanke i regeringens politik, och det kommer det att fortsätta att vara. Det visar också den proposition som arbetsmarknadsministern Ahlmark lämnat riksdagen och som ligger till grund för det utskottsbetänkande som vi nu diskuterar. Ca två miljarder kronor satsas på extra åtgärder på arbetsmarknaden utöver vad som tidigare har anvisats för budgetåret 1977/78.

Arbetsmarknadsministern har två huvudinriktningar i sina förslag.

För det första menar han att vi nu måste fullfölja och förstärka de olika åtgärder som syftar till att ge arbete eller utbildning åt ungdomar och andra nytillträdande på arbetsmarknaden. Den här gruppen drabbas nämligen särskilt hårt, när företag i konjunktursvackan begränsar sina nyanställningar. Likaså måste vi fortsätta ansträngningarna att öka jämställdheten mellan kvinnor och män i arbetslivet.

För det andra är det i det nuvarande konjunkturläget viktigt att stödja sysselsättningen i industrin. Om industrisysselsättningen tillfåts minska avsevärt under en lågkonjunktur, finns det en stor risk för att det senare uppstår rekryteringssvårigheter och flaskhalsproblem i ekonomin. Arbetsmarknadspolitiken måste därför utformas med tanke på industrins personalbehov på lång sikt.

Inom folkpartiet har vi länge arbetat – och här har Bengt Fagerlund rätt – för att garantera ungdomar arbete, praktik eller utbildning. Vi har i partimotioner och nu i regeringsställning presenterat många förslag för att nå det målet. Självfallet är regeringen, liksom vi i utskottsmajoriteten, lyhörda för alla förslag som kommer från oppositionen eller från något annat håll. Därför är det intressant att höra Bengt Fagerlund här i dag säga – och jag har f. ö. också hört honom säga det i tidigare debatter – att man har gott om konkreta uppslag för att möta denna ungdomsarbetslöshet. Bengt Fagerlund sade att man inte kommer att kunna gå förbi de många förslag som framlagts från olika broderorganisationer till SAP, och han återopade närmast SSU.

Jag har då tidigare frågat: Vad är det för undergörande metoder som Bengt Fagerlund har att presentera Sveriges riksdag? När jag förut ställt den frågan har jag ofta fått en redovisning av vad sysselsättningsutredningen i sitt delbetänkande föreslagit, men det är inte särskilt begåvat att göra det, eftersom lika väl som Bengt Fagerlund står bakom dess förslag. Det vore faktiskt av värde om vi i nästa replik kunde få en klar redovisning av vilka dessa undergörande metoder är.

Oppositionen har nu föreslagit att en kommission för ungdomarnas arbetsmarknadsproblem inrättas. Vi har i arbetsmarknadsutskottet sagt att det är en tanke som man väl kan sluta upp omkring. Utskottet menar därför att regeringen bör tillsätta en sådan delegation för ungdomens sysselsättningsfrågor. Men det är angeläget att man då tar med de många intressenterna i detta spel – parterna på arbetsmarknaden, ämbetsverken, såsom arbetsmarknadsstyrelsen och skolöverstyrelsen, de politiska par-

*Särskilda åtgärder
för att främja
sysselsättningen*

tierna m. fl. – och att man då får till stånd en riktig avgränsning så att det inte blir onödigt dubbelarbete. Vi önskar en effektivisering av arbetet, inte en byråkratisering.

Ungdomarna behöver emellertid omedelbart hjälp att komma in på arbetsmarknaden. Arbetsmarknadsministern föreslår bl. a. att man skall tillföra arbetsmarknadsstyrelsen 150 nya tjänster, så att erfarna förmedlare skall kunna frigöras för sådana förmedlarinsatser i nuläget. Vidare har ett antal tillfälliga insatser för främst ungdomar förlängts fram till den 1 juli 1978. Det gäller bl. a. speciella utbildningsmöjligheter för ungdomar under 20 år och anordnande av dagsverksbilliga kommunala beredskapsarbeten. Bidraget till enskilda beredskapsarbeten för att bereda ungdomar under 20 år praktik och yrkeserfarenhet höjs från lägst 10 till högst 15 kr. i timmen. Dessutom har arbetsmarknadsstyrelsen – under förutsättning att utbildningsplatser saknas i det reguljära utbildningsväsendet – fått tillstånd att anordna företagsanknutna ettåriga yrkeskurser med utbildningsbidrag för eleverna.

I utskottet har vi varit i stort sett eniga om propositionens förslag, och det vill jag starkt stryka under. Visserligen föreligger det fem reservationer, men vid närmare granskning av dem finner man, att skillnaderna inte är särdeles stora. Det är mest fråga om marginella överbud.

Socialdemokraterna vill att bidragsbestämmelserna för de dagsverksbilliga kommunala beredskapsarbetena även skall omfatta de handikappade. Nu pågår det ju en översyn av statsbidragsbestämmelserna för kommunala beredskapsarbeten, och avsikten är att i det sammanhanget också pröva möjligheterna till bättre bidrag för områden och grupper där det är särskilt motiverat. Vi menar att man skall invänta detta arbete. Det är också angeläget att påminna om det omfattande åtgärdsprogram för handikappade som finns i form av särskilda beredskapsarbeten, halvskyddad verksamhet m. m.

I reservationen 3 har socialdemokraterna föreslagit en höjning av bidraget för utbildning i företag av arbetare med svåra handikapp från 8 kr. till 16 kr. per timme. Detta bidrag utgår under högst sex månader, och i och för sig kan det kanske låta bestickande med denna höjning. Men arbetsmarknadsverket har redan i gällande bidragsbestämmelser möjlighet att jämka upp bidragets storlek. I tillämpningen är man också onekligen generös. När det är motiverat utgår högre bidrag. Jag vill än en gång peka på den halvskyddade sysselsättningen. Till den utgår stöd under längre tid, under fyra år.

En generell bidragshöjning har således ingen större praktisk betydelse, och det är frestande att uttrycka en liten förvåning över att socialdemokraterna plötsligt är så förälskade i generella bidragshöjningar – annars är de ju inte så populära.

Socialdemokraterna har också bjudit över i fråga om det s. k. jämställdhetsbidraget. Det är ett bidrag som det har rätt en viss osäkerhet om hur det bäst skall utformas. Syftet med den försöksverksamhet som pågår är att stimulera män att söka sig till klart kvinnodominerade yrken,

Torsdagen den
8 december 1977

*Särskilda åtgärder
för att främja
sysselsättningen*

och tvärtom.

Hittills har verksamheten endast haft blygsam omfattning. I våras infördes en differentiering av bidraget så att det utgår med 14 kr. per timme i åtta län och med 8 kr. i de övriga länen. Antalet bidragsgrundande yrken ökades också i de här åtta länen. Avsikten är att se hur bidragsformerna påverkar resultaten i försöksverksamheten. Men det kräver en längre tids erfarenhet, och därför har utskottsmajoriteten inte varit beredd att ändra på bidragsnivån f. n.

Den fjärde reservationen är egentligen onödig. Vi har i utskottsmajoriten svårt att se vad socialdemokraterna vill åstadkomma med den utöver utskottsskrivningen. Reservationen handlar om det tillfälliga sysselsättningsbidraget. Det utgår till större industriföretag med dominerande ställning på en ort. Om sådana företag får avsevärda sysselsättningssvårigheter kan konsekvenserna bli synnerligen allvarliga för den berörda kommunen. För att ge rådruum har regeringen föreslagit det här bidraget och hittills beviljat det till ett 25-tal företag. Det innebär att stöd till fortsatt sysselsättning utgått till ca 6 000 personer.

Socialdemokraterna vill nu ändra några av bidragsvillkoren. Men om man gör en närmare granskning av socialdemokraternas förslag kan man säga att de vidgningar de vill ha av tillämpningsområdena väl går att tillgodose inom nuvarande bestämmelser. Huvudprincipen är nämligen endast att verksamheten skall hållas skild från företagets ordinarie produktion.

I den femte reservationen tar man också upp detta bidrag. Man säger att bidraget enbart skall utgå för företag som saknar möjlighet att ta sitt sociala ansvar, och det var Bengt Fagerlund inne på en hel del i sitt anförande. Det var samma krav som restes när det tillfälliga sysselsättningsbidraget infördes våren 1977. Vi hade invändningar då och vi har det även i dag. Självfallet är bidraget inte avsett för framgångsrika företag – bidraget utgår endast då det är fråga om situationer där omfattande uppsägningar ter sig ofrånkomliga men blir möjliga att senarelägga med denna bidragshjälp.

Herr talman! Jag vill bara säga något med anledning av det yrkande som Lars Werner framställt under den här debatten i anslutning till vpk:s partimotion nr 71. Den innehåller åtta yrkanden. Man kan allmänt säga att det i stort är upprepningar av tidigare motionsyrkanden från vpk, så argumenten är väl kända. Motiveringarna i motionen är ungefär lika överdrivna – det vill jag säga till Lars Werner – som de brukar vara, och lika verklighetsfrämmande.

I Sverige har vi enligt vpk planlöshet och anarki i det ekonomiska livet. Inte nog med det; man säger att den arbetsmarknadspolitik som vi nu diskuterar och som i stort sett har hela riksdagens stöd – utom möjligen av 15 eller 17 ledamöter – ”syftar till att stödja planlösheten och anarkin”. Skriver man så här är det klart att man har högsta potens av förmågan att missförstå.

Men man har anledning att fråga vad vpk vill i sina yrkanden. Det

---

*Särskilda åtgärder
för att främja
sysselsättningen*

första yrkandet gäller samma sak som socialdemokraterna kommit med, nämligen att garantera ungdomen rätt till arbete eller utbildning. Här har man t. o. m. tagit över formuleringarna från folkpartiets tidigare partimotioner. Jag har självklart ingenting att invända mot detta. Mot bakgrund av vad vi har sagt i arbetsmarknadsutskottet i övrigt om tillsättandet av en ungdomsdelegation finns inte särdeles mycket att kommentera om just det yrkandet.

Det andra yrkandet tar upp ett krav på en särskild kommunal sysselsättningsgaranti i enlighet med vad som anförs i motionen. Det står så i klämman. Sanningen är då den, Lars Werner, att det inte står mycket om hur vpk tänkt sig saken. Man vill ha statsmedel. Det är det ena kravet. Det andra är att det skall utföras tjänster på det sociala området och inom miljövärden. Sedan står det egentligen inte något mera. Det är väl ändå klart att man inte gärna på så dålig grund fattar ett riksdagsbeslut med så vittgående ekonomiska konsekvenser som detta förslag skulle kunna innebära. Dessutom har vi de dagsverksbilliga kommunala beredskapsarbeten som enligt utskottets uppfattning fungerar väl och täcker in åtskilligt av det vpk här talar om. Att vpk nu har tagit över en idé från Norrköping ändrar inte vårt ställningstagande, men jag tror att det är litet fel att som Lars Werner säga att man har avvisat detta för gott. Det är klart att alla idéer som kommer från kommuner i vanlig ordning skall prövas. Så får ske med det här också och sedan får man se om det kommer ut något gott. Med nuvarande beslutsunderlag kan utskottet inte göra annat än avstyrka vpk:s förslag.

De övriga yrkandena i vpk-motionen tar bl. a. upp förmånerna för praktikanter och AMU-clever. Det är väl en gammal regel i riksdagen att vi inte diskuterar förhandlingsfrågor utan överlämnar dem till arbetsmarknadens parter. Det finns väl all anledning att även göra så när det gäller praktikantlönerna, eftersom man så sent som 29 september i år just tog en överenskommelse med Statsanställdas förbund om avtalet för praktikanterna. Jag vill här gärna tillägga att själva praktikantbegreppet som sådant är en fråga som sysselsättningsutredningen i sitt delbetänkande haft uppe. Där får vi väl följa den fortsatta handläggningen av vad utredningens förslag när det gäller praktikanterna kommer att leda till.

När det gäller AMU-eleverna vill vpk enligt Lars Werner ha en ersättning uppgående till 90 % av tidigare lön men lägst 175 kronor per dag. Det här kan bli ett dyrbart förslag, i varje fall om det är elever med tidigare höga inkomster. Vårt förslag – detsamma som regeringens – motsvarar ju det belopp som den deltagande eleven kan uppbära som kontant stöd vid arbetslöshet. Det bör också påpekas att arbetslöshetsersättningarnas framtida konstruktion behandlas av 1974 års utredning om allmän arbetslöshetsförsäkring. Utredningens betänkande väntas i början av nästa år, och mot den bakgrunden avstyrker utskottet vpk:s förslag.

När det gäller de fackliga organisationernas medverkan och inflytande

Torsdagen den
8 december 1977

*Särskilda åtgärder
för att främja
sysselsättningen*

på utbildningen i sådana fall där utbildningsbidrag utgår menar utskottet att vpk slår in öppna dörrar. Gällande bestämmelser tillförsäkrar dessa organisationer ett avgörande inflytande över utbildningens utformning och genomförande.

I fråga om de andra yrkandena har Lars Werner i och för sig korrekt refererat vad utskottet har haft för grund för sina avslagsyrkanden. Jag kan i den delen instämma med vad Lars Werner sade. Jag tycker att det är bärande argument alltså – även efter att ha lyssnat till herr Werners inlägg.

Överraskande är kanske att vpk fortsätter att vilja höja löneskatter i ett läge då svenskt näringsliv har stora svårigheter att klara konkurrensen, att hålla sina marknadsandelar. Men det är ju faktiskt vad vpk har gjort.

Med det nu anförda, herr talman, ber jag att få yrka bifall till arbetsmarknadsutskottets betänkande och avslag på reservationerna och motionen 71.

BENGT FAGERLUND (s) kort genmäle:

Herr talman! Först två korta saker.

Låt mig säga till Rolf Wirtén att vi socialdemokrater i Sverige tar inget som helst ansvar för hur eventuellt socialdemokratiska statsministrar i andra länder sköter sin sysselsättningspolitik. I den mån vi tycker att de sköter den fel försöker vi påverka dem att bedriva en annan arbetsmarknadspolitik.

Rolf Wirtén använde uttrycket att jag gick upp i varv. Jag vill säga att jag talar som Bengt Fagerlund talar, och jag hoppas att jag får göra det. Jag kommer aldrig att anmärka på Rolf Wirténs oengagerade tal här i dag.

När jag nämnde 1930-talet var det ur synpunkten hur ungdomar upplever arbetslösheten och inte på något annat sätt. Men låt mig säga att vi inte behöver skämmas för vår historia när det gäller kampen mot arbetslöshet. Hur ni känner det får ni själva svara för.

Rolf Wirtén efterlyser de förslag som vi hänvisat till i vår motion och som jag berörde i mitt anförande. Jag vill snabbt nämna några som kom fram vid storrådslaget: En utbyggd varvad utbildning, en särskild lagstiftning för att få fram tillräckligt många beredskapsarbeten, aktivare insatser från statliga myndigheter och verk för att få fram beredskapsarbeten för ungdom, skyldighet för privata och offentliga arbetsgivare att ta fram praktikplatser för ungdomar, en utvidgning av främjandelagen till att omfatta ungdomar under en viss ålder. Jag kan fortsätta med exempel från nästa sida: Ökad satsning på skyddade verkstäder, gemensamt ansvar för att de handikappade ges möjligheter till produktivt arbete, en kraftig regionalpolitik som inriktas för samhällsinsatser på områden där de bäst behövs i stället för en generell utspridning av förmåner till företagen, en utbyggd och förbättrad långtidsvård.

Detta är bara några uppslag från storrådslaget. Rolf Wirtén kan inköpa

denna redogörelse – det kan de också göra på arbetsmarknadsdepartementet – för att konstatera vilka uppslag vi förde fram i dessa sammanhang.

Sedan säger Rolf Wirtén att vi har arbetat för en ungdomsgaranti, och ni hade aldrig behövt göra en reservation i arbetsmarknadsutskottet som gällde att vi skall arbeta för en ungdomsgaranti. Ni ville skriva in detta innan samhället hade medlen i sin hand, och det är det jag i dag kritiserar, inte att vi skall arbeta för att ge ungdomar denna garanti. Jag går så långt att vi skall ge garanti för sysselsättning åt alla människor.

---

*Särskilda åtgärder
för att främja
sysselsättningen*

LARS WERNER (vpk) kort genmäle:

Herr talman! Låt mig först notera som positivt att herr Wirtén inte avvisade tankegångarna om en särskild sysselsättningsgaranti. Vi påstår inte att vi har upphovsmannarätten för detta, men vi tycker att det är ett förslag som är värt att pröva, och jag noterar att man tydligen är beredd att göra det.

Sedan polemiserade herr Wirtén emot höjningen till AMU-cleverna och var rädd för att det kunde bli väldigt dyrt – för tänk om det är människor med höga inkomster! Med någon kännedom om vilka som i dag befinner sig i arbetsmarknadsutbildning finner man att det inte är det som är den största risken. Det gäller oftast människor som har slagits ut från dåliga jobb som återfinns i arbetsmarknadsutbildning. Jag tycker att Rolf Wirténs hela resonemang bottenar i dålig kännedom om AMU-verksamheten, vilka som befinner sig där och hur de upplever sin situation.

Rolf Wirtén sade att det var mest gamla upprepningar av vpk-förslag som vi hade att komma med. Vi återkom ju t. o. m. och sade att det var planlöshet och anarki i det svenska samhället. Tyvärr, Rolf Wirtén, får vi nog återkomma med det i överskådlig tid, för det är faktiskt så. Gå ut och fråga alla dem som blivit arbetslösa under det här året, alla dem som hotas av arbetslöshet, varsel, permitteringar och avsked om de inte upplever det som utslag av planlöshet och anarki.

I övrigt var det naturligtvis gott och väl på den svenska arbetsmarknaden enligt Rolf Wirténs beskrivning. Den borgerliga regeringens talesmän har ju under de senaste månaderna brukat hävda att man gjort större arbetsmarknadspolitiska insatser än någonsin tidigare. Det är möjligt, om man räknar i kronor och ören. Men ni har ju också fört en annan ekonomisk politik, som bidragit till att fördjupa kristendenserna och nödvändiggjort stora arbetsmarknadspolitiska insatser. Annars hade arbetslösheten blivit ännu mera öppen och avslöjande. Er politik är närmast en variation på det gamla ordspråket "som man bäddar får man ligga".

Vår avgörande kritik riktar sig inte mot de i och för sig otillräckliga insatser som behandlas i det här betänkandet, utan den riktar sig mot att regeringen saknar ett helhetsgrepp på sysselsättningsfrågorna. Det finns ingen planering och än mindre några förslag till nya arbeten i re-

Torsdagen den
8 december 1977

*Särskilda åtgärder
för att främja
sysselsättningen*

geringens politik. Det handlar bara om kortsiktiga manövrer av defensiv karaktär.

När det största partiet i den nuvarande regeringen i valrörelsen gick ut med parollen 400 000 nya jobb förde det väl inte precis tankarna till beredskapsarbeten och arbetsmarknadsutbildning. Det är inte bara vi som ställt frågan – det är nog många som är intresserade av den: Hur många nya jobb har ni skapat under den tid ni suttit i regeringsställning?

ROLF WIRTÉN (fp) kort genmäle:

Herr talman! Lars Werner slutar med att ställa en fråga till mig om hur många nya jobb som kommit till under den sittande regeringens tid. Får jag bara påminna om den senaste arbetsmarknadsstatistiken. Det framgår av den att det sedan föregående månad är en uppgång med 20 000 när det gäller antalet verksamma i förvärvslivet. Det kan vara en uppgift, Lars Werner, som visar att det fortfarande är en ökning i antalet anställda i Sverige trots de utomordentliga svårigheter som den internationella lågkonjunkturen medför för den sittande regeringen.

Får jag så till Bengt Fagerlund bara säga att när han lovade låta bli att göra någon recension av mitt framträdande, så tog det inte mer än två sekunder förrän han gjorde en klar värdering av hur jag hade uppträtt i talarstolen. Föresatsen höll alltså inte så länge.

Nåväl, vad som är mera intressant i herr Fagerlunds inlägg är det som skulle tillföra debatten om hur vi skall ge sysselsättning åt ungdomarna nya initiativ, nya grepp. Då noterar jag av den väldigt snabba uppläsning som Bengt Fagerlund gjorde från storrådslaget att den uppräknningen, vad jag kan förstå, inte innehöll några nyheter i förhållande till vad man talat om i andra sammanhang. Lika väl som man kan finna att det i sysselsättningsutredningens delbetänkande talas om varvad utbildning – en sak som f. ö. har förekommit i riksdagsdebatter sedan många år tillbaka – kan man finna att nya beredskapsarbeten i kommun, stat och landsting är sådant som den sittande regeringen håller på att försöka få fram. Sådana förslag har också förekommit i motioner från de föregående oppositionspartierna. Att främjandelagen skall användas för ungdomarna har vår representant i sysselsättningsutredningen också ställt sig bakom. Med andra ord: Om man ser på vad Bengt Fagerlund sade om långtidsvård och annat finner man att det, som jag förmodade, egentligen inte var några nyheter.

Får jag så allra sist ställa en fråga till Bengt Fagerlund. När ni socialdemokrater nu säger att det är den sittande regeringens fel att vi har fått svårigheter i svensk ekonomi, då måste ni svara på frågan: Är det bättre med de metoder ni har föreslagit i januari 1977 – att öka arbetsgivaravgiften med 1 %, att motsätta sig en devalvering, att fortsätta att hålla löneskatten på den nivå som ni införde själva under er regering? Det finns anledning att diskutera vem som har bäddat för svenskt näringslivs svårigheter av det slag vi har nu.

BENGT FAGERLUND (s) kort genmäle:

Herr talman! Det är ganska klart att mycket av det som jag snabbt – som Rolf Wirtén sade – räknade upp är sådant som diskuterats förut. Men jag tycker att det absolut fanns två nyheter bland det jag talade om. Den första är skyldigheten för privata och offentliga arbetsgivare att ta fram praktikplatser för ungdom. Observera ordet skyldighet! En annan nyhet är förslaget om särskilda ungdomskommissioner och lokala sysselsättningsprogram i kommuner och landsting. Nog är det sådant som man kan betrakta som nyheter!

Men i dag gäller det att gå från ord till handling. Vi är överens om att ungdomsdelegationen skall pröva de olika uppslagen, och vi behöver inte föra en längre diskussion i anledning därav.

Rolf Wirtén sade vidare i sitt första anförande att det som vi föreslagit i våra reservationer är marginella överbud. Vad är det då som Rolf Wirtén kallar marginella överbud? Jo, t. ex. vårt förslag att man skall höja utbildningsbidraget till handikappade. Rolf Wirtén säger, precis som utskottsmajoriteten i övrigt, att de bidragen inte behöver höjas, eftersom AMS kan ge dispens. Varför behöver man ha dispens om man anser att man vill ha in handikappade? Varför kan systemet inte vara sådant att de från början kan räkna med ordentliga bidrag?

Och tyvärr, Rolf Wirtén, har det ökade stödet till halvskyddad sysselsättning inte gett det utslag som vi alla hoppats på. Ökningen är ungefär densamma som den varit förut.

Vårt krav om ökning av jämställdhetsbidraget och förslaget att det skall gälla i hela landet är bara en uppföljning av vad arbetsmarknadsstyrelsen föreslår för att kunna klara det arbete som man anser är nödvändigt i det här sammanhanget.

Vi är överens om de flesta åtgärderna, men vi har till betänkandet fogat de här fem reservationerna. Men jag tycker att det är rätt viktigt att komma ihåg, när vi talar om att vi har fler i arbete än förut, att antalet deltidsanställda har ökat i stor omfattning under den senaste tiden. Av dem är det många som omedelbart vill ha mer arbete. Om jag kommer ihåg siffran rätt rör det sig om 70 000 människor. Detta är ett problem som vi skall ha med i bilden. Dessutom skall vi lägga till de 60 000 som nu har 25-kronan.

Jag skall sluta med att åter beröra det vi säger om att det är den sittande regeringen som bär ansvaret för sysselsättningen. Jag inledde mitt huvudanförande med att säga: I och med att inga av de förslag vi har lagt fram kan prövas i praktiken är det ni som har ansvaret för sysselsättningen i det här landet. Kom inte och skyll ifrån er på några andra i det sammanhanget!

LARS WERNER (vpk) kort genmäle:

Herr talman! När jag frågade Rolf Wirtén hur många nya jobb regeringen har skaffat under det här året i regeringsställning använde han statistiken på samma sätt som statsministern gjorde i remissdebatten.

*Särskilda åtgärder
för att främja
sysselsättningen*

Det är i korthet så att den del av de på arbetsmarknaden sysselsatta som ökar i första hand är de deltid arbetande. Det har under hela 1970-talet funnits en stadig tendens till att antalet heltidsarbetande minskat och antalet deltid arbetande ökat. Och det är i första hand kvinnorna som får ta deltid jobben.

Vidare är det fler arbetslösa i år än det var vid motsvarande tid förra året, det är fler i arbetsmarknadsutbildning, fler i AMU-utbildning och fler som befinner sig i beredskapsjobb. Detta, Wirtén, är sanningen bakom ert tal om att ni har skapat nya jobb under det här året.

Låt mig sedan ta upp en annan fråga, som jag tycker är aktuell när det gäller sysselsättningen i vinter. Jag sade i mitt första inlägg att 1970-talet hade krossat myten om den fulla sysselsättningens samhälle i Sverige. För en grupp var det emellertid ingen nyhet, nämligen för byggnadsarbetarna. Men för dem går 1970-talet till historien som det årtionde då man i Stockholmsregionen minskade byggnadsarbetarkåren till hälften och skar ned bostadsbyggandet till en tredjedel. Det har blivit värre under det här året än det varit tidigare år under 1970-talet.

Bostadsbyggandet har nu sjunkit till en katastrofalt låg nivå, samtidigt som saneringen av det äldre bostadsbeståndet stannat vid dekorativa fraser. Industrins investeringar har minskat, och det påverkar givetvis också sysselsättningen för byggnadsarbetarna men även för arbetarna i en rad industrier som levererar byggnadsmaterial, och på transportsektorn. Jobb åt en byggnadsarbetare skapar jobb åt två industriarbetare. I dag står produktionskapacitet outnyttjad, samtidigt som stammen av utbildade byggnadsarbetare i snabbt tempo minskar. Om inte bostadsbyggandet kommer i gång – vilket är en nödvändighet – kommer en katastrofal bostadsbrist att uppstå samtidigt som vi kommer att stöta på hinder i form av brist på utbildade byggnadsarbetare.

Jag vill fråga: Var finns planeringen på kort och lång sikt från regeringen på det här området? Det här, Wirtén, kallar jag för planlöshet och anarki. Om Wirtén tycker att det låter fult, så kalla det gärna borgerlig bostadspolitik och sysselsättningspolitik – det spelar mig ingen roll!

ROLF WIRTÉN (fp) kort genmäle:

Herr talman! Låt mig först konstatera att Bengt Fagerlund i sitt senaste inlägg medgav att det inte var något särdeles nytt i katalogen från storrådet. Jag noterar med viss tacksamhet att han erkänt det.

Bengt Fagerlund tog nu på nytt upp de handikappade, som berörs i tre av reservationerna. Utöver den argumentation som jag presenterade i mitt första anförande och som utskottet står för är då att notera att sysselsättningsutredningen kommer med ett delbetänkande om de handikappades problem på nyåret 1978. Det är väl då ändå rimligt att man inväntar remissynpunkter och beredning i vanlig ordning av det innan man framlägger förslag till hur man skall förändra stödet till de handikappade, om man finner att det finns brister, och det kan jag visst tänka mig att det gör. Inget är så bra att det inte går att göra det bättre.

Men att i nuläget gå in och göra de små justeringar som socialdemokraterna föreslagit förefaller minst sagt omotiverat.

Deltidsanställda var förklaringen till uppgången i antalet sysselsatta, ansåg både Bengt Fagerlund och Lars Werner. Det förtjänar då påminnas om att antalet deltidanställda mellan 1974 och 1975, alltså under den föregående regeringens tid, ökade med ca 100 000. Det är alltså inte någon företeelse som har dykt upp på svensk arbetsmarknad efter oktober 1976, utan den har naturligtvis sin förklaring i den verklighet som råder bland arbetssökande runt om i Sverige – många väljer deltidstjänst därför att de upplever det som en fördel att kunna få en deltidstjänst. Tyvärr blir det en snedfördelning till kvinnornas nackdel, det medger jag, men många vill ha sådan tjänst och därför blir efterfrågan stor.

Bengt Fagerlund talade om hur många det är som egentligen skulle vilja ha heltidstjänst. Den senaste uppgift jag har säger att det är 56 000. Av de 900 000 som i dag deltid arbetar är det alltså ett måttligt antal som efterfrågar heltidstjänster. Men självfallet bör vi från regeringssidan – och jag tror att oppositionen är beredd att hjälpa till – försöka undanröja de hinder som finns för de människor som vill ha heltidstjänst men inte kan få det på grund av besvärande restider, barnomsorg eller annat.

Jag konstaterar till sist, herr talman, att när jag efterlyste åtgärder som skulle förbättra svensk ekonomi i förhållande till vad regeringen har föreslagit hade Bengt Fagerlund inget svar att ge.

Andre vice talmannen anmälde att Lars Werner anhållit att till protokollet få antecknat att han inte ägde rätt till ytterligare replik.

INGEMUND BENGTTSSON (s):

Herr talman! Bengt Fagerlund har redovisat socialdemokraternas syn på det utskottsbetänkande som vi har att behandla, och han har också motiverat de socialdemokratiska reservationerna. Jag skall därför begränsa mitt inlägg till några allmänna synpunkter på arbetsmarknads- och sysselsättningspolitiken.

När man nu försöker bedöma läget på arbetsmarknaden och lista ut hur det kommer att bli den närmaste tiden räcker det inte att bara studera den statistiska arbetslösheten. Den är fortfarande jämförelsevis låg. Men att därav dra slutsatsen att allt är bra är synnerligen farligt. Det finns många oroande tecken inför framtiden – ja, även för den allra närmaste framtiden.

Det är gott och väl att man genom arbetsmarknadspolitiska åtgärder har kunnat förhindra en omfattande arbetslöshet. Vi kritiserar inte dessa insatser i och för sig, vilket Bengt Fagerlund framhöll. Vi skulle ha kritiserat om sådana insatser inte hade gjorts. Vad man har anledning att reagera inför är att arbetsmarknadsministern och andra företrädare för regeringen med stor skrytsamhet hävdar att de insatser man har gjort för att upprätthålla sysselsättningen saknar motstycke i svensk politik. De miljardbelopp som nu måste sättas in är inte ett mått på regeringens

Torsdagen den
8 december 1977

*Särskilda åtgärder
för att främja
sysselsättningen*

kompetens på sysselsättningspolitikens område – de är helt enkelt ett uttryck för ett stort behov av åtgärder.

Även om den statistiska arbetslösheten är jämförelsevis låg måste det inge oss alla stora bekymmer att andelen ungdomar bland de arbetslösa är så stor. 40 000 arbetslösa ungdomar är en mycket allvarlig siffra. Dessutom är väl ca 40 000 i beredskapsarbete och utbildning. Det är bra att sådana åtgärder vidtas, men även de som är sysselsatta på detta sätt är bekymrade om det inte skapas nya jobb, om det inte finns en sysselsättningspolitik.

Vi har från vårt håll flera gånger givit uttryck för vår oro för ungdomsarbetslösheten och förklarat oss vara beredda att delta i ett konstruktivt arbete för att finna lösningar på ungdomens sysselsättningsproblem. Om vi misslyckas med det arbetet kommer domen från ungdomarna att bli hård mot oss politiker.

Vidare är det så att arbetslösheten bland kassamedlemmarna, dvs. bland dem som är etablerade på arbetsmarknaden, också har ökat.

Vi har, som jag försökt antyda, inte kritiserat de arbetsmarknadspolitiska åtgärderna. Däremot har vi gång efter annan slagit fast att det inte räcker med arbetsmarknadspolitik. Får inte arbetsmarknadspolitiken stöd av den ekonomiska politiken, insatser på närings- och branschpolitikens område – då står det illa till, då får Per Ahlmark bekymmer.

Det är nödvändigt att föra en samordnad politik, men det har inte regeringen gjort. Det är där vår kritik sätter in. Trots de omfattande insatserna från regeringens sida har vi fått bevittna en nedgång av investeringsverksamheten inom näringslivet. Sedan förra året har industrisysselsättningen minskat med 60 000 personer.

Allvaret i detta borde vara uppenbart för alla.

Arbetsmarknadspolitiken kommer att ställas inför övermäktiga uppgifter om den inte får stöd av en effektiv sysselsättningspolitik, och jag tar mig friheten att med några ord försöka förklara skillnaden mellan arbetsmarknadspolitik och sysselsättningspolitik. Sysselsättningspolitiken skall ge oss de nya jobb som behövs. Det sker genom utformningen av den ekonomiska politiken, näringspolitiken, branschpolitiken och – inte att förglömma – energipolitiken. Allt detta måste samordnas. Genom en planmässig utveckling av näringspolitiken tryggas näringslivets utveckling. Den nödvändiga strukturella omvandlingen inom vissa branscher måste ske under socialt acceptabla förhållanden. Genom en konsekvent energipolitik garanteras en trygg försörjning med energi. Sedan måste man förmå näringslivets företrädare att lyfta blicken mot framtiden, stimulera investeringsviljan och ingjuta mod och framtidstro.

En framgångsrik sysselsättningsskapande politik förutsätter en konsekvent och väl genomförd samordning av alla de aktiviteter jag här nämnt. På så sätt lägger man grunden för en trygg och växande sysselsättning. Man skapar med andra ord de nya jobb som behövs. Det är det som är sysselsättningspolitik.

Arbetsmarknadspolitiken har till uppgift att stärka den enskildes möj-

Torsdagen den
8 december 1977

---

*Särskilda åtgärder
för att främja
sysselsättningen*

ligheter att få och behålla ett jobb. För att klara detta har vi under årens lopp skaffat flera instrument. Det rör sig om arbetsförmedling, utbildning, skyddad sysselsättning, flyttningshjälp, direkt sysselsättningsstöd osv. Men möjligheterna att stärka den enskildes ställning på arbetsmarknaden genom alla dessa utmärkta arbetsmarknadspolitiska åtgärder är beroende på hur vi lyckas med den sysselsättningskapande politiken. Finns det inga jobb att förmedla, att flytta till eller utbilda sig till – då fungerar inte dessa instrument.

Att läget är bekymmersamt tror jag inte att någon vågar ifrågasätta i dag. Som jag tidigare nämnde har sysselsättningen inom industrin minskat med 60 000 sedan förra året. Vi måste helt enkelt öka industrisysselsättningen. I regeringsförklaringen utfäste sig regeringen att föra en politik för sysselsättning och boende i alla delar av landet. I detta sammanhang nämndes bl. a. regionalpolitiken. Man sade vidare att nya arbetstillfällen måste skapas inom näringslivet. Det finns ingen som helst anledning att protestera mot dessa utfästelser i regeringsdeklarationen. Men nu börjar tiden bli mogen för handling. Nu måste vi få veta hur regeringen har tänkt sig att uppnå denna ökning av industrisysselsättningen. Kommer en sådan inte till stånd är det helt enkelt omöjligt att infria löftet om sysselsättning i alla delar av landet. Det går inte att utjämna obalansen mellan de olika delarna av vårt land. Vi måste ju ha nya industriarbeten att utlokalisera. Åldringsvård och barntillsyn kan inte utlokaliseras till andra regioner.

Det är i regioner med låg sysselsättningsgrad som kvinnorna har svårast att hävda sig. Även av det skälet måste vi få fram fler industrisysselsättningstillfällen i dessa regioner.

Dessutom – det behöver jag knappast framhålla – kan vi inte klara de ökade kostnaderna för u-hjälp, turism och våra utländska lån om inte industriproduktionen ökar.

Vad jag efterlyser är alltså uppgifter om den samordnade sysselsättningspolitik varigenom regeringsförklaringens utfästelser infrias.

Jag sade inledningsvis att det inte räcker med att enbart studera arbetslöshetssiffrorna när man gör en framtidsbedömning. Statistiken erbjuder andra uppgifter som inger bekymmer. Nära 50 000 personer deltar i utbildning inom företagen i stället för att vara arbetslösa. Det är bra, och det är arbetsmarknadspolitik. Men först måste alla dessa komma in i produktionen innan nyanställningar blir aktuella. Detta visar hur nödvändigt det är med sysselsättningspolitik. Dessutom finns ca 60 000 personer i övrig arbetsmarknadsutbildning och ett stort antal i beredskapsarbete. Det är utmärkt – det är den arbetsmarknadspolitik vi har infört. Men även här måste vi ha en sysselsättningspolitik. Och till detta skall läggas alla de nytillträdande som i stadig ström kommer ut på den svenska arbetsmarknaden och gärna vill ha ett meningsfullt arbete.

Arbetsmarknadspolitiken måste få draghjälp – och det snart. Om detta borde vi vara ense. Och det finns praktiska möjligheter att ge draghjälp. Vi har från vårt håll krävt ökat bostadsbyggande. Det är visserligen

inte arbetsmarknadsministrernas bord, men regeringen har ett kollektivt ansvar. Och här är ett fält som kan ge draghjälp åt arbetsmarknadsministrernas arbetsmarknadspolitik.

Ett ökat bostadsbyggande är givetvis motiverat för att undvika ökad bostadsbrist. Men ökat bostadsbyggande ger också jobb åt byggnadsarbetare, och det är viktigt. Och man kan öka sysselsättningen i många andra branscher om man ökar byggandet. Bostadsbyggande kräver armeringsjärn, spisar, kylskåp, snickeriprodukter och mycket annat. Och när den nya hyresgästen flyttar in i den nya lägenheten behövs en hel del utrustning. Ökat bostadsbyggande kan alltså ge draghjälp åt arbetsmarknadspolitiken och öka sysselsättningen.

Ett annat område som borde få en puff av arbetsmarknadsministern är energipolitiken. Se till att riksdagsbeslutet från 1975 fullföljs. Sker det får arbetsmarknadspolitiken ytterligare draghjälp.

Herr talman! Endast om sysselsättningspolitiken blir effektiv kan arbetsmarknadspolitiken fylla sin ursprungliga uppgift, nämligen att undanröja förvärvshinder, vara beredskap inför tekniska förändringar, stärka jämställdheten i arbetslivet, ge effektiv hjälp åt de handikappade, öka tryggheten i anställningen och trygga rätten till arbete efter vars och ens förmåga.

Jag yrkar också bifall till de socialdemokratiska reservationerna.

På förslag av andre vice talmannen beslöts att kammarens förhandlingar skulle fortsättas kl. 19.30.

§ 11 Anmälan av interpellationer

Anmäldes och bordlades följande interpellationer som ingivits till kammarkansliet

den 8 december

1977/78:94 av *Eric Holmqvist* (s) till statsministern om åtgärder för att främja sysselsättningen i Malmöhus län:

I januari månad i år riktade de socialdemokratiska riksdagsledamöterna från Skåne i en motion uppmärksamheten på den allvarliga sysselsättningssituationen på många platser i de båda Skånelänerna. Vi pekade också på en rad områden där behov av ökade statliga insatser föreligger.

Den tillförsikt inför framtiden som i allmänhet kommit till uttryck inom provinsen har haft sin grund i de gynnsamma förutsättningar för såväl industriell verksamhet som jordbruk och handel som förelegat i landets båda sydligaste län.

I motionen visades dock att förutsättningarna för näringarna i Skåne avsevärt försämrats under innevarande årtionde. Särskilt de många som

har haft sin utkomst inom varvsindustri, verkstadsindustri, gummiindustri, textil- och beklädnadsindustri har drabbats och känner oro inför framtiden. Även inom andra branscher har svårigheter uppkommit. Dessutom har de kommunala myndigheterna under det senaste året genom regeringens obeslutsamhet fått ökade svårigheter i sitt planeringsarbete.

Jag vill med denna interpellation rikta statsministerns uppmärksamhet på hur regeringens handläggning av en rad ärenden kommit att öka svårigheterna och i vida kretsar i Skåne ingett missmod och osäkerhet inför framtiden.

Kockums varv i Malmö, Öresundsvarvet i Landskrona och Hälsingborgs varv utgör som tunga industrier en värdefull grund för arbete och utveckling i hela provinsen, i första hand i Malmöhus län. Genom de devalveringsbeslut som fattades under året har de ekonomiska svårigheterna för dessa företag ökat.

Ledningen för Kockums varv, som är landets mest rationella skeppsbyggnadsföretag med inriktning på större tonnage och hög teknisk utveckling, har ställt stora förväntningar på regeringens ställningstagande till sjötransporterad naturgas, s. k. LNG, som ett led i vårt lands energiförsörjning. Företaget, som är ett av de få varv i världen som i dag har förutsättningar att bygga fartyg för detta ändamål, har redan levererat sådana fartyg, vilka i dag går i linjetrafik mellan Canada och Japan. Företaget har dessutom iklätt sig rederiansvar för två stora båtar som är under byggnad. Företagsledningen och de anställda vid Kockums har menat att ett positivt ställningstagande till naturgas som ett led i landets energiförsörjning också skulle ha inneburit ett stöd åt företagets verksamhet, som även inrymmer kompetens för utförande av lastnings- och mottagningsanläggningar för naturgasen.

I samband med Svenska gasföreningens nyligen hållna årsmöte har bl. a. genom uttalanden av energiminister Johansson skapats den uppfattningen att ett projekt av angivet slag inte skulle komma i fråga för vårt lands vidkommande.

Ordföranden i kommunstyrelsen i Malmö, Tore Lundström, har i skrivelse till regeringen den 2 december i år, utan att gå in på frågan om svensk gasförsörjning, understrukit betydelsen av att Kockums AB får sin begäran om kreditgarantier för ett planerat tredje gasfartyg bifallen. Om inte ett positivt besked inom den allra närmaste tiden kan ges, kommer omfattande personalindragningar att ske vid företaget. I skrivelsen betonas vikten av att företaget får nödvändig respit för att på lång sikt kunna finna andra produktionsobjekt.

Industriminister Åsling har i ett uttalande gjort gällande att ett av de svenska varven måste läggas ned. Detta uttalande får anses anmärkningsvärt med hänsyn till att inte några närmare utredningar förebragts om vilka varv som kan komma i fråga och vilka djupgående återverkningar i den berörda kommunen som skulle uppstå av en så drastisk åtgärd.

VD i Kockums AB, Nils Hugo Hallenborg, har också betecknat ett

Torsdagen den
8 december 1977

*Anmälan av
interpellationer*

uttalande av ekonomiminister Bohman om att LNG-tankrar är att jämföra med flytande atombomber som helt felaktigt, som olyckligt för en realistisk debatt om energiförsörjningen och till skada för varvet.

Det är synnerligen angeläget att statsministern i den förvirrande situation som uppkommit ger till känna om regeringen är beredd att ge

Det är synnerligen angeläget att statsministern i den förvirrande situation som uppkommit ger till känna om regeringen är beredd att ge stöd åt den framtidsinriktade och för landets export betydelsefulla varvsindustrin i Skåne, eller om sådant inte kan påräknas.

Den ovisshet som alltsedan den nuvarande regeringens tillträde förelegat beträffande driften vid kärnkraftverket i Barsebäck har skapat oro bland personalen vid Sydkraft. Trots att endast tre veckor återstår tills driftstillståndet utgår för Barsebäck 2 har inget beslut meddelats i frågan.

Jag vill vidare erinra om att textilindustrin i ett tidigare skede haft mycket stor betydelse för sysselsättningen i Skåne, särskilt i Malmö och i Landskrona. I dag sysselsätts, som Malmö kommunstyrelse erinrat om i en skrivelse till industriminister Åsling den 2 september i år, endast 2 000 personer i Malmö, vilket innebär en nedgång med 40 % sedan 1970. Kommunen har i dag endast kvar en tiondel av den sysselsättning som tekoindustrin på 1950-talet gav i Malmö. Med hänvisning till en ny konkurs (Tricoscands) som i dagarna drabbat denna industrigren och som gör ytterligare 230 tekoanställda i Malmö arbetslösa samt oro för vad utredningen inom AB Eiser kan leda till har kommunstyrelsen, under åberopande av de fastighetsförvärv och andra insatser Malmö kommun gjort för att rädda textil- och konfektionsindustrier, vädjat till regeringen att i förestående ställningstagande beakta det pressade arbetsmarknadsläget i Malmö.

Även i Trelleborg har folkmängden gått tillbaka starkt under 1970-talet. Den dominerande industrin, Trelleborgs Gummifabriks AB, har minskat sin personal från årsskiftet 1974-1975 med drygt 1 000. Reduktionen kommer att fortsätta, och nu främst av tjänstemannakåren, som fram till 1980 skall minskas med 200 personer. Gummiindustrin möter kraftig konkurrens från låglöneländer, och den strukturomvandling som pågår är ännu inte avslutad. Vissa tillverkningsgrenar måste dock hållas uppe av t. ex. beredskapsskäl. Detta gäller exempelvis cykeldäck. Den nuvarande tillverkningen av cykeldäck sysselsätter ca 100 personer, varav inte så få är kvinnor. Sedan mer än ett halvt år tillbaka prövas i regeringens kansli och närstående organ en offert från företaget, vari produktionen, viss överkapacitet och minst nuvarande sysselsättning garanteras under en treårsperiod till en engångskostnad av drygt 6 milj. kr. Det är givetvis för berörd personal och företaget men även för sysselsättningssituationen i sydvästra Skåne nödvändigt att ett positivt besked med det snaraste kan lämnas i denna fråga, inte minst mot bakgrund av att antalet arbetsökande per plats i länet är störst i Trelleborg med 4,4.

Gummifabriken i Helsingborg, som tillhör samma koncern, brottas ock-

så sedan några år tillbaka med sysselsättningsproblem, främst orsakade av konkurrerande import. Genom tidigare regeringsbeslut har företaget kunnat hålla uppe produktionen, men nya åtgärder är nu påkallade.

Även på den skånska landsbygden har orter drabbats av kännbara industrinedläggningar eller varsel därom. I Sjöbo kommun t. ex. har man i det längsta hoppats på ett starkt engagemang från statens sida för att rädda fortsatt drift vid Sjöbo bruk. Detta har tyvärr ej kunnat förverkligas, varför de anställda efter julhelgen hotas av friställning. Oro har också skapats bland anställda vid AB Eiser i Sjöbo till följd av problem inom tekobranchen. Företaget är den helt dominerande industrin med kvinnlig personal på orten. Antalet arbetssökande enbart i Sjöbo kommun är över 500. Det är därför av stor vikt att regeringen handlar så, att sysselsättningen kan upprätthållas och nya arbeten skapas.

Liksom i landet i övrigt har sysselsättningen inom byggnadsindustrin och byggnadsverksamheten blivit lidande av investeringsskatten samt de svårigheter som regeringens alltför passiva intresse för belåningsfrågorna och för kreditmarknaden skapat. Även den inflationistiska utvecklingen under det senaste året har verkat återhållande. Alldeles speciellt har man dock i Skåne drabbats av de avslag som bostadsdepartementet med hänsyn till åkermarkens bevarande lämnat på bostadsbyggnadsprojekt. Även på mark som under många år icke varit i hävd och som inte med framgång kan brukas har bebyggelse hindrats med hänvisning till regeringsdeklarationens uttalanden om skydd av åkermarken. Ett stort antal planärenden, som kommunerna fört fram, ligger oavgjorda i bostadsdepartementet och har inneburit fördröjningar av igångsättandet av byggnadsföretagen och i hög grad bidragit till arbetslöshet inom byggnadssektorn.

Det är för många kommuner i Skåne i dag angeläget att planärenden kan bli avgjorda. Det intresse som kommer till uttryck hos kommunerna själva för att bevara en god miljö och slå vakt om de produktiva resurserna utgör den bästa garantin för att jordbruksintressena blir beaktade. Detta får dock inte ske så ensidigt att en från social synpunkt riktig samhällsutbyggnad hindras. Det är angeläget att statsministern engagerar sig i denna fråga, så att de hopsamlade ärendena kan bli avgjorda.

Det är med hänsyn till den besvärade arbetslösheten inom länet beklagligt att av de medel som regeringen i höst anvisat för skolbyggnad av arbetsmarknadspolitiska skäl ingenting har tilldelats Malmöhus län. Den planerade nybyggnaden för länsförvaltningen i Malmö, vars igångsättning uppskjutits genom åtstramningsåtgärderna under våren, borde i den situation som nu föreligger frisläppas. Budgetministern har i svar på en fråga i medio av november meddelat att tidpunkten för byggnadens utförande kommer att prövas i höstens budgetarbete.

Det är högst angeläget att starten för att motverka en ökad arbetslöshet i Malmöregionen kan ske snarast.

I ett par aktuella ställningstaganden har regeringen visat sig icke beakta de sysselsättningssvårigheter som föreligger i Skåne. I propositionen om

*Anmälan av
interpellationer*

inrättande av regionala försäkringsrätter har socialministern med frångående av en enhällig utrednings förslag för sin del yrkat att försäkringsrätten för södra Sverige förläggs till Jönköping och ej till Malmö-Lundområdet.

Med hänsyn till att statlig verksamhet icke nylokaliserats till Skåne, medan flera verk redan förlagts till Jönköping, och med beaktande av den sämre arbetsmarknadssituationen i Malmöregionen, borde det ha varit naturligt att domstolen förlagts till detta område.

Det har vidare klargjorts från försvarsdepartementets sida att redan före årets utgång kommer i en proposition om försvarets fredsorganisation att föreslås nedläggning av Lv 4 i Malmö och förflyttning av luftvärnsutbildningen till Ystad i samband med en kraftig reduktion av pansarutbildningen vid P 7 i Ystad. Från samtliga persoonlgrupper och frivilligorganisationer har förslaget mött ett starkt motstånd. För Malmös vidkommande blir bortfallet av mer än 250 tjänster synnerligen kännbart i det nuvarande läget.

Den här beskrivning ger inte en fullständig bild av de många svårigheter som uppkommit i Skåne, och särskilt i Malmöhus län, till följd av regeringens obeslutsamhet och passivitet. Vad som anförts ger dock en klar anvisning om att det är nödvändigt att beslut nu fattas, som kan trygga sysselsättningen och skingra den allvarliga oro för framtiden som i dag finns i Skåne.

Med hänvisning till det anförda frågar jag statsministern:

1. Vill statsministern med det snaraste vidta åtgärder för positiva beslut i ärenden av betydelse för sysselsättningen i Malmöhus län?
2. Vill statsministern lämna en redogörelse för regeringens uppfattning om behovet av insatser i övrigt för sysselsättningen inom länet?

1977/78:95 av *Birger Olsson* (c) till ekonomiministern om åtgärder för att förbättra kapitalförsörjningen för lantbruket:

Lantbrukets kapitalförsörjning har starkt försämrats. Som ett exempel kan nämnas att Hypoteksbankens lånekö under året ökat med mer än 1 000 milj. kr. till 3 600 milj. kr.

I Gävleborgs län är situationen nu mycket allvarlig. Av lantbruksstyrelsens för inre rationalisering hittills tilldelade medel – 7 milj. kr. – för byggnadsinvesteringar, s. k. B-lån gällande garantilån, har endast 255 000 kr. kunnat beviljas då kreditgivare saknas.

Följdverkningarna kan bli mycket svåra för Gävleborgs lantbrukare. Det finns stora investeringsbehov och investeringsviljan är god. Lantbrukarna måste investera i ekonomibyggnader för att effektivisera animalieproduktionen. Inom länet finns bygder där inga andra sysselsättningsmöjligheter föreligger. Investeringsbehovet är uppdämt då praktiskt taget inga nyinvesteringar gjordes i slutet på 1960-talet och i början på 1970-talet. Dåvarande jordbrukspolitik minskade investeringsviljan. Investeringarna har skjutits upp, och i dag finns väntetider för lantbrukare

på 5-7 år efter det att lantbruksnämnden i princip tillstyrkt låneansökan. Det är inte enbart lantbrukarna som drabbas av kreditbristen. Via denna stoppas nu byggnation av de ca 700 båsplatser per år som behöver byggas för att man skall kunna bibehålla länets nuvarande nivå i djurbeståndet. Denna nivå är nödvändig för att vår förädlingsindustri skall få sitt underlag för fortsatt drift säkerställt. Även för byggnadsindustrin/arbetarna har dessa byggnationer stor betydelse.

Dessa båsplatser kostar ca 30 000 kr. per st. Kostnaden är erfarenhetsmässigt till en tredjedel eller 10 000 kr. ren arbetskostnad. Översatt till byggnadsarbetstimmar ger detta ca 150 timmar per plats. Av resterande två tredjedelar eller 20 000 kr. till material och övriga tjänster är ca 50 % eller 10 000 kr. arbetskostnad. Antar vi att kostnaden per arbetstimme är 50 kr. ger denna del ca 200 arbetstimmar per plats. Totalt ger själva byggandet av varje ny båsplats underlag för omkring 350 arbetstimmar. Multiplieras dessa 350 timmar med de 700 båsplatser garantilånen berör får vi 245 000 timmar; översatt ger detta 130 årsarbetsverken till fromma för Gävleborgs läns hårt trängda arbetsmarknad. Lantbrukskrediterna har således en stor allmänt regionalpolitisk effekt även utanför lantbruket.

Enligt 1972 års jordbruksutredning är det angeläget att jordbruket tillförs tillräckligt med långfristigt kapital om rationaliseringen skall kunna fortsätta som hittills. I regeringens proposition 1977/78:19 om nya riktlinjer för jordbrukspolitiken m. m. anför jordbruksministern: "Liksom utredningen och remissinstanserna anser jag att en fortsatt rationalisering av jordbruksnäringen är nödvändig ---. Även jag vill betona att tillgången på långfristigt kapital är av avgörande betydelse för jordbrukets möjligheter att hålla en hög rationaliseringstakt och för att nyrekryteringen skall kunna ske smidigt. --- Frågan om hur jordbruket får tillräckligt med långfristigt kapital måste dock prövas i annat sammanhang."

I dag utgör kapitalförsörjningen en flaskhals för Gävleborgs lantbrukare när det gäller att tillskapa rationella ladugårdar och brukningsenheter. Det akuta lånebehovet kan i Gävleborgs län uppskattas till 14 milj. kr. Under den resterande tiden av innevarande budgetår kan enligt vad kreditinstitutet i Gävleborgs län uppgivit endast 3-4 milj. kr. placeras. Eftersom det vid budgetårets ingång fanns en eftersläpning på ca 1,8 miljoner från föregående år som ej var beviljade i bank, betyder detta såvitt jag förstår att det reala nytillskottet för länet blir 2-3 miljoner för hela budgetåret när det gäller garantilånedelen, mot normala 15-18 miljoner. Lantbruksnämnden anser att det i princip är meningslöst att hos lantbruksstyrelsen ansöka om en ökning av låneramarna, då lånegarantierna ej kan placeras hos kreditinstitutet. Därtill kommer att någon egentlig verksamhet i jordbrukspolitiskt syfte under dessa förutsättningar ej kan drivas av lantbruksnämnden.

Mot denna bakgrund är det naturligt att lantbrukarna i Gävleborgs län nu ställer förhoppningar om att en lösning kommer till stånd omgående, då situationen alltmer försämras.

Torsdagen den
8 december 1977

*Anmälan av
interpellationer*

Med hänvisning till det anförda hemställer jag om kammarens tillstånd att till ekonomiministern ställa följande interpellation:

Vilka åtgärder vill statsrådet vidtaga för att förbättra kapitalförsörjningen för lantbruket, särskilt i Gävleborgs län?

1977/78:96 av *Bengt Bengtsson* (c) till kommunministern om naturkatastrofen i Tuve:

Naturkatastrofen i Tuve har drabbat många människor mycket hårt. Problemen som nu möter de drabbade är många och komplicerade. Det organiserade samrådet mellan regering, länsstyrelse, kommun, försäkringsbolag och drabbade för att snabbt och smidigt lösa dessa angelägena frågor hälsar jag med tillfredsställelse.

Katastrofen i Tuve bör också ge anledning för bl. a. statsmakterna att dels se över vad som på dem ankommer för att förhindra liknande händelser i framtiden, dels göra en utvärdering av räddningsinsatserna, för att därur kunna dra slutsatser som kan leda till ännu bättre och ännu mer effektiva insatser om liknande händelser trots allt skulle inträffa i framtiden.

Ett ansvar för att en sådan genomgång görs måste även sägas åvila statsmakten. Det förefaller mig sålunda naturligt att länsstyrelserna i detta sammanhang kan spela en viktig roll. Förutsättningen för ökade insatser från länsstyrelsernas sida är självfallet att dessa ges resurser för en sådan verksamhet. Inventeringen skall självfallet syfta till åtgärder för att om möjligt eliminera rasrisker i områden där sådana kan befaras.

Med hänvisning till det ovan anförda vill jag rikta följande frågor till kommunministern:

1. Är kommunministern beredd att ge riksdagen en redovisning av räddningsinsatserna i Tuve och vilka erfarenheter som kan dras av dessa insatser?

2. Är kommunministern beredd att ge länsstyrelserna sådana resurser att de aktivt kan medverka i en inventering av rasriskområden i landet och vidta åtgärder för att om möjligt eliminera riskerna i det sammanhanget?

1977/78:97 av *Karl Erik Olsson* (c) till bostadsministern om tillämpningen av bestämmelserna för stöd till energibesparande åtgärder:

Riksdagen beslöt våren 1977 med anledning av prop. 1976/77:107 om ökat stöd i form av lån och bidrag till den som vidtar energibesparande åtgärder i byggnader. Detta stöd utnyttjas i hög utsträckning, vilket måste anses positivt med tanke på angelägenheten av att spara energi.

I civilutskottets betänkande 1976/77:32 ställer sig utskottet bakom ett motionskrav om att man fortlöpande skall anpassa de stödberättigade åtgärderna. Ny teknik och samspelet mellan olika utvecklingslinjer ger nya förutsättningar för bedömningarna. Utskottet förutsätter att rege-

ringen, och på dess uppdrag bostadsstyrelsen, aktivt följer denna utveckling.

Under 1950-talet och även in på 1960-talet, då det relativa oljepriset var väsentligt högre än i början av 1970-talet före den s. k. oljekrisen, installerades ett ganska stort antal s. k. sågspånsugnar och anordningar för fliseldning. På detta sätt kunde man tillgodogöra sig energivärdet i avfallsprodukter från skogsbruket, som eljest skulle gå förlorade. Bristfälliga tekniska lösningar, kombinerade med ett efter hand sjunkande relativt oljepris, föranledde emellertid att det övervägande flertalet anläggningar för spån- och fliseldning mot slutet av 1960-talet hade ersatts med oljeeldning.

I dagens läge är åter olja dyrare och samhället ger, som ovan relaterats, stöd till energibesparande åtgärder. Detta har medfört att det på nytt har uppstått ett intresse för utnyttjandet av skogsavfall för uppvärmning. Stöd torde också regelmässigt utgå vid övergång från olja till denna typ av uppvärmning. Detta förhållande har naturligtvis också medverkat till att den tekniska utvecklingen på området skjutit ny fart. På marknaden finns i dag anläggningar som motsvarar höga krav på såväl säkerhet och bekvämlighet som bränsleekonomi. Dessa anläggningar kan svårigen jämföras med tidigare använda ganska primitiva sågspånsugnar.

Trots allt förekommer det att man i en del fall behållit denna äldre typ av spåneldning och nu vill byta ut denna mot en bättre och effektivare anläggning. Det synes dock råda delade meningar om huruvida denna åtgärd skall vara berättigad till samhällets stöd, då det inte rör sig om en ny teknik utan om utveckling av samma teknik för ifrågavarande fastighet. Om stöd i dessa fall förvägras kommer den som konsekvent medverkat till att begränsa oljeförbrukningen att missgynnas i förhållande till den som under en mellanperiod använt annan uppvärmning, exempelvis med olja.

Med hänvisning till det anförda hemställer jag om kammarens tillstånd att till bostadsministern framställa följande fråga:

Är statsrådet beredd vidtaga åtgärder för att skapa ytterligare klarhet i tillämpningen av bestämmelserna om stöd till energibesparande åtgärder och därvid tillse att sådana grupper som ovan nämnts ej missgynnas?

§ 12 Meddelande om frågor

Meddelades att följande frågor framställdes

den 8 december

1977/78:203 av *Lilly Hansson (s)* till statsrådet *Britt Mogård* om eftergranskning av läromedelspaket om läkemedel:

Läkemedelsindustrin har utarbetat ett läromedel för grundskolan och

Nr 43

Torsdagen den
8 december 1977

---

*Meddelande om
frågor*

gymnasiet kallat Om läkemedel. På förfrågan har industrin meddelat att den inte är beredd låta läromedelskonsulenterna ta del av dessa paket för sedvanlig genomgång.

Med anledning härav vill jag till statsrådet Britt Mogård ställa följande fråga:

Avser statsrådet vidta åtgärder som gör det möjligt för läromedelskonsulenterna vid länskolnämnderna att som ett led i deras service till skolorna efterhandsgranska läromedelspaket av typ Om läkemedel?

1977/78:204 av *Jan Bergqvist* (s) till utbildningsministern om tillsättningen av löntagarorganisationernas representanter i styrelsen för universitets- och högskoleämbetet:

Det borde vara självklart att löntagarorganisationerna själva skall få avgöra vilka personer som de vill placera som sina representanter i styrelsen för statligt verk och myndigheter. Vid universitets- och högskoleämbetet har regeringen dock vägrat löntagarorganisationerna denna rätt. Därför ber jag att få ställa följande fråga:

När tänker regeringen tillmötesgå löntagarorganisationernas krav att själva få avgöra vilka personer som de kan placera som sina representanter i styrelsen för universitets- och högskoleämbetet?

1977/78:205 av *Olle Eriksson* (c) till kommunikationsministern om åtgärder för att bevara kanalleder:

Statsmakterna har genom sitt engagemang för Göta kanal visat ett positivt intresse för kanalfrågor. Det finns emellertid ytterligare ett antal kanaler av stor fritidspolitisk, kulturpolitisk och näringspolitisk betydelse. Ett av de bästa exemplen är Dalslands kanal.

Är kommunikationsministern beredd att redovisa sin syn på hur man på sikt skall säkra de viktigaste svenska kanalernas fortbestånd, finansiering och utveckling?

1977/78:206 av *Arne Persson* (c) till kommunikationsministern om SJ:s textila beställningar:

Vill statsrådet medverka till att de textila beställningar som SJ aviserat att göra i England i stället görs hos svenska tekoföretag med inhemsk tillverkning?

1977/78:207 av *Jan Bergqvist* (s) till statsrådet Ola Ullsten om regeringens handläggning av vissa förpassningsärenden:

När det gäller tillämpningen av 2 § i utlänningslagen kan det ibland vara svårt att få fram fullständig och helt tillförlitlig information om den politiska och sociala verklighet som döljer sig bakom ett lands for-

mella lagar och förordningar. För de utländska medborgare som riskerar förpassning från Sverige är det av största vikt att underlaget för regeringens beslut är så aktuellt och tillförlitligt som möjligt.

Därför ber jag att få ställa följande fråga:

Hur har regeringen gått till väga för att få fram tillförlitligt och tillräckligt underlag för beslutet om förpassning av pakistanska medlemmar i Ahmadi-rörelsen?

§ 13 Kammaren åtskildes kl. 17.55.

In fidem

BENGT TÖRNELL

/Solveig Gemert

Nr 43

Torsdagen den
8 december 1977

---

*Meddelande om
frågor*